

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KORE'DEN AFGANİSTAN'A TÜRKİYE'NİN
ULUSLARARASI BARIŞI KORUMA
OPERASYONLARINA KATKILARI

Taner TANESEN

3701005

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Fuat AKSU

İSTANBUL-2006

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	2
ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE BARIŞ KAVRAMI VE BARIŞIN TESİSİ İÇİN YAPILAN ÇALIŞMALARIN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİNE GENEL BAKIŞ	2
1.1. BARIŞIN TANIMI VE BARIŞIN KORUNMASI GÖREVİ	2
1.2. BARIŞIN TESİSİ VE MEŞRUIYETİ.....	3
1.2.1. Birinci Dünya Savaşı'ndan Soğuk Savaşa Kadar Olan Sürece	5
Bakış	5
1.2.2. Soğuk Savaş Sonrasında Meydana Gelen Gelişmeler.....	7
1.3. GÜÇ-MEŞRUIYET-OTORİTE KAVRAMLARI VE BARIŞI KORUMA	11
OPERASYONLARINA ETKİLERİ	11
1.4. ÇATIŞMA VE ÇATIŞMA TÜRLERİ ULUSLARARASI ÇATIŞMALAR	14
1.5. BARIŞIN TESİSİNDE SİVİL-ASKER İŞBİRLİĞİ.....	16
1.5.1. Sivil Asker İşbirliğinin Tanımı ve Önemi.....	16
1.5.2. Sivil Asker İşbirliği Faaliyetlerinin Prensipleri.....	18
İKİNCİ BÖLÜM.....	21
ULUSLARARASI ÖRGÜTLER VE BARIŞI KORUMA OPERASYONLARI.....	21
2.1. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÖRGÜTÜNÜN KURULUŞ AMACI VE MİSYONU.....	21
2.2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE BARIŞI KORUMA OPERASYONLARI	24
2.3. NATO VE BARIŞI KORUMA OPERASYONLARI	29
2.4. BAZI BÖLGESEL TEŞKİLATLAR VE BARIŞI KORUMA.....	32
2.4.1. Avrupa Birliği (AB).....	32
2.4.2. Avrupa Güvenlik Ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)	34
2.4.3. Batı Avrupa Birliği (BAB).....	35
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	37
BARIŞI KORUMA OPERASYONLARI VE TÜRKİYE	37
3.1. TÜRKİYE'NİN KORE SAVAŞINA ASKER GÖNDERMESİ VE KATKILARI.....	40
3.1.1. Türkiye'nin Kore'ye Asker Göndermesi Öncesi Gelişmeler:	40
3.1.2. Türkiye'nin Katkıları ve Kore Savaşı'nın Değerlendirmesi.....	42
3.2. TÜRKİYE'NİN BM SOMALİ UMUT OPERASYONUNA (UNOSOM) ASKER GÖNDERMESİ VE KATKILARI	44
3.2.1. Türkiye'nin Somali'ye Asker Göndermesi Öncesi Gelişmeler:	44
3.2.2. Türkiye'nin Katkıları ve Somali Operasyonunun Değerlendirilmesi.....	45

3.3. TÜRKİYE’NİN BOSNA-HERSEK OPERASYONLARINA (UNPROFOR-SFOR) KATKILARI.....	47
3.3.1 Türkiye’nin Bosna-Hersek’e Asker Göndermesi Öncesi Gelişmeler.....	47
3.3.2. Türkiye’nin Katkıları ve Bosna-Hersek Operasyonunun Değerlendirilmesi	48
3.4. TÜRKİYE’NİN KOSOVA OPERASYONUNA (KFOR) KATKILARI.....	50
3.4.1. Türkiye’nin Kosova’ya Asker Göndermesi Öncesi Gelişmeler.....	50
3.4.2. Türkiye’nin Katkıları ve Kosova Operasyonu’nun Değerlendirilmesi	51
3.5. TÜRKİYE’NİN AFGANİSTAN OPERASYONUNA (UGYK-ISAF) KATKILARI	53
3.5.1. Türkiye’nin Afganistan’a Asker Göndermesi Öncesi Gelişmeler	53
3.5.2. Türkiye’nin Katkısı ve Afganistan Operasyonunun Değerlendirilmesi.....	55
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	59
TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME	59
4.1. TÜRK DIŞ POLİTİKASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRME	59
4.1.1. TDP Açısından Barışı Koruma ve Destekleme Operasyonlarına Katılım Koşulları	59
4.1.2. TDP Açısından Uluslararası Barışı Koruma Çabalarına Katılımın Genel Bir Değerlendirmesi ...	66
4.2. TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRME	67
4.2.1. TSK’nın Barış İçin Ortaklık (BİÖ) Kapsamındaki Faaliyetleri:	67
4.2.2. TSK’nın Yurt Dışı Görevlerinin Genel Değerlendirmesi	68
SONUÇ	73
KAYNAKÇA.....	77
EKLER	83
EK-1	
UNOSOM II KOMUTANI E. ORG. ÇEVİK BİR İLE YAPILAN GÖRÜŞME	83
EK-2	
TÜRKİYE’NİN ULUSLARARASI BARIŞI KORUMA VE DESTEKLEME OPERASYONLARINA KATKILARI HAKKINDA BİLGİ NOTU	96
EK-3	
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER HAZIR BARIŞ GÜCÜ DÜZENLEMELERİ SİSTEMİNE KATKILAR HAKKINDA TÜRKİYE HÜKÜMETİ VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ARASINDA ORTAK NİYET BEYANININ ONAYLANMASININ UYGUN BULUNDUĞUNA DAİR KANUN	102
EK-4	
KORE HARİTASI	104
EK-5	
SOMALİ HARİTASI.....	105
EK-6	
BOSNA-HERSEK HARİTASI	106
EK-7	
KOSOVA HARİTASI.....	107
EK-8	
AFGANİSTAN HARİTASI	108
EK-9	
TÜRKİYE’NİN BİRLEŞMİŞ MİLLETLERE SİVİL POLİS KATKISI.....	109
EK-10	
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SÖZLEŞMESİ VI.VE VII. BÖLÜMLER	110
EK-11	
FOTOĞRAFLAR	115

ÖNSÖZ

Uluslararası barışı koruma çabaları ve Kore’den Afganistan’a kadar olan süreçte Türkiye’nin barışı koruma operasyonlarına katkıları adlı konuyu araştırırken çok haz duyduğum bir çalışma dönemi geçirdiğimi belirtmek istiyorum. Çalışmalarında konuya ışık tutan yazılı kaynakların yanı sıra Kore Savaşına katılmış gaziler ile ve barışı koruma operasyonlarına katılmış Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarının izlenimlerinden faydalanma imkânı buldum ve onlarla konuşmaktan büyük haz aldım. Hepsinin anlatımlarında Türkiye’yi yurt dışında başarıyla temsil etmenin gururu vardı. Bunun yanında görevleri esnasında karşılaştıkları zorlukları ve bundan sonra yapılması gerekenleri de anlattılar. Bu tezin, yaptığım araştırmalarda ve bu personelle yapılan görüşmeler neticesinde bugüne kadar değinilmemiş bazı hususların, ortaya çıkmasını sağlamak gibi bir işlevi de yerine getirmiş olduğu inancındayım. Tezi anlaşılabilir ve sade bir Türkçe ile yazmaya çalıştım.

Tezin bir özelliği de sonuca ulaşmak için barışı koruma operasyonlarına katılmış personelin bilgi ve izlenimleri ve yazılı kaynaklardan birlikte faydalanarak sonuca gitmeye çalışmamdır. Bu iki unsurun birleşimiyle varmak istediğim netice aslında Türkiye’nin ileride katılabileceği barışı koruma operasyonlarında bir anlamda doğru hareket tarzlarının belirlenmesine yeni açılımlar getirmektir. Bu tezin ileride gerçekleşeceğini varsaydığımız barışı koruma operasyonlarında, aktarılan tecrübelerin ve varılan sonuçların Türkiye’nin hareket tarzlarına ışık tutması konusunda küçük bir katkısı olması durumunda bundan büyük mutluluk duyacağımı belirtmek isterim.

Araştırmalarım esnasında olumlu, yapıcı yardımlarını gördüğüm, görüşlerinden faydalandığım başta tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Fuat Aksu’ya, Somali UNOSOM-II komutanı olarak Türkiye’yi temsil eden bu konuda bilgilerine başvurduğum E.Org. Çevik Bir’e, araştırmalarım beni destekleyen Sarıyer Askerlik Şubesi Başkanı Per. Alb. Erdoğan Alpdoğan’a, benimle fikirlerini paylaşan görüştüğüm Kore gazilerine TSK personeline, teknik yardımlarından ötürü Kazancı Bilişim Teknolojileri genel müdürü Okan Kazancı’ya, grafiker Ayhan KOÇ’a, ve Sevgi Gönen’e teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

Bu tez, dünya barışının sağlanmasında uluslararası barışı koruma çabalarını ve başta Birleşmiş Milletler olmak üzere uluslararası örgütlerin barışın sağlanmasındaki işlevlerini bu kapsamda barışın korunması için yapılan barışı koruma operasyonlarını ve Türkiye'nin Kore'den Afganistan'a kadar olan süreçte barışı koruma operasyonlarına katkıları ile Türkiye'ye sağladığı ve gelecekte sağlayacağı faydaları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Elde edilen bulgu ve yorumlar ışığında Türk dış politikası ve Türk Silahlı Kuvvetleri açısından bundan sonra yapılacak olan barışı koruma operasyonlarına ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Barışın sağlanması, barış içinde yaşama isteği bütün dünya ülkelerinin ortak dileği olmasına rağmen barışın sürekliliği için özel bir çaba harcamak gerekmektedir. Barışın tesisinde ülkeler ve uluslararası örgütlerin işbirliği ve barışı koruma operasyonlarındaki etkinliği önemli bir yer tutmaktadır. BM günümüz için barışın sağlanmasında temel sorumlu teşkilattır. Dünyada barışın tesisi için yapılan çalışmaların tarihsel gelişim süreci içinde, barışın sağlanmasında iyi niyet kuralları ve diplomasinin yetersiz kalması durumunda barışı bozan tarafları bir takım kurallara itaat etmeye zorlayan bir erkin gerekliliği Somali'de, Bosna-Hersek'te, Kosova'da, görülmüştür. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Barışın tesisinde güç, meşruiyet, otorite ve işbirliği kavramları kilit kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Soğuk Savaş'ın bitimi ile küreselleşme olarak adlandırılan yeni bir dünya düzeni arayışına gidilmiştir. Ayrıca geleneksel tehdit kavramları da değişmiş bunun yerini, terörizm, bölgesel ve etnik çatışmalar, açlık ve çevre kirlenmesi, doğal afetler vb. tehdit ve riskler almıştır. Bu durumda uluslararası güvenliği sağlamak için uluslararası bir mutabakat sonucu oluşan barışı koruma operasyonları önem kazanmıştır. Bu operasyonların hukuki zeminini BM şartı'nın VI. ve VII. bölümleri oluşturmaktadır.

ABSTRACT

This thesis aims to depict the international peacekeeping efforts to attain world peace, the function of international organizations, particularly of the United Nations, in keeping the world peace, the peacekeeping operations conducted in this context and Turkey's contributions to peacekeeping operations from Korea to Afghanistan, and how Turkey benefits from such contributions now, and in the future. An attempt was thus made in consideration of the findings and construal thereof to cast light on future peacekeeping operations from the perspective of Turkish Foreign Policy and Turkish Armed Forces.

Although attaining and living in peace is a desire shared by all nations across the world, sustaining peace requires solemn efforts. The cooperation between states and international organizations and their efficiency in peacekeeping play a decisive role for the facilitation of peace. In our times, the UN is the primary organization that is responsible for the facilitation of peace. Through out the course of development of the efforts for facilitating peace in the world, the necessity of a power that would force the peace breakers to abide by certain rules in cases where goodwill and diplomacy had failed to suffice for keeping the peace has become evident in Somali, Bosnia-Herzegovina and Kosovo, the examples of which are numerous. The concepts of power, legitimacy, authority and cooperation emerge as crucial factors for the facilitation of peace.

Subsequent to the ending of Cold War, globalizm has been sought after as the new world order. Moreover, the conventional threat concepts have been replaced by such new threats and risks as terrorism, regional and ethnical clashes, hunger and environmental pollution and natural disasters, whereby the importance of peacekeeping operations, which are created as a result of international agreements, have increased for attaining international security, the legal basis of which are provided by the sections VI and VII of the UN charter.

GİRİŞ

Barış içinde yaşama günümüzde insanlığın en çok özlemini çektiği kavramlardan biri haline geldi. Ancak bu özlem çatışmaların ve huzursuzlukların tek başına önlenmesinde yeterli olamamaktadır. Dünya nüfusunun hızla artması, kısıtlı kaynak kullanımı, bu kaynakların kullanımında ve paylaşımındaki sorunlar, çıkar çatışmalarına neden olmakta; insanlar arasındaki eşitsizlikler, uluslararası terörizme ve sorunlu bölgelerin doğmasına sebep olmaktadır. Dünyanın herhangi bir yerindeki çatışma ve huzursuzluk ortamı ise tüm ülkeleri dolaylı veya dolaysız olarak etkilemektedir.

Çatışma ortamı, yeri ve büyüklüğüne göre ilgili ülkelerin ekonomilerini olumsuz yönde etkilemekte, güvensiz ve belirsiz ortamda, yaşam standardı düşmekte, her şeyden önemlisi güvenli yaşam ortamı yok olmakta, insanlar hayatlarını yitirmektedirler. Uluslararası sistemin genel yapısındaki sorunlar gerek iç çatışmalara, gerekse devletler arasında çatışmalara yol açabilmektedir. Uyuşmazlıklar silahlı çatışmalara ve savaşlara, bazı durumlarda da kitlesel kıyımlara dönüşebilmektedir. Bu noktada devletlerin barışı sağlama ve korumada ne kadar istekli oldukları veya uyuşmazlıkların çözümünde ekonomik, siyasi ve stratejik çıkarları açısından hangi noktada bulundukları, barış ortamının tesisinde ve korunmasında uluslararası siyasi, hukuki, ekonomik ve askeri yaptırım gücünün etkinliği de önem kazanmaktadır.

Bu tez, dünya barışının sağlanmasında uluslararası barışı koruma çabalarını ve uluslararası örgütlerin barışın sağlanmasındaki işlevlerini, bu kapsamda barışın korunması için yapılan barışı koruma operasyonlarını temel almaktadır. Soğuk Savaş döneminde ve sonrasında Türkiye'nin BM çerçevesindeki barışı koruma operasyonlarına katkılarının nasıl şekillendiği incelenirken Türkiye'nin duyarlılıkları, beklentileri ve kazanımlarının neler olduğu saptanmaya çalışılacaktır. Kore'den Afganistan'a kadar olan süreçte Türkiye'nin barışı koruma operasyonlarındaki rolü özellikle iki eksenle irdelenecektir, bunlardan ilki Türkiye'nin dış politika öncelikleri, diğeri ise Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bu operasyonlar sırasında elde etmiş olduğu deneyimlerin neler olduğudur. Kuşkusuz bu operasyonlar üzerinde araştırma yapılırken karşılaşılan güçlükler söz konusudur; bunların başında Türkiye'nin bu tür operasyonlara katkılarının ölçülebileceği bilgilere erişmedeki sıkıntılar yatmaktadır. Özellikle askeri anlamdaki katkılarının neler olduğuna ilişkin bilgiler kimi zaman elde edilebilmiş olsa

dahi niteliğinden dolayı kullanılamamıştır. Diğer yandan, operasyonların insani boyutunun meşrulaştırılması sürecinde BM ve ulusal/uluslararası kamuoyu önünde dillendirilenler ile devletlerin dış politika hedefleri arasında her zaman bir farklılaşmanın olduğundan söz edilebilir. Bu durum araştırmanın inceleme alanı içerisinde olmakla birlikte burada da kaynaklara erişme açısından sıkıntıların olduğu ortadadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE BARIŞ KAVRAMI VE BARIŞIN TESİSİ İÇİN YAPILAN ÇALIŞMALARIN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİNE GENEL BAKIŞ

1.1. BARIŞIN TANIMI VE BARIŞIN KORUNMASI GÖREVİ

Barış; uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam, savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum, sulh, böyle bir antlaşmadan sonra insanlık tarihindeki süreç olarak tanımlanabilir.¹Bu genel tanımdan sonra şöyle bir hipotezden yola çıktığımızda “ulusların arasında barışın tesisi, ulusların gerek birbirleriyle gerekse kendi içlerinde güvenliğin sağlanması ile oluşturulabilir”, bu hipotezin gerçekleşmesinin bugünkü ortamda ciddi çabalar gerektirdiği görülmektedir. Çünkü uluslararası ilişkilerde çıkar ilişkileri, rekabet, mücadele, çatışma ve bu ortama bağlı olarak güvenlik ihtiyacı birer realite olarak karşımıza çıkmaktadır. Böyle bir ortamda, barışın tesisi için ülkeler arasında işbirliği kavramı barışın sağlanmasında ve korunmasında önemli bir yer tutmaktadır. Barışa ulaşmak normal gidişin dışında ülkelerin özel işbirliği ve gayretini gerektirmektedir.

1 www.tdk.gov.tr/tdksozluk/ B.Tarihi:07.09.2005

Barışın korunmasında hemen hemen tüm dünya ülkelerinin meşruiyetini kabul ettiği Birleşmiş Milletler teşkilatı (BM) ana organ olarak gözükmektedir. Zira, BM dünyada mevcut bütün egemen ülkeleri bünyesinde barındırmaktadır ve bütün ülkeler BM yasası ve görevlerini kabul etmişlerdir.² Barışın korunması, barışın sağlanması, barışın sürekliliği, barışın tesisi adına yapılan her türlü girişimin yasal dayanağını BM anayasası oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler'in (BM) kuruluşundan sonra bütün üyeleri milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazasını desteklemek üzere, Güvenlik Konseyi'nin daveti ile milletlerarası barış ve güvenliğin korunması için kurulun emrine gerekli silahlı kuvvetleri vermeği ve geçit hakkı da dahil olmak üzere yardım ve kolaylıklarda bulunmayı kısacası işbirliğini taahhüt etmişlerdir. Bu taahhüt uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında Türkiye'ye de barışı koruma ve sağlama görevlerinde Kore'den ve Afganistan'a kadar olan sürece katılım yolunu açmıştır.

Barışın tesisinde barışı koruma operasyonları önemli bir yer tutmaktadır. BM anayasasının VI. ve VII. bölümleri bu operasyonların yasal dayanağını oluşturan ve izlenecek aşamaların gösterildiği bölümlerdir.³ Dünya ülkelerinin gerek kendi iç yapılarından kaynaklanan, gerekse birbirleriyle olan uyuşmazlıklardan doğan sorunlarının çözümünde barışçıl yöntemlerin, iyi niyet kurallarının, diplomasinin ve yaptırımların yetersiz kaldığı durumlarda, BM anayasasının VII. bölümü kapsamında uluslararası kuvvet kullanımı (peace enforcement)⁴ ile barışın tesisi gündeme gelebilmektedir. Barışı koruma görevinin uluslararası sistemdeki yasal dayanağını oluşturan BM anayasası, diğer bölgesel teşkilatların da barışı koruma operasyonlarının icrasında bağlayıcı bir özellik taşımaktadır. Daha açık bir ifadeyle BM'den izin ve yetki alınmadan yapılan tüm müdahale ve operasyonların meşruiyeti sorgulanabilmektedir.

1.2. BARIŞIN TESİSİ VE MEŞRUIYETİ

Barışın tesisi, Birleşmiş Milletler (BM) kararlarına veya uluslararası antlaşmalara ve uluslararası hukuka uygun hareket tarzlarıyla olursa meşru ve kalıcı olabilir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 92. maddesi barışı destekleme hareketlerinde Türk askerinin yurt dışına gönderilmesinin hukuki dayanağını

2 Haydar Çakmak, **Uluslararası Krizler ve Türk Silahlı Kuvvetleri**, Ankara: Platin Yay., 2004, s.71.

3 BM Anayasasının VI. ve VII. bölümlerinin tamamı için Bkz.EK-10

4 ABD dokümanlarında "peace making" olarak geçmektedir. "BM Anayasası'nın VII. bölümü, bir çatışma sahasında barışı tesis etmek için askeri kuvvet kullanmaya içinde o devlet kurumlarının tamamen işlemez hale geldiği hallerde, insani ihtiyaçları karşılamak için yapılacak operasyonları da kapsar. Örnek: Somali Operasyonu" **Çokuluslu Kuvvetler Barışı Koruma ve NATO**, İzmir: Güneydoğu Avrupa Müttefik K.K.Yay., 1994, s.5.

oluşturmaktadır. Görüleceği üzere bu maddede “milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde...” ön koşulu TBMM’ye tanının yetkinin de ön koşuludur.⁵ Bu noktaları dikkate almadan yani uluslararası meşruiyeti sağlamadan tesis edilmek istenecek barış girişimleri her ne kadar barış için yapıldığı söylene de inandırıcı nitelikte olmazlar. Bu durum kamuoyu karşısında da yapılacak müdahalelerin haklılık ve meşruluğunu da tehlikeye düşürür, verilen desteğin sorgulanması sonucunu doğurur. Örneğin bugün kamuoyu ABD’nin Irak’a yaptığı müdahalenin meşruiyetini halen sorgulamaktadır.

Uluslararası ilişkiler araştırmacıları çoğunlukla devletlerin ve onların uzantısı olarak kabul edilen uluslararası sistemin doğası ile insan doğası arasında paralellikler kurmuşlardır.⁶ Birçok yazara göre modern devlet düşüncesinin en önemli kurucularından biri olarak kabul edilen Hobbes’a göre insanlar toplumdan ve devletten önce bir doğa durumu içinde yaşıyorlardı.⁷ Doğa durumunun özelliği gereği merkezi iktidar yoktu, insan kalabalığı sürekli şiddet ve ölüm tehlikesi içinde güvensiz bir ortamda yaşamaktaydı. Doğa durumundaki güvensizlikten kurtulmak için başkaları üzerinde egemenlik kurmaktan başka yol yoktu.⁸ Başkaları üzerinde egemenlik kurmaya çalışmak ise savaşı doğurmaktaydı.⁹ Böyle bir ortamda ise yaşamını sürdürme amacı her insanın hakkı olduğuna göre insan şiddet dahil her türlü yola başvurabilir. Bu kargaşada güvenliğin olmadığı ortamda insanın tercihi devletli toplumla yaşamak olur. Bu süreç doğa durumundan toplum durumuna geçiş olarak ifade edilmektedir. Devletin kurulduğu an savaşın bitirildiği andır. Özetle doğa durumu savaşa karşılık gelirken toplum durumu barışa karşılık gelmektedir. Temelde savaşların yüzyıllardır insanların veya devletlerin başka insanlar veya devletler, topluluklar, kabileler vb. üzerinde güvenli yaşam ortamını sağlamak için egemenlik kurma isteğinden kaynaklandığı

5 Anayasa’nın 92. maddesine göre “Milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde savaş hali ilanına ve Türkiye’nin taraf olduğu milletlerarası antlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektiği haller dışında, TSK’nin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye’de bulunmasına izin verme yetkisi TBMM’sinindir. TBMM tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir saldırıya uğraması ve bu sebeple silahlı kuvvet kullanılmasına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde Cumhurbaşkanı da, TSK’nin kullanılmasına karar verebilir.” Kaynak: Kazancı Hukuk Kaynakları Veri Tabanı <http://www.kazanci.com.tr/> B.Tarihi:11.06.2004 .

6 Deniz Ülke Arıboğan, “Güvenliksiz Barıştan Barışsız Güvenliğe”, **ABD Dış Politikasında Yeni Yönelimler ve Dünya**, Toktamış Ateş(Der), Ankara: Ümit Yay., 2004, s.38.

7 Alâeddin Şenel, **Siyasal Düşünceler Tarihi**, 11. Baskı, Ankara: Bilim ve Sanat Yay., 2004, s.323.

8 Şenel, **Siyasal Düşünceler...**, s.323.

9 Şenel, **Siyasal Düşünceler...**, s.323.

söylenbilir. Antik uygarlık ve batı uygarlık tarihi düşünüldüğünde barış dönemlerinin gelecek savaşa hazırlık yapılan kısa dönemler olduğu görülmektedir.¹⁰

Realist yaklaşımın önemli düşünürlerinden biri olan Hans J.Morgenthau da uluslararası politikanın bir güç ve iktidar mücadelesi olduğunu ifade etmektedir. Morgenthau insan doğasının savaş haline yol açtığını düşünmekte ve insanları güç ve iktidar hırsıyla hareket eden, özünde bencil ve kendi çıkarları peşinde koşan varlıklar olarak görmektedir.¹¹ Daha önce Hobbes ile ilgili olarak bahsettiğimiz gibi Morgenthau da bu savaş halinden kurtuluşun doğa durumundan toplum sözleşmesi durumuna geçilmesi ile yani kendisini yönetme yetkisini devlete devretmesi ile mümkün olabileceğini görmektedir. Bu durum aklımıza devletsiz barış olmaz mı? sorusunu getirmektedir. Herkesi bir takım kurallara itaat etmeye zorlayan bir erkin yokluğunda savaş kaçınılmaz mıdır? Bunun uluslararası ilişkiler boyutu nedir? Barışı tesis edecek meşru güç devlet veya devletlerin birleşmesiyle oluşan teşkilatlar veya örgütler midir? Bu soruların cevaplarını aramak aslında konumuz olan uluslararası barışı koruma çabalarını ve barış operasyonlarını da doğal olarak ilgilendirmektedir.

Dünya barışını korumak için arayışlar bugün için de devam etmektedir. Esasında tarihte kurulan uluslararası ittifaklar incelendiğinde yalnızca II. Dünya Savaşı'ndan buyana dünyanın çeşitli bölgelerinde irili ufaklı 250'den fazla savaşın meydana geldiği, dolayısıyla bu ittifakların tam anlamıyla başarılı olamadığı görülmektedir.¹² Sürekli barışın tesisi için uluslararası girişimlerin bugün için de devam ettiği, ancak bu girişimlerin genelde acı tecrübeler neticesinde oluşturulduğu veya şekillendirildiği görülmektedir.

1.2.1. Birinci Dünya Savaşı'ndan Soğuk Savaşa Kadar Olan Sürece Bakış

XIX. yüzyılda dünya barışını korumak için yapılan girişimlerin başarıya ulaşmaması, I. Dünya Savaşı'nın çıkması ile sonuçlanmıştır. Savaşın bu derece geniş bir alana yayılarak insanlığı dehşete düşüren bir tahribata yol açması, savaşları daha az tahripkâr hale getirme, hatta savaşları önleme, anlaşmazlık ve çatışmaları barışçı

10 Franz Alexander, "Savaş ve Barışın Psikiyatrik Yönleri", **Uluslararası İlişkilerin Psikolojisi**, Der: Erol Göka, Işık Kuşcu, Ankara: ASAM Yay.2002, s.270.

11Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler**, 2.B., İstanbul: Alfa Yay., 1997, ss.232-240 .

12 **Türk Silahlı Kuvvetlerinin Dünya Barışına Katkıları**, Ankara: Gen.Kur.Bşk.Yay. 2001, s.3.

yollardan çözmeye yönelik çabaların artmasına neden olmuştur.¹³ İdealistler savaş sonrası dönemin barışçıl bir dünya olması ve savaşın tekrar yaşanmaması için gerekli kurumsal ve hukuksal düzenlemeler üzerinde durmuşlardır.¹⁴ Savaşların yaptığı yıkımlar insanlara verdiği sıkıntılar nedeniyle özellikle I. Dünya Savaşı'ndan sonra hız kazanan barış arayışları, uluslararası ilişkilerde barışa dönük yaklaşımları geliştirmeye yöneltmiştir. Daha sonra idealizm olarak tanımlanacak bu akım; J. Locke, J. Bentham, J. Stuart Mill, H. Grotius (1583-1645) I. Kant (1724-1804)'ın biriktirdiği fikirlerden yola çıkarak, Woodrow Wilson'un 08 Ocak 1918'de açıkladığı 14 İlke'de kendini göstermiş, nihayet Milletler Cemiyeti'nin kuruluşu ile somutlaşmıştır.¹⁵

I. Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda ise dünyayı ikinci bir dünya savaşı afetinden korumak için kurulan Milletler Cemiyeti'nin de ilerleyen zamanda bu işlevini yerine getiremediği II. Dünya Savaşı'nın çıkması ile görülmüştür. 1930'lara gelindiğinde uluslararası sistem büyük sorunlarla karşılaşmıştır. 1929'da önce Amerika'da başlayıp sonrasında tüm dünyaya yayılan ekonomik buhran, Almanya'da Nasyonal Sosyalizm'in iktidara gelmesi ve yine Almanya ve Japonya gibi I. Dünya Savaşı'nı kaybeden devletlerde artan milliyetçilik akımlarıyla mevcut durumlarını geliştirme ve değiştirme çabaları, bunun sonucunda gücü öne çıkartan akımların güçlenmesini, emperyalist yayılmacılığın bir sonucu olarak da II. Dünya Savaşı'nın büyük acılarını insanlığın karşısına çıkarmıştır.

Nükleer gücün kullanılmaya başlanması ve atom bombasının dehşet verici yıkımı, daha fazla insan topluluğunun ölümüne yol açan harp silah araç ve gereçlerinin geliştirilmesi, milletlerin barışı koruma (peace keeping)¹⁶ ve insanlığın refahı konusunda ortak hareket etme ve bir takım tedbirler alma ihtiyacını yeniden gündeme getirmiştir. Birleşmiş Milletler'in kurulmasının ana felsefesi budur. BM kurulmasına ilişkin temel yaklaşım Antlaşma'nın I. maddesinde yer almaktadır. Bu maddeye göre; *"a. Milletler arası barış ve güvenliği muhafaza etmek ve bu maksatla; barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve uzaklaştırmak ve her türlü saldırı fiilini veya barışın*

13 Faruk Sönmezoğlu, **Uluslararası İlişkilere Giriş**, İstanbul: Der Yay., 2002, s.37.

14 Arı, **Uluslararası İlişkiler...**, s.87.

15 Vefa Toklu, **Uluslararası İlişkiler**, 2.B., Ankara: İmaj Yay., 2004, s.29.

16 "Barışı Koruma; devletler arasında veya devletlerin kendi içinde çıkan çatışma ve krizlerin azaltılması ve sona erdirilmesi için, tarafsız üçüncü uluslararası nitelikli askeri güç ve sivil unsur tarafından politik/askeri girişimler icra etmek, barışı yeniden tesis ve idame ettirmektir." **Çok uluslu Kuvvetler Barışı Koruma ve NATO**, İzmir: Güneydoğu Avrupa Müttefik K.K.Yay., 1994, s.5.

başka suretle bozulması halini ortadan kaldırmak üzere, müessir, müşterek tedbirleri almak, barışı sona erdirecek milletlerarası mahiyette uyuşmazlıkların veya durumların düzeltilmesini veya çözülmesini, adalet ve devletlerarası hukuk prensiplerine uygun olarak barış yollarıyla gerçekleştirmek...” (BM Anayasası’nın I. maddesindeki kuruluş amaçlarının tamamı için Bkz.dipnot)¹⁷

San Fransisco’da imzalanan Birleşmiş Milletler Antlaşması ile sürdürülen barışı koruma isteği ve çabaları günümüze kadar devam etmiştir. Ancak tüm çabalara rağmen zaman zaman çatışma ve anlaşmazlık ortamının doğması, barışın sağlanmasında Birleşmiş Milletler üyesi ülkelerin çok uluslu kuvvet (Multinational Force) kullanarak katkıda bulunmasını gerektirmiştir. Türkiye, Birleşmiş Milletler Antlaşması’nı imzalamasından günümüze kadar olan süreçte barışın korunmasına katkıda bulunmak için uluslararası barışı koruma operasyonlarında aktif olarak görev almıştır.

1.2.2. Soğuk Savaş Sonrasında Meydana Gelen Gelişmeler

Süper güçlerin (ABD ve SSCB) birbirlerine üstünlük kurmak için birbirleriyle doğrudan silahla çatışmaksızın, başka devletleri veya grupları kullanarak, yerel çatışma, bölgesel savaşlar, iç karışıklıklar, devrim ihracı, ideolojik propaganda ve kışkırtmalarla, kendi görüş ve menfaatlerini yayıp pekiştirme yolunda ve devamlı silahlanma ile gerginlikler içinde yürütülmüş zoraki denge ve korku politikaları “*Soğuk Savaş*” ortamını ve dönemini oluşturmuştur.¹⁸ İki kutuplu dünyada güç, kutuplar arasında göreceli olarak eşit sayılabilecek biçimde dağılmış, her iki tarafta nükleer silahların varlığı, “dehşet dengesi” veya “karşılıklı kesin” mahvolma gibi senaryolarla devletlere

17 Madde 1 - Birleşmiş Milletler’in amaçları şunlardır: a-“ *Milletlerarası barış ve güvenliği muhafaza etmek ve bu maksatla: Barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve uzaklaştırmak ve her türlü saldırma fiilini veya (barışın başka suretle bozulması halini ortadan kaldırmak üzere, müessir müşterek tedbirleri almak; barışın bozulmasını intaç edebilecek milletlerarası mahiyette uyuşmazlıkların veya durumların düzeltilmesini veya çözülmesini, adalet ve devletlerarası hukuku prensiplerine uygun olarak barış yollarıyla gerçekleştirmek;*

b- *Milletlerarasında, milletlerin hak eşitliği prensibine ve kendi mukadderatlarını kendilerinin tayin hakkına saygı üzerine kurulmuş dostane (münasebetler geliştirmek ve dünya barışının sağlamlaştırılması için elverişli her türlü diğer tedbirleri almak;*

c- *Ekonomik, sosyal, fikri ve insani mahiyetteki milletlerarası davaları çözerek ve ırk, cins, dil veya din farkı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve ana hürriyetlerine karşı saygıyı geliştirerek ve teşvik ederek, milletlerarası işbirliğini gerçekleştirmek;*

d- *Milletlerin bu müşterek amaçlara doğru sarf ettikleri gayretlerin ahenkleştiği bir merkez olmak.”* Kazancı Hukuk Kaynakları Veri Tabanı <http://www.kazanci.com.tr/> B.Tarihi: 08.09.2005

18 Kemal Girgin, Işık Biren, **21. Yüzyıl Perspektifinde Dünya Siyaseti**, 2.B., İstanbul: Okumuş Adam Yay., 2002, s.28.

ve kutup merkezlerine caydırıcılık stratejisini bir seçenek olarak sunmuştur.¹⁹ Bu dönem 1945-1990 yılları arasını kapsamış, her iki süper güç de kendi modellerini dünyaya kabul ettirme mücadelesi vermişlerdir. Soğuk Savaş döneminde süper güçler tarafından kuvvet kullanımı onların politik ve ideolojik rekabetlerine sıkıca bağlı kalmış ve aralarındaki önemli çatışmaların caydırılması en temel milli menfaatlerin hayata geçirilmesine hizmet etmiştir.²⁰

XX. Yüzyılın son çeyreğinde yaşanan gelişmelerin uzantısı olarak Soğuk Savaş'ın ve bloklar arası mücadelenin sona ermesiyle “küreselleşme”²¹ olarak da adlandırılan yeni dünya düzeni arayışına gidilmiş, bu arayış sonucunda ise tehdit kavramları değişmiştir.²² Ayrıca, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile barışı tesis etmek için seçilmiş sistem içerisinde BM'nin sorunları çözecek bir dünya teşkilatı olacağı beklentisini güçlendirmiştir. Birleşmiş Milletler'in krizlere müdahale yeteneğini önemli ölçüde sınırlayan karşılıklı ABD ve SSCB vetolarının yarattığı engellenmenin aşılabileceği düşünülmüştür. Bu dönemin başları barış ve güvenliğin sağlanmasında geçmişe oranla daha başarılı olunacağını düşündürmüştür. Ancak bunun doğru olmadığı II. Körfez harekâtında Güvenlik Konseyi'nin üyeleri arasında meydana gelen görüş ayrılıklarıyla görülmüştür. Görülen, ülkelerin kendi çıkarları ve görüşleri ölçüsünde kararlara onay vermeleridir. Gerek Körfez'de, gerek Kafkasya'da, gerekse Afganistan'da yaşananlara yakından bakıldığında, Churchill'in 1936 yılında Avam Kamarası'nda yapmış olduğu konuşmada ifade ettiği; “*hammadde ve enerji kaynaklarına sahip olmak suretiyle, dünyaya bu yoldan hâkimiyet ve üstünlüğünü kabul ettirmek isteyen sömürgecilerin gözünde bir damla petrol, bir damla kandan daha kıymetlidir*” şeklindeki sözleri akla gelmektedir.²³ Daha açık bir ifadeyle enerji kaynaklarının kullanımı ve paylaşımı aşamasında dünya ülkeleri görüş ayrılıklarına

19 Feryal Kalkavan, “Küreselleşen Dünyada Terör ve Değişim”, **Küreselleşme ve Alternatif Küreselleşme**, Cem Karadeli (Der), Ankara: Phoenix Yay., 2005, s.81.

20 Donald M. Snow, “Barışı Koruma Barış yapma ve Barışı Zorlama-Yeni Uluslararası Düzendeki ABD'nin Rolü **Barışı Destekleme Harekati**”, İstanbul: Harp Ak.K.lığı Yay.,1993, s.40.

21 “En basit şekliyle küreselleşme üç şey ifade eder: toplumlar ve devletler arasındaki engellerde gözle bir azalma, toplumların ve devletlerin giderek artan ölçüde birbirine benzemeye başlaması, son olarak da toplumlar arasındaki ilişkilerin artması.” Fred Halliday, **2000'lerde Dünya**, İstanbul: İstanbul Bilgi Ü. Yay., 2002, s.96.

22 “Bu çerçevede geleneksel tehdit kavramının; kapsamının genişlediğinden söz edilebilir; bölgesel ve etnik çatışmalar, ülkelerdeki siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar ve belirsizlikler, kitle imha silahları ve uzun menzilli füzelerin yayılması, kökten dincilik, uyuşturucu ve her türlü silah kaçakçılığı, uluslararası terörizm gibi pek çok konu “tehdit” algılaması çerçevesinde görülmeye başlanmıştır.” **TSK. Dünya Barışına Katkıları...**, ss.10-11.

23 İsmail Birer, “11 Eylül Sonrasına Stratejik Menfaatler Açısından Bakış”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Yıl:121, Sayı 371, (Ocak 2002), s.106.

düşmektedirler. Bu tespitten yola çıkarak uluslararası barışı koruma operasyonlarına katılacak ülkelerin bir takım hesaplar yaparak bu operasyonlara iştirak ettikleri, yani daha açık bir ifadeyle ülkeler her ne kadar BM kararlarına uyarak barışı koruma operasyonuna katılmış olsalar dahi, menfaat hesapları yaparak, operasyonlara destek verdikleri, operasyonlara katıldıklarında da kendilerini riske atacak görevleri almaktan imtina ettiklerini göstermektedir. Bu tespiti yapanlardan biri de BM'nin Somali operasyonu UNOSOM-II komutanlığını yapan Çevik Bir'dir. Bir, savaş şartlarını içeren bu operasyonda ülkelerin gönderdikleri asker ve sivillerin görevlendirilmesi esnasında en az riskle görev alabilecekleri yerlerde faaliyette bulunduklarını veya BM'den ziyade kendi ülkelerinden emir alarak görevlerini sürdürdükleri ve BM'nin buna bir çözüm bulamadığı tespitini yapmıştır.²⁴

Dünyada savaşların sona ermesi barış ortamının sürekli barışın gelmesi günümüz için somut çabalar ve ülkeler arası işbirliğini gerektirmektedir. Milletlerarası anlaşmazlıkların, Somali'de, Kosova ve Bosna'da olduğu gibi iç savaşların çıkma olasılığı karşısında Birleşmiş Milletler'e görev düşmesi muhtemel gözükmektedir. Bunun sonucu olarak, BM üyeleri, BM'nin uygun ve etkin bir şekilde hareket edebilmesini temin amacıyla, uluslararası barış ve güvenliğin korunması hususunda temel sorumluluğun BM Güvenlik Konseyi'nde olduğunu, Güvenlik Konseyi'nin bu sorumluluğunu yerine getirirken kendileri adına hareket ettiğini kabul etmişlerdir.²⁵ Ancak uygulamada bir takım sorunlar yaşandığı da bir gerçektir. Örneğin Somali'de UNOSOM II harekâtının komutanı olan Çevik Bir'in değindiği gibi, harekâtla ilgili bir emri veya görevi uygulama aşamasında olan birliklerin kendi ülkelerine danışmaları ve ülkelerinden alacakları emirlere göre görevi kabul veya red etmeleri gibi durumlar yaşanması, ayrıca Bosna-Hersek ve Kosova'daki olaylara müdahalede bölgesel Avrupa güvenlik teşkilatlarının etkisiz kalması neticesinde BM'nin güvenli bölge olarak ilan ettiği yerlerde toplu kısımların önüne geçilememesi gibi durumlarla karşılaşmıştır. Bu

24 "Oraya gelen ülkeler, o harekât savaş şartlarını içerdiği için insanlarına vermiş oldukları kıymet nedeniyle, hiçbir askerini veya sivilinin burnunun kanamasını istemeyecek yerlerde görev alacak şekilde faaliyette bulunuyorlardı ve ben onları böyle savaş şartlarını içeren yere gönderdiğim zaman, BM bir tarafa bırakıp kendi hükümetlerinden emir almadan hareket yapmıyorlardı. Bu en büyük sorundu ve ben bunu BM'ye duyurduğum zaman BM'den de bana şöyle yap böyle yap diye bir emir gelmiyordu. Bu da işte uluslararası ortamın aynı bugün terör konusunda olduğu gibi omuz omuza olmadığını olmayacağını gösteriyor." Somali UNOSOM II Harekâtı komutanı E.Org. Çevik Bir ile İstanbul'da 22.06.2005'de yapılan görüşmeden, tamamı için Bkz.EK-1.

25 **Çokuluslu Kuvvetler Barışı Koruma ve NATO**, İzmir: Güneydoğu Avrupa Müttefik K.K.Yay., 1994, s.7.

da göstermektedir ki barış için kuvvet kullanımı (Peace-Enforcement) aşamasında devletler ülke çıkarları ve siyasal ortamın gereklerine göre hareket etmektedirler.

Sürekli barışın kurulmasını engelleyen ve çözüm bekleyen dünya sorunları içinde, ülkeler arasındaki ve toplumun içinde gruplar arasındaki eşitsizlikler de vardır.²⁶

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, küreleşmeye dönük yeni bir dünya düzeni kurmaya yönelik arayışlara gidilmesi, geleneksel tehdit kavramlarının da büyük ölçü de değişmesiyle, XXI. yüzyıl başlarında bloklar arası gerginlikler yerini ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklara, bölgesel ve etnik çatışmalara, uluslararası terörizme, açlık ve çevre kirlenmesine ve benzeri tehdit ve risklere bırakmış gözükmektedir. Soğuk Savaş sonrası dönem, büyük ölçüde liberal değerlerin hakim olacağı, yoksullaşmanın ve eşitsizliklerin azalacağı, insanların refahının artacağı yeni bir dünya düzeni beklentisini doğurmuştu. Küreselleşmenin sunduğu önemli fırsatların sağladığı nimetlerin ve külfetlerin çok dengesiz bir biçimde dağılması, sanayileşmesini tamamlamış ülkelerin refahını, sanayileşme aşamasında olan ülkelerin ise ekonomik sıkıntılarını ve sorunlarını arttırmıştır. Dünyadaki gelir dağılımındaki dengesizliğin ve insanlar arasındaki eşitsizliğin bir sonucu olarak, huzursuzluklar artmıştır. Gelir ve servet dağılımındaki eşitsizliklerin zengin ve fakir arasındaki uçurumu daha da arttırdığı söylenebilir. Örneğin BM'nin 1996 istatistiklerine göre dünyadaki 358 dolar milyarderinin toplam serveti dünya nüfusunun % 45'ini oluşturan toplam ülkelerin yıllık gelirinden daha fazladır.²⁷ Günümüz küreselleşmesinin sonuçlarını dehşetengiz diye özetlemek abartma sayılmasa gerekir: dünya nüfusunun en kötü koşullarında yaşayan % 20'si yeterli (ve yer yer yaşamsal) gıda, konut, sağlık koşulları, giyim ve eğitimden yoksundur.²⁸ Bu huzursuzluklar bazen ekonomik ve sosyal gelişimini tamamlamış örneğin Fransa gibi Avrupa ülkelerinde bile baş göstermeye başlamış ve terör olaylarına varan eylemlere dönüşmüştür.²⁹ Kasım 2005 ayı başında Fransa'da başlayıp, Belçika ve Almanya'ya

26 Suat Sinanoğlu, "Açılış Konuşması", **Dünya Problemleri Karşısında Felsefe Uluslararası Semineri**, 07-Temmuz 1986, Ankara:Türkiye Felsefe Kurumu Yay., 1988, ss.16-17.

27 Suna Kili, "Cumhuriyet, Atatürkçülük ve Küreselleşme", **Cumhuriyet ve Küreselleşme**, Ankara: Kültür Bak.Yay., 2002, s.196.

28 Türkkiye Ataöv, "Günümüz Küreselleşmesi ve Farklı Bir Seçenek Önerisi", **Cumhuriyet ve Küreselleşme**, Ankara: Kültür Bak.Yay., 2002, s.95.

29 Varoş isyanı başladıktan etkin bir şekilde ortada görünmemekle suçlanan Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, yaptığı açıklamada Fransız toplumunda eşitsizlik problemi yaşandığını kabul etmiştir. Chirac, "*Kökenimiz ne olursa olsun hepimiz Cumhuriyetin çocuklarıyız ve hepimiz aynı haklara sahip olmayı bekleriz. Herkesin saygı ve eşit fırsat hakkı vardır*" demiştir. "Eşitlik konusunda problemimiz var", <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=3507741&tarih=2005-11-11>, B.Tarihi: 05.01.2006

yayımla eğilimi gösteren göçmen ayaklanmasında binlerce araç yakılmış ölenler ve yaralananlar olmuştur.

Soğuk Savaş sonrası dönemde yoğunlaşan bölgesel ve etnik çatışmalar, açlık ve çevre kirlenmesi, uluslararası terörizm, doğal afetler vb. tehdit ve risklere karşı, uluslararası güvenliği sağlayabilmek için uluslararası bir mutabakat sonucunda oluşan savaş dışı hareket, yani barışı koruma ve destekleme operasyonları önem kazanmıştır. Bu durum Türk Silahlı Kuvvetleri'nin de barışı destekleme, sınırlı güç kullanılması, insani yardım, doğal afetlerde yardım gibi faaliyetleri icra edecek bir yapılanma içine girmesini zorunlu hale getirmiştir. Ancak bu noktada ülkelerin bu tür operasyonlara destek verirken ekonomik, teknolojik, askeri kapasiteleri ve bunları harekete geçirebilme yetenekleri önem kazanmıştır. Barışın tesisinde ve korunmasında “güç”, “otorite” ve “meşruiyet” kilit kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.3. GÜÇ-MEŞRUIYET-OTORİTE KAVRAMLARI VE BARIŞI KORUMA OPERASYONLARINA ETKİLERİ

Birçok yazar, günümüzdeki uluslararası sistemin temel karakterinin *çok-merkezlilik*, *çok kutupluluk* olduğu konusunda birleşmektedir.³⁰ Devletlerin bu çok merkezli ve çok kutuplu sistemde barışı destekleme ve koruma operasyonlarına katkısı nasıl olmaktadır? Burada belirleyici etken güç ve otoritedir. Örneğin Bosna krizi sırasında çatışmalar ancak ABD askeri harekâta yönelip ağırlığını koyduğunda durdurulabilmiştir.³¹ Yine Somali’de UNOSOM II harekâtında, katılan tüm birliklerin lojistik desteğini ABD’nin üstlendiği görülmektedir. Uluslararası sistemde askeri/siyasi açıdan ABD’nin liderliğindeki hiyerarşik bir yapıdan söz edilebilir. Ancak ekonomik/teknolojik açıdan aynı hiyerarşinin olduğundan söz etmek mümkün değildir. ABD, Kore’de yaptığı savaşın maliyetini tek başına karşılamakla birlikte bundan sonra yapılan operasyonlarda BM finansman ve desteğinde ya da çok uluslu güçlerin katkılarıyla gerçekleştirdiği görülmektedir. Buradan çıkan sonuç günümüz uluslararası sisteminin, ABD’nin “yönlendirici liderliği” altındaki bir güçlü devletler oligarşisi tarafından belirlendiği, en azından denetlendiği söylenebilir.³² Bu tespit sonucunda gerek askeri/siyasi açıdan, gerekse ekonomik/teknolojik açıdan otorite sahibi olabilmenin yolu

30 Sönmezoğlu, *Uluslararası İlişkilere...*, s.62.

31 Sönmezoğlu, *Uluslararası İlişkilere...*, s.62.

32 Sönmezoğlu, *Uluslararası İlişkiler...*, s.63.

güçlü bir devlet olmaktan geçmektedir. Ancak tek başına askeri güce sahip olmak ya da tek başına teknolojik güce sahip olmak bugün için barışın tesisinde yeterli değildir. Bir devletin askeri açıdan güçlü sayılabilmesi için, diğer alanlarda da onu güçlü kılabilen potansiyele sahip olması gerekir.³³ ABD güçlü ordusuna rağmen Irak'ta bir çıkmazın içine girmiş durumdadır. Burada gücü kullanırken meşruiyetini kaybetmiş olmanın ve Türkiye de dahil olmak üzere bir çok ülkeden beklediği tam desteği alamamasının da etkisi büyüktür.

Meşruiyetin kayıp edilmesi nasıl olmaktadır? Örneğin II. Körfez krizinde Türkiye'nin katılımıyla ilgili karar alma sürecinde başta Cumhurbaşkanı olmak üzere kamuoyunun bir kısmı Türkiye'nin uluslararası meşruiyet (BM kararı) olmadan, bu sürece asker kabul ederek veya göndererek katılmasının yanlış olacağını savunuyordu.³⁴ Harekâttan önce BM Genel Sekreteri Kofi Annan, ABD'nin Irak'a karşı BM'nin izni olmadan hareket etmesinin meşru sayılmayacağını ve bu durumda ABD'nin BM tüzüğüne aykırı hareket etmiş olacağı uyarısında bulunmuştu.³⁵

Meşruiyet kavramına açıklık getirmek için verilebilecek diğer bir örnek Türkmen kenti Telafer'de Eylül 2004'de ABD'nin yapmış olduğu operasyonlardır. Bu operasyonlara ABD güçleriyle peşmergeler katılmış, operasyonun bilânçosu ağır olmuştur. Ölü sayısının 120'yi, yaralı sayısının 200'ü bulduğu bildirilmiş, Ayrıca kenti terk eden Türkmenler'in sayısı da on binlerle ifade edilmiştir.³⁶ ABD burada amacını bir grup direnişçiye takip edip yakalamak olarak açıklamış, bu açıklama Türk kamuoyunda inandırıcı bulunmamış ve bu operasyonun meşruiyeti sorgulanmıştır. Türkiye ve Türkmenler bu tür operasyonların Türkmenlere yönelik bir soykırıma dönüşmesi endişesini taşımışlardır. Bunda ABD güçlerinin, Kuzey Irak'ta, Barzani-Talabani ikilisinin istekleri doğrultusunda işlev gördüğü ve ABD'nin siyasi ağırlığını aynı yönde kullandığının bilinmesinin etkisi önemlidir.³⁷ Ayrıca ABD Irak içinde yaptığı operasyonlarda da meşruiyetini kayıp etmiştir. ABD Ordusunun yaptığı

33 Deniz Ülke Arıboğan, **Globalleşme Senaryosunun Aktörleri**, İstanbul: Der Yay., 2001, s.102.

34 Savaşın başlamasından sonra ise "Hala uluslararası meşruiyet tartışması devam ediyor. Sizin görüşünüz nedir?" sorusu üzerine de Sezer, "Benim görüşlerimde bir değişiklik yok, bu konuda. BM Güvenlik Konseyi'nde Irak ile ilgili başlayan sürecin sona ermesi gerekirdi. O süreç sona ermeden, ABD'nin tek taraflı bir davranışını doğru bulmuyorum" diye konuşmuştur. <http://gazeteoku.internethaber.com/go.php?link=http://www.hurriyet.com.tr> B.Tarihi: 30.09.2005

35 <http://gazeteoku.internethaber.com/go.php?link=http://www.hurriyet.com.tr> B.Tarihi:30.09.2005

36 Fikret Bila, "ABD Dinler mi?", <http://www.milliyet.com/2004/09/12/yazar/bila.html> , B.Tarihi: 29.09.2005

37 Fikret Bila, "ABD Dinler mi?", <http://www.milliyet.com/2004/09/12/yazar/bila.html> , B.Tarihi: 29.09.2005

işkencelerin görüntülerinin kamuoyuna yansması, operasyonlarda kontrolsüz güç kullanımı yapılan harekâtın meşruiyetine gölge düşüren örneklerdir. Örneğin yine Irak'ın Felluce kentinde Kasım 2004 ayı başlarında ABD'nin düzenlemiş olduğu "Hayalet ve Öfke" adlı operasyonlarda 300 bin nüfuslu şehirde binlerce kişinin öldüğü bunlardan 800'ünün sivillerden oluştuğu açıklanmıştır.³⁸ Yine 11 Eylül 2001'den bu yana 40 ülkeden 500'den fazla esirin uluslararası hukuk kurallarına uygun olmayan tarzda tutulduğu Guantanamo Üssü'nde, işkence görüntüleri ve skandalları zaman zaman kamuoyunun gündemine gelmektedir.³⁹ Uluslararası barışın korunması girişimlerinde güç unsurlarından azami ölçüde faydalanmak barışın tesisinde önemli bir yer tutmasına rağmen askeri gücü kullanırken silahlı çatışma hukuku (SÇH) kurallarına uygun olmayan operasyonlar ile davranışlar meşruiyetin kayıp edilmesine yol açmaktadır.

Meşruiyet kavramında en önemli nokta aslında barış operasyonuna konu olan ülke halkının barış gücüne bakış açısı ile ilgilidir. Bu bakış açısı yapılan veya yapılacak olan barışı koruma operasyonunun başarısıyla birebir ilgilidir diyebiliriz. Bu çerçevede barış gücünün hangi ülke birliklerinden oluşturulduğu da ayrıca önem taşımakta ve hareketin başarısını etkilemektedir. Örneğin Afganistan halkı NATO'nun komuta sorumluluğunda yapılan ve Aralık 2001'de başlayan ISAF harekâtına genelde olumlu duygularla bakmakta ve yardımcı olmaya çalışmaktadır. Özellikle halkın Türk askerine bakış açısı tarihi ve kültürel bağların da etkisiyle çok olumlu olmuştur. Bu konuyu Afganistan'da görev yapan personel de aynı şekilde ifade etmektedir. Ayrıca bu ülkeye giden Türk gazeteciler de halkın TSK'ya yaklaşımı konusunda benzer teşhislerde bulunmuşlardır.⁴⁰ Yine aynı şekilde, Kosova'ya Türk askerinin gelişi ve coşkuyula karşılanması da harekâtın bölge halkı tarafından kabul gördüğünün ve barışın korunmasına halkın da yardımcı olacağının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.⁴¹ Türk

38 "Mezar Şehir" http://www.gazeteoku.org/gazeteoku_git.asp?url=http://www.sabah.com.tr, B.Tarihi:24.01.2005

39 "Guantanamo'da Hipokrat Yok"; "...New York Times, Hipokrat yeminli askeri doktorların, zorlayıcı sorgu tekniklerinin uygulanması ve bu tekniklerin geliştirilmesinde yardımcı olduklarını yazdı", **Radikal**, 25 Haziran 2005, s.13

40 "Abartıyorum sanmayın, diğer ülke askerleri bırakın yaya devriyesini zırhlı araçlarıyla bile kolayına gezemiyor Kabil sokaklarında. Oysa bizinkiler hem piyade turlar atıyor, hem de "silah namluları insana değil, yere dönük tek asker" olma özelliğini gösteriyorlar. Bu Afgan halkına; size "inanıyor ve güveniyoruz" mesajı veriyor. Halk mutluluk duyuyor ve saygıda kusur etmiyor Mehmetçiğe." Savaş Ay, "Savaş Ay Afganistan'da Kabil'den Er Mektupları", **Sabah**, 01 Nisan 2005, s.14

41 "Kosova'nın savaştan sonraki döneminde unutulmayacak tarihlerden biridir.4 Temmuz 1999 tarihi. Dünya kamuoyunun dikkati hala Kosova'da iken, Mehmetçiğin Kosova'ya gelişi bir coşku seline vesile oldu. Makedonya-Kosova sınırında başlayan coşkulu karşılama zirvesi Prizren'de doruğa ulaştı. Büyük, küçük onbinlerce

askeri, barış gücü olarak gönderildiği ülkelerde görevlerini en iyi şekilde yapmış, yerel halkın ve ülke yöneticilerinin takdir ve övgüsünü kazanmıştır. Bunun yanında bunun tersi durumların da yaşandığı gerçektir. Meşru olmayan müdahaleler halkın tepkisini çekmektedir. Bu tepki, müdahalelere meşru olmayan yöntemlere karşılık verilmesi ile sonuçlanabilmektedir.⁴²

1.4. ÇATIŞMA VE ÇATIŞMA TÜRLERİ ULUSLARARASI ÇATIŞMALAR

Çatışma kavramı, genellikle belli bir insan grubunun, (bu bir kabile olabileceği gibi etnik, dini, kültürel, sosyo-ekonomik, politik ve benzeri nedenlerle bir araya gelmiş bir topluluk da olabilir), yine bir başka topluluğa karşı uzlaştırılmaz nitelikteki çıkarları nedeniyle karşı çıkması ile ilgili bir kavramdır.⁴³ Uluslararası alanda ise çatışmalar genellikle taraflardan birinin hayati çıkarları ve güvenliğinin diğer devlet tarafından tehdit veya uluslararası sistemden doğan rahatsızlığını kendi lehine yapılandırmak istediğinde oluşmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra atom bombasının caydırıcılık özelliği ve iki bloklu bir dünyada genel bir savaşa neden olmamak için krizlerin savaşa dönüşmeden çözülmesi daha olası idi.⁴⁴ Ancak Doğu Bloku'nun dağılmasından sonra dünyadaki bir çok krizlerin savaşa ve silahlı çatışmaya dönüştüğü veya diğer bir deyişle en azından bu oranın arttığı görülmektedir.⁴⁵ Bu husus, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden ve bloklaşmanın çözülmesinden sonra dünyanın ne denli bir istikrarsızlık ortamına girdiğinin de bir göstergesidir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra Rusya ve Çin'in BM Güvenlik Konseyi'nde veto kullanmamaları, Güvenlik Konseyi'ni daha etkin bir hale getirmiştir.⁴⁶ Örneğin, 1948'den 1990 yılına kadar 18 barışı koruma operasyonu

Prizren'li Mehmetçiği bağrına bastı. Uzun bir özlemin sonunda kavuşma mutluluğunun duygusal anları, medya aracılığıyla günün haberi olarak dünyaya yansıtıldı. Yaşanan coşku belleklere kazındı, sevinç gözyaşlarına vesile oldu." Zeynel Beksaç, Raif Kırkul, **Mehmetçik Kosova'da**, Prizren: Kosova Türk Yazarlar Derneği Yay., 2002, s.39 Fotoğraflar için Bkz.EK-11

42 Irak Demokrat Türkmen Partisi liderlerinden Kasım Ömer; "ABD askerleri bir ayda 25 kadına tecavüz etti. Bunlardan biri de, önceki gün şerefini korumak için ilk kadın canlı bomba olarak kendini Patlattı."dedi. "Telafer'den Tecavüz iddiası", **Radikal**, 30.09.2005, s.11

43 Arı, **Uluslararası İlişkiler...**, s.391.

44 Haydar Çakmak, **Uluslararası Krizler ve Türk Silahlı Kuvvetleri**, Ankara: Platin Yay., 2004, s.48.

45 Örneğin; Somali Krizi, Yugoslavya Krizi, Afganistan Krizi, Irak Krizi, Yukarı Karabağ, Çeçenistan Krizlerinin hepsi savaşa dönüşmüştür. Bkz. Çakmak, **Uluslararası Krizler...**, s.48

46 **Çokuluslu Kuvvetler Barışı Koruma ve NATO**, İzmir: Güneydoğu Avrupa Müttefik K.K.Yay., 1994, ss. 8-9.

yapılmış iken 1990 sonrasında 42 barışı koruma operasyonu yapılmıştır.⁴⁷ Bundan çıkan sonuç ise BM ve ilgili bir çok ülkenin gelecekte barışı koruma operasyonlarına müdahil olabileceği gerçeğidir.

Uluslararası savaş, şüphesiz toplumsal çatışmalar içinde özellikle günümüz dünyası dikkate alındığında en önemli çatışma türünü oluşturmakla beraber, örneğin, iç savaş, devrimler, darbe, gerilla savaşları, siyasal suikastlar, sabotaj eylemi, terörizm, rehine olayları, hapishane isyanları, grevler, tehditler, güç gösterileri, ekonomik yaptırımlar, misilleme, psikolojik savaş, propaganda, hatta bar kavgaları, işçi-yönetici çatışmaları, spor müsabakaları, boşanma kavgaları ve çocuklar üzerindeki velayet iddiaları veya aile içi kavgalar gibi başka toplumsal çatışma şekillerinden de söz edilebilir.⁴⁸ Ancak genel bir ayırım yapmak gerekirse çatışmalar, uluslararası ve iç silahlı çatışmalar olmak üzere iki ana başlığa ayrılabilir. Uluslararası silahlı çatışmalar iki veya daha fazla devlete ait silahlı kuvvetler arasında askeri bir hareket olmamasına rağmen silahlı çatışma durumunun ilan edilmesiyle ve direniş gösterilmemiş bile olsa bir devletin silahlı kuvvetlerinin başka bir devletin kara sınırlarından içeri girerek işgal etmesiyle ortaya çıkabilir. İç silahlı çatışmalar ise, başka bir devletin silahlı kuvvetlerinin dahil olmadığı ülkenin kendi iç unsurları arasında çıkan çatışmalardır. Bu çatışmalara örnek olarak Somali’de, Bosna ve Kosova’daki çatışmalar gösterilebilir. Bu iç çatışmalara BM kararları doğrultusunda zorlayıcı barışı koruma operasyonlarıyla çözüm aranmıştır. Afganistan’a 11 Eylül saldırılarından sonra yapılan müdahale ise, BM Anayasası’nın 51. maddesinde yer alan, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması amacıyla gereken önlemleri alıncaya kadar silahlı saldırıya uğrayan BM üyesi ülkelerin bireysel ve toplu kendini savunma (meşru müdafaa) anlayışıyla ABD tarafından yapılmıştır.

Meşru olarak askeri güç kullanımı ancak iki şekilde olabilir. BM Güvenlik Konseyi kararıyla veya bu sürecin gecikebileceği durumlarda meşru müdafaa hakkının kullanılmasıyla. Güvenlik Konseyi 11 Eylül saldırılarını terörist eylemler olarak kınamasına ve bunların uluslararası barış ve güvenliğe karşı tehdit oluşturduğunu açıklamasına rağmen askeri güç kullanmaya ilişkin herhangi bir karar almamıştır.⁴⁹

47 <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/timeline/pages/timeline.html>, B.Tarihi: 18.12.2005

48 Arı, **Uluslararası İlişkiler...**, s.393.

49 İbrahim Kaya, “11 Eylül Saldırıları ve Sonrası Uluslararası Hukukta Askeri Müdahale”,

Dolayısıyla ABD ve İngiltere'nin Afganistan'a müdahalelerinin tek meşrulaştırıcı nedeni olarak meşru müdafaa hakkı kalmaktadır. Müteakip gelişmelerde bunu teyit eden niteliktedir. Meşru müdafaa hakkının kullanılmasını, NATO üyeleri ABD'ye karşı silahlı saldırının oluştuğunu NATO Anlaşması'nın 5. maddesinin uygulanmasını benimsemekle kabul etmişlerdir.⁵⁰

Barışın sürdürülebilmesi için mutlaka güvenliğin sağlanmış olması gerekir.⁵¹ Barışın tesisi ve korunmasında ülkelerin ve uluslararası örgütlerin barış girişimlerinin yetersiz kaldığı durumlarda otoritenin tesisi için zor kullanmaya ihtiyaç duyulabilmektedir. Türkiye uluslararası insancıl hukuk ve silahlı çatışma hukuku (SÇH) konusunda bugüne kadar yapılan antlaşma ve protokollerin çoğunu kabul ederek onaylamış, Türk Silahlı Kuvvetleri herhangi bir silahlı çatışma durumunda uluslararası hukuka uygun harekât icra edebilmesi için gerekli alt yapıyı oluşturarak, personelini barıştan itibaren silahlı çatışma hukuku konusunda eğitim programlarıyla hazırlamaya devam etmektedir.

1.5. BARIŞIN TESİSİNDE SİVİL-ASKER İŞBİRLİĞİ

Günümüzde barışı destekleme harekâtı için teşkil edilen barış gücü kuvvetlerinin bünyesinde sivil-asker işbirliği unsurları, barışı koruma operasyonlarında etkin olarak kullanılmakta ve bu kapsamda yapılan harekâtların başarıya ulaşmasında önemli faaliyetlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu faaliyetler taraflar arasında çatışmaları önleyici, ilişkileri geliştirici düzenlemeleri kapsamanın yanında, halkın güveninin kazanılması, insani yardımların tarafsız ve insani ölçülerde yerine getirilmesi açısından da önemli işlevleri yerine getirmektedir.

1.5.1. Sivil Asker İşbirliğinin Tanımı ve Önemi

“Geniş anlamı ile barış, buhran ve savaş döneminde merkezi ve mahalli seviyede olmak üzere, sivil ve askeri kesim arasında sağlanan işbirliği ve koordinasyon

<http://strateji.cukurova.edu.tr/ULUSLARARASI/02.asp> ; Tarihi:01.12.2005.

50 İbrahim Kaya, “11 Eylül Saldırıları ve Sonrası Uluslararası Hukukta Askeri Müdahale”,

<http://strateji.cukurova.edu.tr/ULUSLARARASI/02.asp> ; Tarihi:01.12.2005.

51 Deniz Ülke Arıboğan, “Güvenliksiz Barıştan Barışsız Güvenliğe”, **ABD Dış Politikasında Yeni Yönelimler ve Dünya**, Toktamış Ateş(Der), Ankara: Ümit Yay., 2004, s.62.

olarak tanımlanabilen sivil-asker işbirliği, Türkiye’de en klasik anlamı ile sivil ve askeri kesimin karşılıklı olarak birbirlerini desteklemeleri olarak da anlaşılmaktadır.”⁵²

Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde barış gücü faaliyetlerinin önemi ve yoğunluğu giderek artmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde olaylara müdahalede iki süper güç arasındaki karşılıklı vetoların azalması, zaman zaman görüş ayrılıkları belirse de dünyanın çeşitli yerlerinde meydana gelen olaylara müdahalede BM Güvenlik Konseyi’nin daha etkin olmasını beraberinde getirmiştir. Ayrıca Sovyetler Birliği’nin çözülmesinden sonra artan milliyetçilik akımlarına bağlı siyasal ve etnik çatışmalar, dünyanın çeşitli yerlerinde meydana gelen açlık, çevre kirlenmesi gibi yeni tehditler, uluslararası terörizm ve çok sayıda bölgesel çatışma ve krizlere karşı, istikrarın yeniden sağlanması için oluşturulan barış gücü faaliyetlerinin önemi ve yoğunluğunu arttırmıştır diyebiliriz.

BM BARIŞ OPERASYONLARININ YILLARA GÖRE DAĞILIMI						
1948-49	1950-59	1960-69	1970-79	1980-89	1990-99	2000-05
2	2	6	3	5	35	7
Kaynak: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/timeline/pages/timeline.html B.Tarihi.18.12.2005						

“Bu artışa paralel olarak yabancı ülkelerde çok sayıda etnik ve karmaşık grup ve/veya topluluklarla karşı karşıya kalan barış gücü unsurları açısından en önemli sorun ise, “yerel halk ile iletişim kurulması” olarak ortaya çıkmıştır. Bu sorunun çözümü için de; görev bölgesindeki toplumu, siyasi , ekonomik, psikolojik ve sosyal yönleriyle daha yakından tanıyan ve onlarla daha kolay iletişim kurabilen, sivil ve askeri birimlerden oluşan bir unsurun gerekliliği ortaya çıkmış, günümüzün sivil-asker işbirliği anlayışının gereğini yerine getirmek maksadıyla da, başta ABD olmak üzere pek çok ülkenin ve NATO askeri kuvvetleri içerisinde, sivil-asker işbirliği (Civil-Military Cooperation/CIMIC) birlik ve unsurları olarak nitelediğimiz, yeni bir oluşum yer almaya başlamıştır.”⁵³ Türkiye’nin uluslararası anlaşmalardan doğan sorumlulukları ve dünyanın çeşitli bölgelerinde icra edilebilecek barışı koruma operasyonları ile insani yardım operasyonlarında görev alabileceği değerlendirildiğinden NATO’da başlatılan çalışmalara paralel olarak hem NATO bünyesinde, hem milli olarak kullanılmak üzere TSK bünyesinde bir sivil asker işbirliği

52 http://www.tsk.mil.tr/diger_konular/sivilasker/tanimtarih_p.htm , B.Tarihi:03.04.2005

53 http://www.tsk.mil.tr/diger_konular/sivilasker/tanimtarih_p.htm , B.Tarihi:03.04.2005

(SAİ) birliğinin kurulması çalışması 2000 yılında tamamlanarak, söz konusu birlik faaliyete geçirilmiştir.⁵⁴

Sivil-asker işbirliği (CIMIC) unsurları kriz bölgesindeki halkın normal yaşam düzeyine dönmesi için mevcut durumun belirlenerek, eldeki kaynakların belirli bir koordinasyon içerisinde ihtiyaç duyulan alanlara sivil-askeri uzmanlardan oluşan bir teşkilatlanma içerisinde aktarılmasını sağlamaktadırlar. Burada dikkat çeken önemli bir husus ise sivil-asker işbirliğinin bir sonucu olarak kriz bölgesine gelen hükümet dışı organizasyonların (Non Governmental Organization-NGO), ulusal kuruluşların (N/O) ve diğer gönüllü yardım kuruluşlarının (Private Volantary Organizations) bulunulan bölge veya ülkede kendilerine yardımcı ve destek olabilecek bir topluluk yaratarak, ilerde elde edilebilecek ekonomik ve siyasi çıkarlar için bir altyapı oluşturulmasını sağlayabilmeleridir.

1.5.2. Sivil Asker İşbirliği Faaliyetlerinin Prensipleri

Bir barış hareketinin başarıya ulaşmasın da meşruiyet kavramının önemine değinmiştik. sivil-asker işbirliği faaliyetlerinin de tamamen şeffaf, demokratik, topluma açık ve toplumun tüm kesimlerini kucaklayan bir anlayış içerisinde meşru bir zeminde yürütülmesi, barışın tesisinde başarıyı arttıran en önemli unsurlardan biri olarak değerlendirilebilir. Sivil-asker işbirliği faaliyetlerine ilişkin prensipler, askeri yönetime ve sivil-asker ilişkilerinin yönlendirilmesine ilişkin olmak üzere iki ana başlık altında toplanabilir.

- “Askeri Yönetime İlişkin Prensipler:
 - “Sivil-Asker İşbirliği bir komutanlık Sorumluluğudur.
 - Sivil-Asker işbirliği faaliyetleri görevin yerine getirilmesini sağlamalıdır.
 - Askeri kaynakların kullanımında denge/ekonomi sağlanmalıdır.
 - Kaynakların kullanımında sıklet merkezi oluşturulmalıdır.
 - Sivil-Asker işbirliği faaliyetlerindeki insani zorunluluklar öncelikli olarak dikkate alınmalıdır.

⁵⁴ TSK SAİ Alay Komutanlığı adı altında faaliyetlerde bulunan birliğin, halen yurt içi ve yurt dışı eğitim ve kurslarla personelin yetiştirilmesine devam edilmekte, Bosna-Hersek ve Kosova'daki birliklerde deneyim kazanması sağlanmaktadır. http://www.tsk.mil.tr/diger_konular/sivilasker/turksivil.htm, B.Tarihi: 23.02.2006

- *Sivil-Asker İlişkilerinin Yönlendirilmesine İlişkin Prensipler:*

- *Kültürel bilinç.*
- *Ortak Müşterek hedeflerin oluşturulması.*
- *Sorumlulukların paylaşılması.*
- *Faaliyetlerde şeffaflık.*
- *Sivil toplumun faydasının ortaya konulması*
- *Etkili ve devamlı iletişim.*⁵⁵

Bir barış gücü operasyonunun başarıya ulaşmasında askeri faaliyetlerin yanında harekât bölgesindeki sivil kuruluşların faaliyetlerinin yerinde ve zamanında, tarafsız etkin bir koordinasyon içerisinde gerçekleştirilmesi önemli bir yer tutmaktadır. Bunun yanında barış gücü kuvvetinin tarafsızlığı ve saygınlığı açısından bölgede görev yapan hükümet dışı kuruluşlar ile (NGO-STÖ) diğer gönüllü yardım kuruluşlarının (PVO) faaliyetlerinin, çalışma şekil ve prensiplerinin barış hareketinin amacına uygun olarak belirlenmesi ve denetlenmesi yapılan operasyona önemli katkılar sağlayabilir. Hükümet dışı kuruluşlar, normalde herhangi bir politik otoritenin doğrudan emrinde olmadıkları için bir çok değişik ortamlara kolayca girebilmekte ve misyonlarını anlatabilmektedirler.⁵⁶ Bu durum BM'nin barış operasyonları kapsamında görev alan STÖ'lerin gerçekte herkesçe bilinen insani yardımları yani gıda, ilaç, evsizlere ev vb. faaliyetleri mi yoksa ulusal menfaatleri doğrultusunda bulundukları ülkelerde yeni oluşacak sosyal, kültürel ve siyasi dengelere yön vermeyi ve propaganda yapmayı mı amaçlamaktadırlar sorularını aklımıza getirmektedir. STÖ'lerden bazıları, gizli amaç ve faaliyetleriyle mensup oldukları devletin ulusal menfaatlerini sağlamak için;

- *“Bol ve kolay istihbarat temini,*
- *Diplomasiyi etkileme,*
- *Misyonerlik ve dönüştürme faaliyetleri*
- *Sosyal yapı çözümleyicileri,*

55 http://www.tsk.mil.tr/diger_konular/sivilasker/tanimitarih_p.htm , B.Tarihi:03.04.2005

56 Celal Kızıltepe, “BDH Uluslararası Sivil Toplum Örgütleri (STÖ)'nin Rolü ve Etkileri, STÖ'nin Barış Operasyonlarında Görünüm Faaliyetleri, Görünmeyen Gizli Amaç ve Faaliyetleri ile Türkiye'nin Bu Alandaki Durumu”, **Harp Akademileri Bülteni**, İstanbul: Harp Ak.K.lığı Yay., Yıl: 38, Sayı 202, (Temmuz 2002), s.104

- *İdeoloji taşıyıcılığı,*
- *Kültür aktarımı,*
- *Yer altı ve yer üstü kaynaklarının tespiti,*
- *İki yüzlü davranışta bulunmak”⁵⁷*

vb. amaçlar faaliyetlerde bulunabilirler. Bu örgütlerden bazılarının bu örgütleri bünyesinde barındıran ülkelerin ulusal menfaatlerini gerçekleştirme amacıyla gizli amaçlara yönelik faaliyette bulundukları zaman zaman kamuoyunun gündemine gelmektedir.⁵⁸

⁵⁷ Kızıltepe, “BDH Uluslararası Sivil Toplum...”, s.108

⁵⁸ Örneğin Banu Avar’ın hazırlayıp sunduğu “Sınırlar Arasında” adlı haber programda Pakistan depreminden sonra ülkeye yığılan STÖ’lerin faaliyetleri Pakistan eski istihbarat teşkilatı başkanı Hamit Gül’ün açıklamaları eşliğinde yer almıştır. Bu programda dikkat çeken bir kısım STÖ’nün faaliyetleri hakkında bilgi vermekten kaçınmalarıdır. Banu Avar (Haz.Sunan), “Sınırlar Arasında” TRT-2’de yayınlanan TV programı, 18.02.2006, Saat: 11.10-11.40

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI ÖRGÜTLER VE BARIŞI KORUMA OPERASYONLARI

2.1. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÖRGÜTÜNÜN KURULUŞ AMACI VE MİSYONU

Bütün dünya devletleri için, ağır sonuçlarıyla II. Dünya Savaşı devam ederken, Müttefik devletleri de, uluslararası uyuşmazlıklarda etkin rol oynayacak, evrensel nitelikli bir uluslararası örgütün oluşturulması konusunda gayret sarf edilmesi gerektiğine inanmışlardı.⁵⁹ Hukuksal ve siyasal bakımdan Milletler Cemiyeti'nin bir devamı olmakla birlikte Birleşmiş Milletler (BM=UN), daha kapsamlı bir kuruluş olarak düşünülmüştür.⁶⁰ Temel organları altı başlık altında toplanmıştır. Bunlar; Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal konsey, Vesayet Konseyi, Uluslararası Adalet Divanı ve Sekreteryadır. Ana kuruluş amacı, uluslararası barışı ve güvenliği sağlamaktır.⁶¹ 1945 yılında yayınlanan bu antlaşmayı (şartı) imzalayan BM üyeleri, uluslararası ilişkilerde bir başka devletin ülke bütünlüğüne, siyasal bağımsızlığına karşı, ya da BM'nin amaçlarına ve ilkelerine aykırı şekilde kuvvet kullanma tehdidinde bulunmaktan kaçınmayı yükümlenmişlerdir.⁶²

Birleşmiş Milletler'in bugünkü misyonunu anlatan en önemli ve güncel belgelerden biri Genel Kurul'un 6-8 Eylül 2000 tarihleri arasında New York'ta yapılan toplantısında, devlet ve hükümet başkanlarının ortak deklarasyonu ile yayımlanan "*Bin Yıl Bildirgesi*"dir.⁶³ Yeni bir binyılın başlangıcında Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın zamanla geçerliliğini yitirmediği ve evrensel olduğu kanıtlanmış amaç ve ilkelere bağlılığın ifade edildiği bu bildirgede, Antlaşma amaç ve ilkeleri doğrultusunda tüm dünyaya adil ve kalıcı bir barış sağlama kararlılığına değinilmiştir. Ayrıca bugün için karşımızda bulunan en temel sorunun yani küreselleşmenin sunduğu önemli fırsatların sağladığı nimetlerin günümüzde çok dengesiz bir biçimde paylaşıldığına, külfetlerinin ise dengesiz bir şekilde dağıldığına değinilmektedir. Küreselleşme sürecinin herkesi

59 Enver Bozkurt, **Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı**, Ankara: Nobel Yay., 2003, s.12.

60 Sönmezoğlu, **Uluslararası İlişkilere...**, s.138.

61 Bu gün 191 ülkenin üye olduğu BM'nin amaçları için bu tezin 1-2-2 Bölümündeki dipnotlara bkz.

62 **Çokuluslu Kuvvetler Barışı Koruma ve NATO**, İzmir: Güneydoğu Avrupa Müttefik K.K.Yay.,1994, s.7.

63 Birleşmiş Milletler Bin Yıl Bildirgesi'nin tamamı için Bkz. <http://www.kazanci.com.tr/> B.Tarihi: 07.03.2005

kucaklayan adil bir sürece dönüşmesinin gelişmekte olan ülkelerin ve geçiş sürecindeki ülkelerin ihtiyaçlarına cevap veren ve onların etkin katılımı ile formüle edilip uygulanan küresel ölçekli politika ve önlemleri içermesi gerektiği belirtilmektedir. Bu bildirgede ayrıca barış güvenlik ve silahsızlanma, kalkınma ve yoksullukla mücadele, ortak çevrenin korunması, insan hakları, demokrasi ve iyi yönetim, güçsüz kesimlerin korunması, Afrika'nın özel ihtiyaçlarının karşılanması ve Birleşmiş Milletler'in güçlendirilmesi konularına da değinilmiştir. Bildirgenin barış güvenlik ve silahsızlanma konusuyla ilgili bölümünde ister devletlerin kendi içlerinde, ister devletlerin kendi arasında olsun, son on yılda beş milyonu aşkın can alan savaş belasından halkların kurtarılması için hiçbir çabadan kaçınılmayacağı belirtilerek kitle imha silahlarının bertaraf edilmesi için çaba harcanacağına, bunu sağlamak için Uluslararası Adalet Divanı'nın vereceği kararlara uyulması ve barış ve güvenliğin korunmasında BM'yi daha etkin kılma kararı alınmıştır. BM'nin etkinliğinin artırılması ve barışın korunması için BM anayasasının VI. ve VII. bölümü esaslarına uygun hareket tarzlarının yerinde ve zamanında uygulanması önem kazanmaktadır.

BM şartının VI. bölümünde belirtilen uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözümlenememesi durumunda VII. bölüm esasları kapsamında alınacak tedbirler düzenlemektedir. Bu tedbirler arasında ekonomik ve siyasi yaptırımların yanı sıra kuvvet kullanımını da kapsayacak barışı koruma ve zorlama operasyonları da bulunmaktadır.

Bölgesel güvenlik teşkilatlarının gelişmelerini tam olarak tamamlayamamış olması onların uluslararası güvenlik olaylarında daha büyük roller oynamalarına engel olmaktadır.⁶⁴ Ancak bu teşhiste NATO'yu ayrı bir kapsamda değerlendirmek doğru olur. BM bugün için önleyici diplomasi, güven arttırıcı önlemler ve askeri güç yaratmayı da gerçekleştirebilen bir güç haline gelmesinde son dönemde Afganistan'a müdahale örneğinde olduğu gibi, bu gücün askeri boyutuna NATO'yu dahil etmesi, NATO'nun da Soğuk Savaş sonrasında oluşan yeni tehditlere göre yapılanmasının önemi büyüktür. Diğer bölgesel güvenlik teşkilatları ise fon sıkıntısı çekmektedirler ve güvenlik harekâtı için gerekli olan kaynakları sadece bazı özel durumlarda toplayabilmektedir.⁶⁵ Örneğin bölgesel teşkilatların eski Yugoslavya olayında isteksiz ve yetersiz kalması sonucu BM

64 William J.Durch "21.Yüzyılda BM ve Ortak Güvenlik", **Barışı Destekleme Harekâtı**, İstanbul: Harp Ak.K.lığı Yay.,1993, s.40

65 J.Durch "21.Yüzyılda BM ve Ortak...", s.40

değişik görevleri başarmaya ve meşru kılmaya ihtiyaç duyulan bir bayrak olarak görülmüştür. Eski Yugoslavya'nın dağılması sürecinde Avrupa kökenli güvenlik teşkilatları yetersiz kalmıştır. Batı Avrupa Birliği (BAB), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Avrupa Birliği (AB) eski Yugoslavya'daki problemlerle baş edememişlerdir. NATO ise Balkanlar'daki krize BM Güvenlik Konseyi'nin yetkisiyle müdahale etmiştir. Bölgesel bir güvenlik örgütü olmasına rağmen bundan sonra bu rolünü sürdürmesi muhtemel gözükmemektedir. Çünkü, BM, Somali deneyiminden sonra bizzat kendisinin komuta ettiği bir harekatı bugüne kadar üstlenmemiştir. Bundan sonrada bir takım düzenlemeler yapmadan üstlenmesi de muhtemel gözükmemektedir.⁶⁶ Bunda BM'nin böyle bir harekatı idare etmeye hazır olmamasının da rolü büyüktür.

BM'ye ülkelerce verilen taahhütlerin işlerliği veya tam olarak uygulanma sahası bulup bulmaması ülkelerin siyasal iradelerinin mevcut durumdaki çıkarları ile doğru orantılı olduğu söylenebilir. Yani BM'nin etkinliği; bir çatışmaya son vermek için BM'nin harekete geçip geçmeyeceği, ne zaman ve nasıl harekete geçeceği kararı, üye ülkelerin siyasal iradesine bağlıdır.⁶⁷ Ancak şunu da unutmamak gerekir. BM, kuruluş amaçlarına uygun işleyen en önemli ve güvenilir örgüt olarak varlığını sürdürmektedir. Teşkilatın süregelen saygınlığının güçlü bir delili onun bugün insanlığın %99'undan fazlasını temsil eden üye devletleriyle neredeyse evrenselliğe ulaşmış olmasıdır.⁶⁸ Zira, BM dünyada mevcut bütün egemen ülkeleri bünyesinde barındırmaktadır ve bütün ülkeler BM yasası ve görevlerini kabul etmişlerdir.⁶⁹ BM'nin faaliyetleri tanımı icabı uluslararası toplumun onayına sahiptir. Diğer örgütler arasında bir tek Birleşmiş Milletler üyesi olan ve olmayan hükümetleri uyum göstermeye yasal olarak zorlayabilir. Sadece BM, üyelerini aynı fikirde olsalar da olmasalar da, operasyonları finanse etmeye yasal olarak zorlayabilir.⁷⁰ Bunun yanında veto yetkisine sahip beş daimi üyenin ve iki yıllığına seçilen geçici 10 üyeden oluşan Güvenlik Konseyi'nin elden geçirilmesi ve

66“ *BM o harekattan sonra (Somali) hiçbir zaman bir daha kendi başına hareket kontrol edecek şekilde bir uluslararası harekatı “peace making” şartlarında kabul etmedi. Bir ülkenin liderliğinde ya da bir ittifakın liderliğinde örneğin Balkanlarda yapıldığı gibi, Örneğin Afganistan’da yapıldığı gibi NATO’nun komutasında yaptırmaya başladı”* Somali UNOSOM II Harekatı komutanı E.Org. Çevik Bir ile İstanbul’da 22.06.2005’de yapılan görüşmenin tamamı için Bkz.EK-1

67 http://www.un.org.tr/unic_tur/sss.asp , B.Tarihi:04.12.2005

68 Richard Falk, **Yırtıcı Küreselleşme**, Çev: Ali Çaksu, İstanbul: Küre Yay., 2001, s.166

69 Çakmak, **Uluslararası Krizler...**, s.71

70 James Dobbins, “Ulus Kurmada NATO’nun Rolü”, <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/turkish/art1.html> ; B.Tarihi: 01.12.2005

genişlemesi gerektiğini öne süren görüşler zaman zaman gündeme gelmektedir.⁷¹ Kanımca BM gelecek yıllarda değişen güç dengeleri sonucunda yeni bir yapılanmaya zorunlu olarak ihtiyaç duyacaktır. BM'nin barışı koruma operasyonlarının karar alma mekanizmasında, ülkelerin meşruiyetini kabul ettiği ve kararlarına saygı duyduğu bir örgüt olarak görevini yerine getirirken, ülkelerin kararlara tam olarak uymasını temin edecek sistemin etkinliğinin artırılması dünya barışına önemli katkılar sağlayabilir.

2.2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE BARIŞI KORUMA OPERASYONLARI

Bu aşamada şu soru tekrar aklımıza gelmektedir. Herkesi bir takım kurallara uymaya zorlayan bir erkin yokluğunda savaş kaçınılmaz mıdır? Egemen hükümdarın üzerinde hiçbir gücün olmamasından kaynaklanan egemen devlet ilkesi, uluslararası sistemin 300 yıldır temelini oluşturmaktadır.⁷² Devletler, ülke toprakları ve bu topraklarda yaşayanlar üzerinde egemenliğe sahiptir ve hiçbir dış güç bu egemenliğin tatbikine müdahale hakkına sahip değildir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi bu durumu değiştiren gelişmeleri de beraberinde getirmiştir. Buotros-Ghali, asırlar öncesine dayanan “mutlak ve paylaşılmaz egemenlik doktrininin sona ererek, evrensel egemenlik kavramının onun yerini aldığı” tezini ileri sürmüş, bu ilkeyi benimsemiş ve müdafaa etmiştir,⁷³ Güvenlik Konseyi, son üç genel sekreterin de desteğiyle, insan haklarının uluslararası düzeyde korunmasına daha büyük bir önem verip Soğuk Savaş sırasında gündemde olan gerginliğin tırmanması riski konusunda daha az endişe duyması yüzünden, egemen devletlerin ülkesel üstünlüğüne duyulan saygıyı azaltmıştır.⁷⁴ Eski Yugoslavya'da Miloseviç yönetimine karşı yapılan müdahalede bu evrensel egemenlik anlayışını görmek mümkündür. Egemen bir ülkenin “sınırlarının değişmezliği ilkesi” önemli bir tezdır. Ancak ülkede kitlesel kıyımlar ve demokrasiden uzaklaşma eğilimleri görülmeye başlandığında çatışan taraflardan ayrı üçüncü bir gücün müdahalesi zorunlu hale gelebilmektedir. Ancak burada hareket tarzlarıyla ilgili olarak dikkat çeken iki önemli husus vardır. Birincisi barışı bozan ülkeye veya bir ülke içindeki çatışmalara müdahaledeki reaksiyon süresiyle ilgilidir. Bu süre bazen çok uzun süreyi kapsadığında

71 Ahmet İnsel, “Güvenlik Konseyi Savaşları”, **Radikal İki**, 26 Haziran 2005, s.3

72 Donald M.Snow, “Barışı Koruma, Barış Yapma ve Barışı Zorlama-Yeni Uluslararası Düzendeki ABD'nin Rolü”, Barışı Destekleme Harekati, İstanbul: Harp Ak.K.lığı Yay., 1993, s.11.

73 Snow, “Barışı Koruma, Barış Yapma...,” s.11.

74 Richard A.Falk, **Dünya Düzeni Nereye?** Çev: Neşenur Domaniç, Nusret Arhan, İstanbul: Metis Yay., 2005, ss. 292-293.

Bosna-Hersek'te olduğu gibi kitlesel kısımlara varan olaylara müdahalede bazen çok geç kalılabilmektedir. İkinci önemli husus ise uluslararası mutabakat beklenmeden BM kararı olmadan ülkelerin tek başına veya bir antlaşmaya dayanarak birlikte yaptıkları müdahalelerdir. Bu tür müdahalelerde BM Anayasasının 51. maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde; Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması amacıyla gereken önlemleri alıncaya kadar silahlı saldırıya uğrayan BM üyesi ülkelere bireysel ve toplu kendini savunma (meşru müdafaa) hakkını tanımaktadır. Her iki müdahale şeklinde de dikkat çeken, bu tür kararlarda tek süper güç olarak günümüz için ABD'nin yönlendirici liderliğinin etkisinin önemli bir yer tutmasıdır.

Soğuk Savaş döneminde barış operasyonlarında bir barışı koruma kuvveti ancak çatışan bütün tarafların ve özellikle üzerinde konuşlanacağı ev sahibi ülke halkının izniyle konuşlanabilirdi. Bir muharip birlik görüntüsünden ziyade hakem rolü oynar, barış gücü askerleri tarafsız olmanın ve tehdit edici olmayışın değerini vurgularlardı. Hakem veya BM anlaşmalarının koruyucusu olarak oynadığı rolde, barışı koruyanlar, savaşanlara yeniden güven vermek, şiddeti yatıştırmak ve muharebe sahasını istikrara kavuşturmak için bir dizi yararlı teknikler geliştirdiler.⁷⁵ Ancak Soğuk Savaş'ın sona ermesi bu anlayışın değişmesini de beraberinde getirdi. Barışı korumanın kapsamını ve uygulamalarını sınırlayan siyasi gerilimlerin bir kısmını kaldırdı. Soğuk savaş sonrasında eski sosyalist ülkelerde düzeni sağlayıcı erk ortadan kalktı ve etnik, dini ve milliyetçi çatışmalar ortaya çıktı. Örneğin eski Yugoslavya'daki ayrışma nedeniyle birkaç yılda Sırp, Hırvat, Sloven, Boşnak, Makedon, Arnavut gibi unsurların çatışmaları ve ayrışmaları belleklerde çok tazedir.⁷⁶

Dünyanın çeşitli yerlerindeki çatışma ve huzursuzluklara müdahalede, Soğuk Savaş'ın özelliğinden kaynaklanan engelleyici anlayışın bitmesiyle barışı koruma operasyonlarına verilen desteği bazen gecikmelerle de olsa arttırmış, bazen de zorunlu hale getirmiştir. Örneğin Somali'deki operasyona BM'nin bizzat müdahale ederek komutayı devralması ABD'nin Somali'den çekilme kararından sonra olmuştur. Ayrıca güç dengesinin ABD lehine bozulması ABD'nin II. Körfez Krizi'nde olduğu gibi, BM kararı olmadan da kendi inisiyatifiyle operasyon yapması sonucunu da doğurmuştur. Ancak uluslararası bir gerginlik veya kriz barışçıl yollarla çözülmüyorsa bu krizin

75 Thomas J. Watson Jr., "İkinci Nesil (Kuşak) Çokuluslu Güçler", **Barışı Destekleme Harekatı**, İstanbul: Harp Ak.K.lığı Yay., 1993, s.78.

76 Girgin, Biren, **21. Yüzyıl Perspektifinde...**, s.70.

çözümü ile ilgili normal veya başka bir deyişle olması gereken süreç BM anayasasının VII. bölümünde öngörülmüştür. Zorlama önlemi olarak kuvvet kullanılması ise BM Güvenlik Konseyi'nin kararıyla mümkündür.⁷⁷

BM anayasasının VII. bölümü, barışın tehdidi, bozulması ve saldırı fiili halinde yapılacak hareketleri içermektedir.⁷⁸ Uluslararası barışı destekleme harekâtını altı ana başlık altında incelemek mümkündür. Bu altı ana başlığın kapsamı BM Anayasasının VI. ve VII. bölümlerini içine almaktadır. BM Anayasasının, Madde 33-38 (Bölüm VI)'da belirtildiği şekliyle barışı koruma ve Madde 39-51 (Bölüm VII)'de açıklandığı biçimiyle barışa zorlama arasında temel bir ayırım yapar. Bunlardan ilki ya barışçıl bir anlaşma için görüşmeler yoluyla, ya da diplomatik girişimler yoluyla, çatışan taraflar arasında bir çözüm üzerinde çalışma ile ilgiliyken; ikincisi ise Güvenlik Konseyi'nin zorlayıcı tedbirler temelinde bir çözümü kabul ettirmek için aldığı kararlara dayanır.⁷⁹ Uluslararası barışı destekleme harekâtının aşamalarını altı safhada incelemek mümkündür.

Çatışmaların Önlenmesi (conflict prevention)

Barış Yapma (peace making)

Barışı Koruma (peace keeping)

Barış İçin Kuvvet Kullanma ya da Barışa Zorlama (peace enforcement)

Barışı Yeniden Yapma (peace building)

İnsani Yardım Görevi (humanitarian mission)

Çatışmaların Önlenmesi (Conflict Prevention):

BM Anayasasının VI. bölümü kapsamında uyuşmazlıkların silahlı bir çatışmaya dönüşmesini önlemek amacıyla tarafları caydırmak zorlamak ve mecbur etmek için karşılıklı dayanışma ve görüşmelerden, krizi önlemek için sivil ve askeri kuvvetler göndermeye kadar uzanan bir takım faaliyetleri kapsar. Bunlar;

- Siyasi Görüşmeler (consultations),
- Soruşturma Görevleri (fact finding mission),

⁷⁷ Funda Keskin, **Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler**, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yay., 1998, s.194

⁷⁸ Çakmak, **Uluslararası Krizler...**, ss. 63-64.

⁷⁹ Falk, **Yırtıcı Küreselleşme...**, s.156.

- İkazlar (warnings),
- Denetleme ve Kontrol (inspection and monitoring)
- Krizi önlemek için sivil ve askeri kuvvetler göndermek (deploying civilians or military forces) gibi faaliyetlerdir.

Barış Yapma (Peace Making):

Uyuşmazlıkların çatışmaya dönüşmesinden sonraki aşamayı kapsar. Barışçı çözümün veya ateşkesin sağlanması maksadıyla;

- Dostça girişim (good offices)
- Arbuluculuk (mediation)
- Olayları yatıştırma (conciliation)
- Diplomatik Yalnızlık (diplomatic isolation) yöntemlerinin uygulanmasıdır

Barışı Koruma (Peace Keeping):

Barışı koruma, devletler arasında veya devletlerin kendi içinde çıkan çatışma ve krizlerin sona erdirilmesi için tarafsız üçüncü uluslararası nitelikli askeri güç ve sivil unsurlar tarafından barışı yeniden tesis ve idame ettirmek maksadıyla icra edilen politik/askeri faaliyetlerdir.⁸⁰ BM Anayasasının VI. bölümünde açıklanan esaslar dahilinde çatışan tarafların rızası ile icra edilir. Barışı koruma faaliyetlerini;

- Ateşkesi kontrol etmek (monitoring cease fires)
- Tampon bölgeleri kontrol etmek (controlling buffer zones)
- Askerden arındırılmış sınırları gözlemek (supervising demercation lines)
- Savunan tarafların silahtan arındırılmasını sağlamak (disarming and demobilising warring factions)
- İnsani yardım faaliyetlerinin emniyetinin sağlanması (protection of humanitarian relief)
- Sınırların kontrolünü sağlamak (supervising borders)

80 İbrahim Avcı, “Barışı Destekleme Harekatı”, **K.K. Haber Bülteni**, Yıl:7 Sayı 25 Ankara: 2001 s.26.

- Mülteci operasyonlarına destek sağlamak(refugee operations) başlıkları altında toplamak mümkündür.

BM 1948'den bu yana 60 adet barışı koruma operasyonu icra etmiştir. Bu operasyonlardan 31 Aralık 2005 tarihi itibarıyla 15 tanesi halen devam etmekteydi. Konuyla ilgili tüm ülkeleri kapsayan bazı genel veriler aşağıya çıkarılmıştır; Türkiye ile ilgili personel verileri EK-2'de verilmiştir.

BARIŞI KORUMA OPERASYONLARINA KATILAN PERSONEL (31.12.2005)	
Bariş koruma operasyonlarına katılan sivil ve askeri personel sayısı	69748
Askeri personel ve sivil polis göndererek katkıda bulunan ülke sayısı	108
Uluslararası sivil personel sayısı	4582
Bölgesel (mahalli) sivil personel	8476
BM gönüllülerinin sayısı	1854
Katkıda bulunan toplam personel sayısı	84927
1948'den beri operasyonlarda ölen personel sayısı	2226 (Kore Savaşı Hariç)
2005 yılı içerisinde ölenler	121
Kaynak: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote.htm , B.Tarihi: 03.02.2006	

Barışa Zorlama (Peace Enforcement):

BM şartının VII. Bölümü taraflar arasındaki çatışmaların önlenememesi ve sorunların ciddi boyutlara ulaşması neticesinde askeri kuvvet kullanmaya imkan vermektedir. BM bu aşamada askeri kuvvet kullanımı da dahil olmak üzere gerekli gördüğü her türlü tedbiri alabilir. Bu aşamada çatışan tarafların rızalarına başvurma zorunluluğu yoktur. Barışın tekrar tesisi için güç kullanımı veya gücün caydırıcı bir unsur olarak kullanılması ile taraflar arasında barışın tesisine çalışılır. Buna barışa zorlama denir. Barış gücü gerektiğinde silah kullanma yetkisine sahiptir.

Barışı Yeniden Yapma (Peace Building):

Çatışma sonrasında barışın sürekliliğini sağlamak için alınan tedbirleri kapsar. Bu aşamada insani yardımlar önemli bir yer tutmaktadır. Mahalli resmi otoritenin yeniden tesisine yardımcı olmak, askeri ve sivil unsurların yardımı ile çatışmalar

nedeniyle tahrip olan ülkenin inşasına katkıda bulunmak ve yardıma muhtaç insanlara gerekli yardım elini uzatmak faaliyetlerini kapsar.

İnsani Yardım Görevi (Humanitarian Mission):

Sivil toplum örgütleri (Non Governmental Organization-NGO) ve yardım etmek maksadıyla uzmanlaşmış uluslararası kuruluşlar tarafından icra edilen faaliyetlerdir. BM barış gücü insani yardımların yerine ulaştırılmasında ilgili kuruluşların güvenliğini, ulaşımı ve altyapısını oluşturmada yardımcı olur. BM, bu görevde yardımcı bir rol üstlenmektedir.⁸¹

2.3. NATO VE BARIŞI KORUMA OPERASYONLARI

Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)⁸², Birleşmiş Milletler Yasası'nın bağımsız ülkelerin bireysel ve toplu savunma konusundaki doğal haklarını teyit eden 51. maddesi çerçevesinde kurulmuştur.⁸³ II. Dünya Savaşı sonrasında batılı ülkeler ile Sovyetler Birliği arasındaki karşılıklı tehdit algılamalarının bir sonucu olarak kurulan örgütün temel görevi; BM yasası ilkeleri doğrultusunda politik ve askeri yollarla üyelerinin özgürlük ve güvenliğini koruma altına almaktır.⁸⁴ NATO bu görevini yerine getirmek için 40 yılı aşkın bir süre eski Sovyetler Birliğine karşı savunma amaçlı bir yapıyı muhafaza etmiştir. Avrupa'da 1980'lerde Romanya'da demokratik değişikliğe direnen Çavuşesku'nun bir halk ayaklanması sonucu öldürülmesiyle başlayan ve 1990'larda yoğunlaşan, Berlin Duvarı'nın yıkılması, ABD'nin Avrupa'daki kısa menzilli nükleer silah modernizasyon programını iptal etmesi, iki Almanya'nın birleşmesinden sonra Doğu Almanya'nın Batı Almanya ile birlikte NATO'ya üye olması, konvansiyonel ve nükleer silahlarda indirimle gidilmesi gibi büyük siyasi ve askeri değişiklikler NATO'nun mevcut askeri stratejisini gözden geçirmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.⁸⁵ Bu ihtiyaç 1990'lardan itibaren üye ülkelerin güvenliğini ve bölgedeki barışı etkileyebilecek sınır ihtilafları, iç harpler, dini çatışmalar gibi bölgesel dengesizliklere sebep olabilecek risklerle karşı karşıya gelinmesi ile belirginleşmiştir.

81 Çakmak, **Uluslararası Krizler...**, s.75.

82 North Atlantic Treaty Organization (NATO); 04 Nisan 1949'da Belçika, Danimarka, Fransa, İzlanda, İtalya, imzaladıkları bir antlaşmayla kurulmuştur. Türkiye 1952 yılında Örgüte üye olmuştur. Halen 26 üyesi bulunmaktadır. <http://www.nato.int> B.Tarihi:07.11.2005

83 **NATO El Kitabı**, Brüksel:Belçika, NATO Basın ve Enf. Bürosu Yay., 1998, s.23

84 **NATO El Kitabı...**, s.23

85 **Soğuk Savaştan Barış İçin Ortaklığa**, İzmir: Güneydoğu Avrupa Müttefik Kara Kuvvetleri K.lığı Yay., 1994, s.13.

İttifakın yeni stratejisi, Kuzey Atlantik Konseyi'nin 7-8 Kasım 1991 tarihinde Roma'da yaptığı toplantıda kabul edilmiştir. Yeni stratejik konseptte ittifakın güvenliğine yönelik risklerdeki değişikliklere ve politik/askeri durumlardaki değişimlere kendini adapte etmesine imkan verecek esneklik verilmiştir.⁸⁶ Yeni stratejik konseptin kabulünden sonra, NATO'nun barışı koruma ilgili görevlerde sorumluluk alanı dışında da etkin olabilmesine imkan verecek iki önemli karar bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; 04 Haziran 1992 tarihinde Kuzey Atlantik Konseyi'nin Oslo'daki toplantısında alınmıştır. Alınan karara göre; NATO, mevcut ittifak kaynakları ve uzmanlık dahil, AGİK(T)sorumluluğu çerçevesinde kendi usul ve yöntemlerine uygun olarak barışı koruma faaliyetlerini safha safha desteklemeye hazır olduğunu bildirmiştir.⁸⁷ Burada dikkati çeken husus sadece AGİK tabirinin yer almasıdır. Özellikle Bosna-Hersek krizinde AGİK'in çözüm aşamasında önemli bir etkinliği olmadığı anlaşıncı, ağırlık BM'ye kaymıştır. Nitekim NATO 17 Aralık 1992 tarihinde yayınladığı Kuzey Atlantik Konseyi bildirisinde şu kararları almıştır.

- *“İttifak, barışı koruma (peace keeping) için iş birliğini güçlendirecektir.*
- *İttifakın bu alandaki katkılarını sağlamak için pratik tedbirler geliştirilecektir.*
- *İttifak AGİK ve Kuzey Atlantik Konseyi üyeleri ile barışı koruma hareketlerine katılmaya ve bu alandaki tecrübeleri paylaşmaya hazırdır.*
- *İttifak, BM barış gücü operasyonlarını safha safha (durum ve şartlara bağlı olarak) desteklemeye hazır olduğunu teyit eder.”⁸⁸*

Bu bildiride İttifak, BM ve AGİK kararlarına dayanarak, gerektiğinde alan dışı barış gücü operasyonlarını desteklemenin hukuki zemini hazırlamıştır. Bu karar aynı zamanda BM'nin barışı koruma operasyonlarında karşılaştığı maliyet, yönetim ve kadro gibi zorluklar düşünüldüğünde NATO'nun önemli bir teşkilat olmasının da yolunu açmıştır. NATO çok büyük sayılardan oluşan güçlü kuvvetleri konuşlandırma ve gerektiğinde bunları zorla giriş yapmak için kullanma kapasitesine sahiptir.⁸⁹ NATO'nun dönüşüm sürecinde 2002 yılında yapılan Prag zirvesinde alınan kararların

86 **Çokuluslu Kuvvetler Barışı Koruma ve NATO**, İzmir: Güneydoğu Avrupa Müttefik Kara Kuvvetleri K.lığı Yay., 1994, s.29.

87 **Çokuluslu Kuvvetler...**, s.29.

88 **Çokuluslu Kuvvetler...**, ss.29-30.

89 James Dobbins, “Ulus Kurmada NATO'nun Rolü”, <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/turkish/art1.html> ; B.Tarihi: 01.12.2005

da önemli etkileri olmuştur. Her şeyden önce yeni tehditlerin niteliği ve NATO üyelerinin bu tehditlere en etkili mukabele şekli üzerinde fikir birliğine varılmış, uluslararası terörizm ile mücadelede teröristleri caydırabilecek, eylemlerini durdurabilecek önlemlerin alınması ve reaksiyon gücü yüksek, hızlı hareket edebilen bir yapılanmaya gidilmesi kararlaştırılmıştır.⁹⁰ Nitekim bu yapılanma neticesinde Afganistan'da NATO'nun El Kaide ve Taliban'a karşı çok kısa bir sürede ISAF'ın komuta sorumluluğunu alması ile işlerlik kazanmıştır.

NATO Devlet ve Hükümet Başkanları'nın 28-29 Haziran 2004 tarihlerinde İstanbul'da yapılan 17. zirve toplantısında ise Avrupa-Atlantik bölgesinde ve ötesinde barış, güvenlik ve istikrarın daha da geliştirilmesi ve bu amaç doğrultusunda NATO'nun yapabileceği katkıların belirlenmesi sağlanmıştır.⁹¹ Zirve'de uluslararası güvenlik alanında meydana gelen gelişmeler ve NATO'nun bu çerçevede üstlenmekte olduğu yeni sorumluluklar değerlendirilmiştir. Zirve'nin öncelikli konuları arasında İttifak'ın Afganistan'daki görevleri, İttifak'ın terörizmle mücadelede üstlendiği işlev, Irak'ta muhtemel rolü, NATO'nun halen yürütmekte olduğu operasyonlar, Barış İçin Ortaklık (BİO) programının geliştirilmesi, Akdeniz Diyalogu'nun gerçek bir ortaklık düzeyine yükseltilmesi ile geniş Orta Doğu bölgesindeki ülkelerle işbirliğinin önünü açan İstanbul İşbirliği Girişimi'nin başlatılması yer almıştır.

NATO güvenlik ve savunma kavramını günün koşullarına göre yorumlayarak tehditlere karşı güçlü yapılanmasını sürdürmektedir. Burada önemli olan husus üye ülkelerin dünya barışına katkı sağlayan kararların altına objektif olarak imza atmalarıdır. NATO'nun krizlere müdahalede reaksiyon süresi, operasyonel yetenekleri bakımından halihazırda başka güçlü bir alternatifi bulunmamaktadır. NATO komutasındaki operasyonların sayısı dikkat çekerken, yeni operasyonların üstlenilmesi için de baskılar giderek artmaktadır. Bir bakıma İttifak kendi başarısının kurbanı olmuştur ve sonuçta birçok güvenlik analisti, hatta BM Genel Sekreteri Kofi Annan dahi, dünya üzerindeki birçok zor sorunun çözümünde İttifak'tan medet ummaktadır.⁹² Günümüzde tek güçlü alternatif olmanın bir sonucu olarak; BM krizlere müdahalede

90 Lord Robertson, "NATO'nun Dönüşümü", <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue1/turkish/art1.html> B.Tarihi:08.11.2005

91 **NATO İstanbul Zirvesi**, <http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/ANADOLUNUNSESI/216/AND8.htm> B.Tarihi:08.11.2005

92 Adam Kobieracki, "NATO'nun Artan Operasyonları" <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue2/turkish/art3.html> B.Tarihi:25.11.2005

NATO'nun altyapısından ve kuvvetlerinden faydalanmaya devam etmesi muhtemel gözükmektedir.

Türkiye, son olarak NATO'nun İstanbul'da bulunan kolordusu içerisinde Afganistan'da konuşlu ISAF gücüne aktif olarak katılmış, Afganistan'ın yeniden yapılanmasında önemli görevler üstlenmiştir. Bu tür operasyonlarda katkı sağlayan ülkelerin ekonomik durumları, ordularının gücü ve etkinliğinin yanında tarihi ve kültürel bağları, halkın bu operasyonlara verdiği destek başarılı sonuçlar alınmasını önemli ölçüde etkilemektedir. Barışa katkı sağlamak ülkelerin beraberce oluşturdukları teşkilatların gücü ve etkinliği ile doğru orantılıdır. Uluslararası uyuşmazlıkların çözümünde bu teşkilatların etkinlikleri zaman zaman tartışılmaktadır. Örneğin Kosova ve Bosna-Hersek krizlerinde AGİT, BAB ve AB teşkilatları yetersiz kalmışlar, çatışmalar NATO'nun devreye girmesi ile kontrol altına alınabilmıştır.

2.4. BAZI BÖLGESEL TEŞKİLATLAR VE BARIŞI KORUMA

Dünyadaki uluslararası örgütlerin kuruluş amaçları incelendiğinde yalnızca bir tek amaca yönelik örgütlerin kurulabildiği gibi, birden çok amaca yönelik örgütlerin de kurulabildiği görülmektedir. Bu bölümde bu örgütlerden bazıları özellikle barışı koruma boyutuyla incelenmeye çalışılmıştır. Bundan sonraki süreçte barışı koruma operasyonlarına destek verme imkan ve kabiliyetleri açısından değerlendirildiğinde bölgesel teşkilatlar bazında NATO'dan sonra en etkin örgüt olma yolunda AB görünmektedir.

2.4.1. Avrupa Birliği (AB)

Birbirinden farklı ancak birbirini tamamlayan Avrupa Kömür Çelik Birliği, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nun birleşmesi sonucu oluşan Avrupa Topluluğu'nun 1991 yılından sonra aldığı yeni ad Avrupa Birliği (AB) olmuştur. Avrupa Birliği'nin üç temeli bulunmaktadır. Maastricht Antlaşması ile belirlenen bu temellerin birincisi topluluk boyutudur ve birlik vatandaşlığı, ortak politikalar ile ekonomik ve birlik konularını kapsar. İkinci temel, ortak dış güvenlik politikasıdır. Üçüncü temel ise adalet ve iç işlerinde işbirliğidir.⁹³

Avrupa Birliği'nce ortak dış güvenlik politikasını belirleyen bir takım kararların uygulamaya konulduğu görülmekle birlikte ortak iç güvenlik gereksinimlerinin ise

⁹³ Sönmezoğlu, *Uluslararası İlişkilere...*, s.146.

karşılanmadığı Kasım 2005 ayında Fransa'da başlayıp Belçika ve Almanya'ya da sıçrama eğilimi gösteren olaylarda görülmüştür. Fransız Devrimi'nin bir sonucu olarak kabul edilen eşitlik, adalet ve özgürlük prensiplerinin pek geçerli olmadığı Avrupa'daki ülkelerde yaşayan insanlar arasında bile bir takım sorunların olduğu gün yüzüne çıkmıştır. Küreselleşmenin külfetlerinin Avrupa'da göçmenlerin ve azınlıkların üstüne yüklenmesi, gelir dağılımındaki adaletsizlikler terör olaylarının başlamasına sebep olmuştur. Fransa olayları kontrol altına alabilmek için sokağa çıkma yasağı ve olağan üstü hal uygulaması gibi tedbirleri almak zorunda kalmıştır.

Avrupa Birliği bugün Politika ve Güvenlik Komitesi adı altında askeri personelden oluşan bir komiteye ve ortak dış politika ve güvenlik politikası (CFSP) için bir yüksek temsilciye sahiptir. Ayrıca Mayıs 2003'te AB 60 gün içinde konuşlandırılabilir ve bir yıl kadar idame ettirilme niteliğine sahip 60,000 kişilik bir AB Çevik Mukabele gücünün operasyona hazır hale geldiğini duyurmuştur.⁹⁴ Ancak bu mukabele gücünün Avrupa'da kullanılmasının pek de mümkün olamayacağı, bölgenin siyasi yapılanması ve güç dengeleri düşünüldüğünde geçmişteki krizlerde görülmüştür. En son Kosova ve Bosna-Hersek krizlerinde. Avrupa'daki teşkilatların soruna çözüm getiremediğini ve etkisiz kaldıkları, mevcut durumuyla AB ülkelerinden yalnızca Fransa ve İngiltere'nin modern savaş teknolojilerini uygulama yeteneğine sahip oldukları biliniyor.⁹⁵

Devletler bazında düşündüğümüzde Avrupa'nın kendi iç dinamiklerinden kaynaklanan sorunlarının gelecekte de artarak devam edeceği tezinden hareket edersek. Avrupa devletlerinin bu sorunlara kendi iç dinamikleri ile yani ulusal bir takım kurumları ile çözüm arayacağı Fransa'daki azınlıkların çıkardıkları olaylarda görülmüştür. AB'nin Fransa'daki olaylarda toplumsal barışın sağlanması için Fransa'nın isteği olmadan müdahale etmesi ve çözüm getirmesi olası gözükmemektedir. Zaten Fransa veya bir başka Avrupa ülkesinin de vatandaşlarının işsizlik, gelir dağılımındaki adaletsizlik, istediği eğitimi alamamak gibi mevcut sorunlarından kaynaklanabilecek çatışmalara karşı kendi iç işlerine AB güvenlik sistemini veya bunu sağlayacak askeri güç olan AB Çevik Mukabele Gücü'nü devreye sokmak istemesi de pek olası değildir. Çünkü ulus devlet beş asırdır köklü Avrupa ülkeleri için yasal askeri

94 <http://www.deltur.cec.eu.int/ab-dunya-savunma.html> B.Tarihi:09.11.2005

95 Ali Külebi, "AB Ordusu ve Sorunlarının Çeşitliliği", **Cumhuriyet Strateji**, Sayı:18, 01 Kasım 2004, s.15.

gücün tekeline sahip en yüksek siyasi birim olmuştur.⁹⁶ Her ne kadar küreselleşme kavramıyla ulus devlet ideolojisinin değişeceği veya değişmesi gerektiği yada değiştiği söylene de, kısaca bakış açımız ne olursa olsun, bugün Fransa, İngiltere veya bir başka Avrupa ülkesi kendi ulusal değerlerine ve ulusal devlet ilkelerine sahip çıkmaya devam etmekte, ülkelerinin içindeki sorunları kendileri çözmeye çalışmaktadırlar . Zaten AB, Kasım 2005 Fransa olaylarında olduğu gibi bu tür konularda AB üyesi ülkeler söz konusu olduğunda görüş bildirmemekte yada gecikmektedir. Yani mevcut durum henüz kendi devletinden farklı bir gücün iç krizlere müdahale etmesini, günümüz Avrupa'sı için mümkün kılmamakta ya da Bosna-Hersek Krizi'nde olduğu gibi etkisiz bir politika izlenmesiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Fransa'da yaşanan olayların üzerinden günler geçmesine rağmen AB'den hiçbir tepki gelmemesi düşündürücüdür. Ancak Avrupa dışındaki kriz bölgelerine yani üçüncü dünya ülkelerine yapılacak operasyonlarda düşünce ve hareket tarzı ise farklı olmaktadır. Nitekim AB Haziran 2003'te *Artemis* Operasyonu ile Kongo Cumhuriyeti'nde 1800 asker konuşlandırmış, bu harekât haber verilmesinden çok kısa bir süre sonra tehlikeli bir bölgede NATO varlıklarına başvurmadan yapılan ilk bağımsız misyon olmuştur.⁹⁷ Bu bize güçlü olan devletlerin inisiyatifi ellerinde tutarak, hareket tarzlarını kendileri belirlediklerini, başka bir teşkilatın veya devletin müdahalesine müsaade etmediklerini göstermektedir. Ancak NATO'dan sonra en iyi silahlı ve örgütlü teşkilat olması bakımından AB'nin etkinliğini ileriki yıllarda arttıracak değerlendirilebilir.

2.4.2. Avrupa Güvenlik Ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı adı altında 1970'li yılların başında Soğuk Savaş koşullarındaki Avrupa'nın bölünmüşlüğüne son verilmesi, güvenlik ve istikrarın sağlanması ve katılan devletler arasında bu amaca yönelik işbirliğinin geliştirilmesi düşüncesi ile kurulmuştur.⁹⁸ AGİK(T) özellikle 1975 ve 1990 yılları arasında Soğuk Savaş'ın sona ermesinde önemli roller üstlenmiş, karşılıklı güven ve güvenliği arttırmış önemli bir konferanslar dizisidir.⁹⁹ AGİK geleneksel bloklar arası siyasetin geride kalmaya başlamasıyla ortaya çıkan geçiş dönemine uygun, geniş katılımlı, çok boyutlu ve tecrübe edilmiş bir süreç

⁹⁶ Durch, "21. Yüzyılda BM...", s.65.

⁹⁷ <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue3/turkish/art3.html> B.Tarihi: 10.11.2005

⁹⁸ <http://www.tbmm.gov.tr/agitpa/sil3/osce/www.osce.at/osze/agit.html> B.Tarihi:09.11.2005

⁹⁹ **Çokuluslu Kuvvetler...**, s.34.

dayanan yeni bir düzenin kurulmasına yardımcı olabilecek bir forum olarak görülmüştür.¹⁰⁰ 1990 yılında kabul edilen Paris Şartı ile sürekli bir kurum haline dönüştürülmesinin temeli atılan AGİK, 1999 İstanbul Zirvesi ile resmiyet kazanarak AGİT'e dönüşmüştür.¹⁰¹

AGİT'in faaliyet alanları; muhtemel çatışmaların saptanması, çatışmaları önleme ve kriz yönetimi, güvenlik mekanizmalarının korunması, diplomatik girişimlerin teşviki, çeşitli gözlem misyonları, insan hakları ve demokrasi ilkelerine bağlı kalınmasının temini, çevresel ve ekonomik güvenlik sağlanması olarak özetlenebilir. Ancak bu faaliyet alanlarından özellikle çatışma ve krizlerin önlenmesi konusunda AGİT'in yeterli olmadığı 1991 yılında başlayıp 1993 yılında tüm şiddeti ile devam eden Bosna-Hersek krizinde görülmüştür. Aslında AGİT böyle bir olayda işin özü olarak kabul edebileceğimiz “bir çatışmanın şiddetlenmesini beklemeden, alan üzerinde önleyici biçimde çok hızlı davranabilme işlevini” eski Yugoslavya olaylarında yerine getirememiştir.¹⁰² AGİT, şu anki mevcut yapılanma içerisinde bundan sonra da krizlerin ve çatışmaların önlenmesinde ve barışı koruma operasyonlarında gözlem misyonları ötesinde, etkin bir örgüt olarak rol oynaması beklenmeyen bir kurum niteliğinde gözükmektedir.¹⁰³

2.4.3. Batı Avrupa Birliği (BAB)

Batı Avrupa ülkeleri arasında güvenlik alanındaki işbirliğini güçlendirmek amacıyla 1954'te kurulmuş olan siyasal ve askeri nitelikli bir bölgesel örgütlenmedir. İlk sınavlarını I. Körfez Krizi ve Adriyatik'te çok uluslu Deniz Harekatına katılarak vermiştir.¹⁰⁴ BAB'ın üyelerinin aynı zamanda NATO üyesi olması bu örgütle koordineli bir hareket tarzı geliştirmesini sağlamıştır.

“Haziran 1999'da yapılan Köln Zirvesi'nde Petersberg görevleri olarak bilinen insani yardım ve kurtarma operasyonlarının yapılması, barış sağlama ve koruma ve kriz yönetimi görevleri AB'ye devredilmiştir. Ayrıca Kasım 1999'da AB Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Javier Solana, BAB Genel Sekreteri olarak

100 <http://www.tbmm.gov.tr/agitpa/sil3/osce/www.osce.at/osze/agit.html> B.Tarihi: 09.11.2005

101 Sönmezoğlu, *Uluslararası İlişkilere...*, s.146

102 Emmanuel Deceux, *AGİK*, Çev: Gökçen Tunalı Alpkaya, 2.B., İstanbul: İletişim Yay., 1995, s.123

103 *Çokuluslu Kuvvetler...*, s.35.

104 *Çokuluslu Kuvvetler...*, s.68

atanmıştır. 2001 yılında BAB Merkezi Brüksel'e taşınmış, BAB Askeri Karargahı kapatılmış, Ocak 2002'de BAB Uydu Merkezi ve BAB Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü AB'ye devredilmiştir. Halihazırda BAB sınırlı görevleri olan sembolik bir yapı durumundadır.”¹⁰⁵

105 <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1024> ; B.Tarihi: 10.11.2005

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BARIŞI KORUMA OPERASYONLARI VE TÜRKİYE

Uluslararası barış ya da dünya barışı günümüzde tüm devletler tarafından ifade edilen ve istenen bir kavram olmasına rağmen insanlığın şu an ulaşabildiği bir hedef olmaktan uzak görünmektedir. Dünyanın hemen hemen her yerinde sorunlu bölgeler bulunmakta bu bölgelerdeki istikrarsızlıklar zaman zaman silahlı çatışmalara, terör olaylarına ve kitlesel kıyımlara dönüşebilmektedir. Mevcut istikrarsızlıklar ülkeleri dolaylı veya dolaysız olarak etkilemektedir. Türkiye bulunduğu konum itibariyle Asya ile Avrupa'nın ortasında jeostratejik öneme sahip bir ülkedir. Milli Mücadele'nin kazanılmasından sonra yeni Cumhuriyet'in güçlenmesi ve toparlanması için ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki alanlarda devrimler yapılırken güçlü bir ordu oluşturulmasına da çalışılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anadolu coğrafyasının özelliğinden kaynaklanan özel durumu sebebiyle savunmaya yönelik güçlü bir ordu kurmaya çalışmıştır. Bugün de bu geleneksel güçlü ordu anlayışı, varlığını Avrupa'nın en büyük, NATO'nun ikinci büyük ordusu olarak devam ettirmektedir.¹⁰⁶

Cumhuriyet'in kurulmasından sonra barış ve güvenlik prensibini benimseyen Türkiye sürekli barışa yönelik bir politika izlemiştir. Bu politika ilk zamanlar yeni Cumhuriyet'in temellerinin sağlamlaştırılması anlayışı ile belirginleşmiştir. 1932 yılında Milletler Cemiyeti'ne girilmesinden sonra çevresindeki ülkelerle bir barış kuşağı oluşturulması yolunda girişimlerde bulunmuştur. Bu kapsamda 09 Şubat 1934'te Balkan Antantı'nın kurulmasına Yunanistan'la birlikte öncülük etmiş, Yugoslavya ve Romanya ile Balkanlarda işbirliği sağlanmıştır. Diğer taraftan Ortadoğu ülkeleriyle yakın ilişkiler kurmak ve kalıcı barışı sağlamak amacıyla İran, Irak ve Afganistan'ın katılımıyla Sadabat Paketi imzalanmıştır.¹⁰⁷

Türkiye II. Dünya Savaşı'nın Selim Deringil'in "Denge Oyunu" olarak nitelendirdiği bir politikayla başarılı bir şekilde dışında kalmış, 23 Şubat 1945 tarihinde Almanya'ya savaş ilan etmek suretiyle sembolik olarak II. Dünya Savaşı'na

106 Silahlı Kuvvetler-Yıllık Ortalama Güç Tablosu için Bkz.(1990-2001)

http://www.nato.int/docu/review/2002/issue2/graphics/contents/i2_st1_tu.gif, B.Tarihi: 30.01.2006

107 **Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Dünya Barışına Katkıları**, Ankara: Gen.Kur.Bşk.Yay., 2001, s.5.

katılmıştır.¹⁰⁸ Türkiye savaş sonrası dönem için düşünülen ve meşru müdafaa halleri dışında savaşmanın ülkelere büyük sorumluluklar yükleyeceği ve savaşın yasaklandığı BM Antlaşması'nı imzalayarak dünya barışının sağlanması yolunda demokratik dünyayla beraber hareket etmiştir. Ardından 1948 İnsan Hakları Beyannamesi'ne katılım ve 1949 Avrupa Konseyi kurucu üyeliğiyle birlikte dünyadaki huzur ve istikrara modern milletlerle birlikte siyasal açıdan katkıda bulunan Türkiye, gerektiğinde ordusunu da bu yolda dünyanın istifadesine sunmaktan kaçınmamıştır.¹⁰⁹

BM'nin dünyada meydana gelen çatışma ve huzursuzluklara etkin bir biçimde müdahale edebilmesi için çatışma ve huzursuzluğun çıkmasından evvel yapmış olduğu hazırlıklar, BM hazır barış gücü düzenlemeleri olarak adlandırılmaktadır. Bu sistem barışı koruma operasyonları için, üye ülkelerin bu operasyonlara katkı sağlamak üzere planladıkları kaynakları, kendi belirledikleri yanıt verme süresi dahilinde BM emrine vermeyi taahhüt etmesi temeline dayanır. Bu sistemde BM genel sekreterinin herhangi bir BM operasyonu için üye devletten kaynak talep etmesi durumunda nihai kararı üye devletin siyasi karar mercileri vermektedir. Daha açık bir ifadeyle böyle bir talebe üye devletlerin hayır deme hakları vardır. Türkiye BM'nin hazır barış gücü düzenlemeleri sistemine katkı sağlamak üzere taahhüt edilen ortak niyet beyanını TBMM'nin 03 Aralık 2003 tarihli oturumunda görüşerek karara bağlamıştır.¹¹⁰ Kabul edilen 5010 sayılı kanun gereğince Türkiye, BM barışı koruma operasyonları için; hava unsurları da dahil olmak üzere, sıhhiye tahliye timi, bir mekanize piyade taburu, sivil polis unsurları, askeri gözlemciler, karargah subayları ve bu personelin kullanacağı araç, malzeme ve teçhizatla bu sisteme katkıda bulunmayı taahhüt etmiştir.¹¹¹

Türkiye'nin BM kararları çerçevesinde barışı koruma operasyonlarına katılımı için gelebilecek isteklere yaklaşımı bugüne kadar nasıl olmuştur? Üye devletlerin bu tür isteklere hayır deme hakkı olduğu da düşünüldüğün de bu sorunun cevabı aynı zamanda Türkiye'nin dünya barışına katkı sağlamak amacının yanında bu tür operasyonlara katılırken Türkiye'nin çıkarları açısından kriterlerinin de ortaya çıkmasını

¹⁰⁸Türkiye'nin, ulusal çıkarlarını gözeterek ortaya çıkan durumları, çelişkileri ve dengeleri, ustaca kullanarak II.Dünya Savaşı'nın nasıl dışında kalmayı başardığını gösteren eser için Bkz. Selim Deringil, **Denge Oyunu**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1994.

¹⁰⁹ **Türk Silahlı Kuvvetleri'nin...**, s.6.

¹¹⁰ **TBMM Genel Kurul Tutanakları**, Dönem:22, Yasama Yılı:2, 23. Birleşim, 14.01.2004
http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_ss.birlesim_baslangic?P4=10625&P5=B&page1=37&page=37&web_user_id=2516076, B.Tarihi: 30.12.2005.

¹¹¹ Türkiye'nin kaynak taahhüdü ile ilgili 03 Aralık 2003 gün ve 5010 sayılı kanun için Bkz. EK-3

sağlamaktadır. Türkiye açısından Kore'den Afganistan'a kadar olan süreçte iştirak edilen barışı koruma operasyonları incelendiğinde Kore Savaşı, Somali, Bosna-Hersek, Kosova ve Afganistan'a asker gönderilmesinin ortak noktaları olduğu gibi farklı noktalarının da olduğu görülmektedir. Örneğin Kore'ye, NATO üyeliğini garantilemek ve Batı ittifakı içinde yer almak için asker gönderildiği söylenebilir. Kore'ye asker gönderildiğinde Türk birliğinin savaşa katılımına kadar geçen sürede muhalefetin bu karara karşı çıktığı görülmektedir. Eski Yugoslavya'nın dağılmasından sonra ise Balkanlarda meydana gelen olaylara müdahalede Türkiye'nin muhalefeti ve iktidarı ile mutlaka aktif olarak bir şeyler yapılması gerektiği hususunda hem fikir olduğunu görüyoruz. Örneğin 19 Temmuz 1995 tarihinde Bosna-Hersek'te meydana gelen olaylar sonucunda TBMM grubu bulunan partilerin verdikleri yazılı soru önergelerde ortak noktanın, Türkiye'nin Bosna-Hersek'le ilgili politikalarını yeniden gözden geçirerek, daha ciddi ve aktif politikalar devreye sokma fikri çerçevesinde şekillendiği görülmektedir.¹¹² Afganistan'a Türk askerinin gönderilmesiyle ilgili 11 Eylül'ün hemen ertesindeki tartışmalara baktığımız da ise millet vekillerinin ikiye bölündüğü görülmektedir. Birinci gruptakiler, Türk askeri'nin Afganistan'a gönderilmesine şiddetle karşı olanlar, ikinci gruptakiler ise Afganistan'a gönderilecek çok uluslu gücün içinde yer alınması gerektiği fikrinde olanlardır.¹¹³ Somali'ye ise Türk askerinin tamamen insani amaçlarla, ülkede devam eden açlığı önlenmek ve düzenin sağlamanın yanında, Türkiye'nin BM nezdindeki etkinliğini artırma isteğine dayalı bir politikayla, tam hazırlanılmadan gönderildiği söylenebilir.¹¹⁴

Kore'den Afganistan'a kadar olan süreç incelenirken iki aşama halinde değerlendirilmiştir. İlk aşamada Türkiye'nin asker göndermesinden önceki gelişmeler ana hatlarıyla anlatılmaya çalışılmıştır. İkinci aşama da ise yapılan harekâta katkılar ile harekâtın değerlendirilmesi yapılmıştır. İkinci aşamada yazılı kaynakların yanında, bu

112 Bosna-Hersek'le ilgili soru önergeleri ve Meclis Tutanakları için Bkz. 19.Dönem, 4. Yasama Yılı, 143. Birleşim, Birleşim Tarihi: 19.07.1995, www.tbmm.gov.tr, B: Tarihi: 31.01.2006

113 Türk askerinin gönderilmesine karşı olan milletvekillerinden Mustafa Kamalak (Kahramanmaraş) ve Mehmet Çiçek'in (Yozgat) konuşmaları için Bkz. 21.Dönem, 4. Yasama Yılı, 17. Birleşim, Birleşim Tarihi: 07.11.2001,

www.tbmm.gov.tr, B.Tarihi: 31.01.2006, Türk askerinin Afganistan'a gönderilmesi fikrini savunan milletvekillerinden Basri Çoşkun (Malatya) ve Mehmet Kaya (Kahramanmaraş) konuşmaları için bkz.; 21.Dönem, 4.Yasama Yılı, 35. Birleşim, Birleşim Tarihi: 09.12.2001, www.tbmm.gov.tr,B.Tarihi: 31.01.2006.

114 "Dolayısıyla ben bu kararın bir yerde tabii bir uluslararası görevdir, Türkiye'nin adı dünyaya duyurulacaktır, Türk askerinin adı dünyaya duyurulacaktır düşüncesiyle ama şartları tam öğrenmeden verilmiş bir karar olarak değerlendiriyorum." Somali UNOSOM II Harekatı komutanı E.Org.Çevik Bir ile İstanbul'da 22.06.2005'de yapılan görüşmeden tamamı için bkz.EK-1

harekatlara katılan gazilerin ve TSK personelinin izlenimlerinden faydalanılmış yapılan faaliyetlerin yanı sıra yapılması gereken konulara da değinilmiştir.

3.1. TÜRKİYE’NİN KORE SAVAŞINA ASKER GÖNDERMESİ VE KATKILARI

3.1.1. Türkiye’nin Kore’ye Asker Göndermesi Öncesi Gelişmeler:

Kore Savaşı; Türkiye’nin BM kararları çerçevesinde yurt dışına ilk defa asker gönderdiği bir hareket olmasının yanında Cumhuriyet sonrası dışa kapalı politikalarla yönetilen Türkiye’nin ilk kez dışarıya açıldığı bir uluslararası hareket olması bakımından da önemlidir. Bunun yanında bundan sonra yapılacak barış operasyonların da dersler çıkartılan ilk harekattır ve Türk Askeri’ni dünyanın tanınması bakımından da önemlidir. Kore’de muharebeler genelde gece savaşları ve gerilla hareketi şeklinde cereyan etmiştir. Türk Tugayı bu gece muharebelerinden ve gerilla hareketlerinden önemli tecrübeler kazanmıştır.¹¹⁵ Bunun yanında dünya kamuoyunda da Türk askerinin başarıları ve kahramanlığı ile ilgili bir çok değerlendirmeler yapılmıştır.¹¹⁶ Bu olumlu havanın Türkiye’nin NATO üyeliğine kabul edilmesinde etkisi önemlidir.

II. Dünya Savaşı’ndan sonra yaşanan gelişmeler, Türkiye’nin Batı İttifakı içinde yer alma tercihinin çok daha somut bir şekilde ortaya çıkarmış ve bu tercih savaş sonrasında da belirgin bir biçimde dile getirilmiştir.¹¹⁷ Batı İttifakı içinde yer alma isteğinin altında iki önemli etken vardır. Bu etkenlerden birincisi, Sovyetler Birliğini’nin Türkiye’nin güvenliğini tehdit ettiği düşüncesi, ikincisi ise NATO sayesinde Batı ile entegrasyonun daha güvenli olacağı ve Amerikan yardımlarının daha fazla ve düzenli olacağı beklentisidir. Türkiye’nin güvenliği ile ilgili endişelenmesinde 1925 yılında imzalanan Türk-Sovyet dostluk Antlaşması’nın bitiminden önce dış işleri bakanı Molotov’un, Büyükelçi Sarper’i makamına çağırarak bir nota vermesi etkili

115 Gece muharebeleri için bkz.; Kuzey Kore ve Çin Ordularının taarruz prensipleri; “*Gündüz iyi saklanın, gece olunca düşmana belli etmeden yaklaşın ve onun zayıf tarafından vurarak derinliğine girin. Yanlarını kuşatın. Hareketi şafaktan evvel bitirin ve sabah yapılması muhtemel düşman tertibatlarına karşı tertibatınızı almış olun.*” Tahsin Yazıcı, **Kore Hatıralarım**, İstanbul: Ülkü Yay., 1963; ayrıca Kore Gazisi P. Er Ali İhsan Uygun ile 21.06.2005’de yapılan görüşmede, yaptığı görevle ilgili sıkıntıları sorulduğunda; “*Uyuyamadım diyebilirim 13 ay uyku yoktu bize postallarımı ayağımdan çıkaramadım hep hazır kıtaydık,*” şeklinde cevap vermiştir. Yine Kore Gazisi E.Kur.Alb. İ.Metin Gürsoytrak ile İstanbul’da 20.05.2005 tarihinde yapılan görüşmede “*Kore’de muharebeler genelde gece muharebeleridir. Bu konuyu teferruatlı olarak kimse araştırmadı. Bizim kitaplarımız tümene kadar gece muharebeleri yapılır der halbuki Kore’de ordular çarpıştı.*” demiştir.

116 Türk askeriyle ilgili değerlendirmeler için Bkz.; **Kore’de Türk Askeri**, Ankara; Gen.Kur.As.Tarih ve Stratejik Etüt Bşk.Yay., 1989, ss.31-32

117 <http://www.anadolu.be/2004-12/29.html> B.Tarihi: 19.11.2005.

olmuştur.¹¹⁸ Bu nota boğazların statüsünün değiştirilmesi isteği ile Kars ve Ardahan'ın SSCB'ye verilmesi isteğini içeriyordu. Bu talepler Türkiye'nin ABD'ye yanaşmasında önemli etki yapmıştır.¹¹⁹ Sovyetlerden gelen tehdit Türk karar alıcıları üzerinde o kadar büyük bir etki yapmıştır ki, geçmişte takip edilmiş olan daha ziyade tarafsızlığa dayanan klasik Türk politikasından tamamen ayrılmış ve Kore gibi Türkiye'den son derece uzak bir ülkeye, BM'ye destek vermek üzere asker gönderilmiştir.¹²⁰ Türkiye, Kore Savaşı'ndan önce iki kez NATO üyesi olmak için başvurmuş her ikisinde de NATO Konseyi'nce reddedilmiştir.¹²¹

Türkiye'nin Kore Savaşı'na girmek istemesinin en önemli nedeni Batı ile olan ittifakını geliştirme ve NATO'ya üye olma isteğidir. Türkiye SSCB'nin isteklerini kabul edip gerek Boğazlar konusunda, gerekse doğu sınırlarının tekrar gözden geçirilmesi konusunda taviz vermesini gerektirecek olası gelişmeler karşısında, Batı İttifakı'nın güvenlik şemsiyesinin altına girmek istemiştir. Kore Savaşı'ndan sonra kazanılan NATO üyeliği "ülke bütünlüğüne ve egemenliğine aykırı talepler karşısında" bir "güvence arayışı" şeklinde değerlendirilebilir.¹²²

BM'nin Kore'ye asker gönderme kararı alması üzerine, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Genel Kurmay Başkanı'nın katılımıyla yapılan bakanlar kurulu toplantısından sonra TBMM'ye ve Muhalefete danışılmadan 25 Temmuz 1950'de Türkiye'nin Kore'ye 4500 asker göndereceği açıklanmıştır.¹²³ Türkiye bu kararla BM'nin Güney Kore'ye yardım edilmesi teklifine ABD'den sonra ikinci olumlu cevap veren devlet olmuştur. Bu hızlı karar Anayasa'ya aykırılık iddialarını gündeme getirmiştir. Anayasa'nın yurt dışına asker gönderilmesiyle ilgili şartlarının gerçekleşmediği ve Anayasa'nın ihlal edildiği şeklindeki görüşler hükümetle muhalefeti karşı karşıya getirmiştir. Ancak savaşın başlamasından sonra muhalefet anayasa ihlali konusundaki iddiaları bir yana bırakıp, Kore'de savaşan birliklere destek verilmesi konusunda iktidarla birlikte hareket etmiştir.

118 Baskın Oran (Ed.), **Türk Dış Politikası**, I.Cilt, 6.B., İstanbul: İletişim Yay., 2003, s.501.

119 Oran, **Türk Dış Politikası...**, s.502.

120 Kemal Kirişçi, "İki Bloklı Sistemde Türkiye'nin İzlediği Politika ve Sonuçları", **21.YY. İlk Çeyreğinde Türkiye'nin Genel Vizyonu, Politikası ve Stratejisi Sempozyumu**, 07-08 Aralık 1999, İstanbul: Harp Akademileri K.lığı, 2000, s.22.

121 <http://www.anadolu.be/2004-12/29.html> B.Tarihi: 19.11.2005.

122 Oran, **Türk Dış Politikası...**, s.508.

123 Oran, **Türk Dış Politikası...**, s.545.

3.1.2. Türkiye'nin Katkıları ve Kore Savaşı'nın Değerlendirmesi

Türkiye, Kore Savaşı'na 4500 kişilik bir tugayla iştirak etmiş, 1950-1953 yılları arasında değişim esasına göre 15.000 Türk askeri görev yapmış, 733 şehit vererek muharebelerde kritik görevler yerine getirmiştir.¹²⁴ Türk tugayı özellikle Kunuri'de ABD kuvvetlerinin geri çekilmesi esnasında Amerikan 8. Ordusunu imha olmaktan kurtarmıştır. Türk Tugayı'nın ağır zayıat vermesine karşın BM kuvvetlerine sağladığı destek ve Vegas muharebelerinde gösterdiği başarılar savaşın kaderini ve seyrini değiştiren olaylar olarak görülmektedir. Kunuri Savaşı'nda Çin ordularının baskın tarzında savaşa katılması kuvvet dengesini bozmuştur. BM kuvvetleri Türk tugayının himayesinde 350 kilometre geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bu geri çekiliş aynı zamanda BM kuvvetlerinin Kore'yi tamamen terk etmek için geri çekilme planları yapmasına da sebep olmuştur. Bu kritik anda Türk tugayına keşif taarruzu görevi verilmiştir. Takviyeli bir alay gücünde olan Türk kuvvetleriyle, Kumyangjang-ni'de ve 156 rakımlı tepede tümen gücünde olan Çin kuvvetleriyle 25-27 Ocak 1951 tarihleri arasında yapılan muharebelerde Türk kuvvetlerinin başarılı sonuçlar alması BM'ler kuvvetlerinin gemilere binmekten vazgeçerek taarruz eden Türk kuvvetlerine katılmasını sağlamıştır.¹²⁵ Türk tugayının Kore'ye ulaşmasından ateşkesin ilanına kadar geçen sürede kritik muharebelere iştirak ederek, iştirak ettiği 14 muharebeden özellikle dördünün Kore Savaşı'nın kaderini ve seyrini değiştirdiği söylenebilir. Bu muharebelerden dördü Kunuri oyalama, Kumyangjang-ni taarruz, Taegyeon-ni savunma ve kanlı Wegas ileri karakol savaşlarıdır.¹²⁶

Kore'de Türk tugayının ve diğer birliklerin lojistik destek hizmetleri merkezi Pusan'da ve Inchon limanında bulunan Amerikan 8. Ordusuna bağlı iki lojistik komutanlığı yapmıştır.¹²⁷ Kore gazileri, savaşın devamı müddetince ikmal hizmetlerinde çok büyük sıkıntılar yaşamadıklarını dile getirmişlerdir.¹²⁸ Ancak Kore'ye intikal aşamasında bir takım zorluklar yaşadıklarını üniformalarının sıcak denizlerde yapılacak

¹²⁴ **Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Dünya Barışına Katkıları...**, s.23.

¹²⁵ Ali Denizli, "Kore Harbinde 25 Ocak 1951 Kumyangjang-ni Muharebesi ...", **Kara Kuvvetleri Dergisi**, Yıl:4, Sayı: 12, Nisan 2005, s.3

¹²⁶ Denizli, "Kore Harbinde...", s.4

¹²⁷ İhsan Gürkan, **Kore'de Savaş Ulaştırması**, Ankara: E.U.R.S. Yay.1953, s.13.

¹²⁸ Kore Gazisi E.Kur.Alb.İ.Metin Gürsoytrak ile İstanbul'da 20.05.2005' de yapılan görüşme.

yolculuğa uygun olmaması sebebiyle terlediklerini ve bitkin düştüklerini ifade etmişlerdir.¹²⁹

Kore Savaşı, Cumhuriyet'in kurulmasından sonra Türk Ordusu'nun ilk uluslararası deneyimi olmasının yanında savaş devam ederken Ankara'ya gelen NATO Başkomutanı General Eisenhower, "Avrupa uygarlığının en güçlü ve güvenilir koruyucusu, şüphe yok Türk Ordusu'dur" diyerek daha önce Türkiye'nin red edildiği NATO üyeliğinin kapısını açmıştır.¹³⁰ Türkiye'nin Kore Savaşına katılması kararı Batı'da ve özellikle ABD'de Türkiye'nin güvenilir bir müttefik imajının oluşmasında çok önemli bir rol oynamış ve Türkiye'nin NATO'ya girebilmesini mümkün kılmıştır.¹³¹

Türkiye'ye Kore Savaşı'ndan sonra ekonomik ve askeri yardımlarda büyük artışlar olmuştur. TSK'de lisan konusunun önemi anlaşılmış, dil eğitimine önem verilmeye başlanmış bu konuda yabancı dil eğitimi veren lisan okulları açılmıştır. Uluslararası alanda savaş tecrübesi olan yetişmiş insan gücünün sayesinde eğitim ve öğretimde de yararlanılarak tecrübeler yeni nesillere aktarılmıştır. Üzerinde durulması gereken ve araştırmalara konu olan bir diğer husus ise Türk askerinin Kore'de zor yaşam koşulları altında bir anlamda kendisini test etmiştir diyebiliriz. Türk askeri tutsak düştüğünde dahi disiplini ve birbirine olan bağlılığını kayıp etmemiştir. Örneğin esir düşüp üç yıla yakın tutsak hayatı yaşayan 234 Türk askeri hiçbir kayıp vermeden memleketlerine geri dönmüşlerdir.¹³² Kore Savaşı'ndaki Türk harp esirlerinin durumu

129 "Kore'ye gemiyle intikalimiz bir ay sürdü. Hint Okyanusunda dalgalardan büyük sıkıntı çektik. Askerleri yatakhane den güverteye çıkaramadık. Ben şahsen gemi sallanırken odama koştum. 24 saat odamdan çıkamadım. Kılık kıyafetimiz sıcak denizlere uygun değildi. Bizim isteğimiz diğer ordular gibi yaz şartlarına uygun kıyafetler (şort ve kısa kollu gömlek) giymekti. çok terliyorduk bitkin düştük bu bize sıkıntı veriyordu. Ben bunun için üst komutanlığa daha sonra teklifler verdim. Ayrıca Kore'de hastalığa yakalanmış bir askere rast gelmedim...." Kore Gazisi E.Kur.Alb. İ. Metin Gürsoytrak ile İstanbul'da 20.05.2005'de yapılan görüşme. Kore'de önemli hastalığa yakalanan olmamakla birlikte aynı şeyi esirler için söylemek mümkün değildir. Kamplarda açlık ve hijyen şartlarının olumsuzluğu sağlık sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Meydana gelen hastalıkların büyük bir çoğunlukla dizanteri ve tüberkülozun kaynaklandığı görülmektedir. Murat Özaylar, "Kore Savaşı'nda Türk Askerlerinin Esaret Hayatı", **Kara Kuvvetleri Dergisi**, Yıl:4, Sayı:14, Kasım:2005, s.30

130 **Kore'de Türk Askeri...**, s.156.

131 Kirişçi, "İki Bloklı sistemde Türkiye'nin İzlediği...", s.22.

132 "...Türk tutsaklardan 225'i, yani %96'sı Kunuri Savaşları'nda, savaşın ilk aylarında düşman eline düşmüş ve üç yıla yakın bir süreyi tutsak kamplarında geçirmişti. Bu uzun süreye ve onca güç koşullara rağmen hiç birinin ölmemesi, hiçbirinin memleketine dönmeyi red etmemesi ve 234 tutsağın gittiği gibi yine 234 kişi olarak geri dönmesi, tüm tutsak veren BM ülkelerinde haklı bir hayret uyandırmış ve bu konu uzmanların araştırmalarına neden olmuştu. Çünkü 16 millet askerinden kurulu BM ordusunun 13.500 tutsağı içinde bunun benzeri yoktu. Düşünmeli ki, tutsak düşen Amerikan askerinin %58'i ölüm ve diğer sebeplerden dolayı geriye dönememiştir."

İbrahim Artuç, **Kore Savaşlarında Mehmetçik**, İstanbul: Kastaş Yay., 1990, s.355. Sosyologlar, askerler ve doktorlar, Komünist kamplarında Amerikalılar'ın niçin öldüğünü, niçin şuurunu kaybettiğini, diğerlerinin nasıl olupta kurtulduğunu daha uzun süre tartışacaklardır. Fakat bunun delilleri kalplerde gömülü olduğundan cevap

hakkındaki mevcut tüm kaynaklar, Türk esirlerinin kamplardaki zorlu şartlara önceki yaşamlarında alışık oldukları ve birlik beraberliklerini kaybetmemeleri sebebiyle yapılan propagandalardan etkilenmedikleri ve hiç birinin düşmanla işbirliği yapmadığı üzerinde birleşmektedir.¹³³ Kore savaşında kazanılan muharebeler, Türk Milleti'nin kendisine olan güvenini tazelemiş, Türkiye'nin dünya kamuoyunda olumlu propagandasının yapılmasına, saygın ve güvenilir bir imaj yaratmasına yardımcı olmuştur diyebiliriz.

Bugün 70'li yaşlarda olan ve sayıları gün geçtikçe azalan Kore gazilerinin mevcut maddi sorunlarının yanında zaman zaman sağlık hizmetlerindeki sorunları da gündeme gelmektedir. Örneğin bir sosyal güvenlik kurumundan emekli olan gazilerin tedavi giderleri emekli oldukları kurumlarının sağlık karneleriyle yapılmaktadır. 2002 yılının sonundan itibaren SSK, BAĞKUR ve Emekli Sandığı'ndan emekli olan gazilerin ellerinde bulunan Gazi sağlık (TSK Sağlık Fişi) fişlerinin yerine bağlı bulundukları sosyal güvenlik kuruluşunun sağlık fişleri verilmiştir. Gazilerin TSK sağlık fişi alabilmeleri ancak emekli olduğu kurumun sağlık hizmetlerinden feragat etmeleri şartıyla gerçekleşmektedir. Halen gaziler SSK, BAĞKUR ve Emekli Sandığı sağlık karnelerini kullanmakta veya hiçbir sosyal güvencesi olmayanlar ile emekli oldukları kurumun sağlık hizmetlerinden feragat edenler ise TSK gazi sağlık muayene fişini kullanabilmektedirler. Bu geniş yelpaze sağlık sisteminde bir takım aksaklıklara ve karışıklıklara sebep olmaktadır. Bu uygulamanın tek bir karneyle yapılması ve gazilerin tüm sağlık kuruluşlarından faydalanmalarına imkan sağlanması isteği, görüşülen Kore gazilerinin ortak dileğidir.

3.2. TÜRKİYE'NİN BM SOMALİ UMUT OPERASYONUNA (UNOSOM) ASKER GÖNDERMESİ VE KATKILARI

3.2.1. Türkiye'nin Somali'ye Asker Göndermesi Öncesi Gelişmeler:

Anarşi, Somali krizinin temelini teşkil etmekteydi.¹³⁴ Somali 1991 yılının başlarında Siad Barre Hükümeti'nin isyancı gruplar tarafından devrilmesinden sonra iktidar mücadelesine sahne olmuş ve hızla iç savaşa sürüklenmiştir. İsyancı gruplar

kati ve açık olmayacaktır”, Kore, “Kore’de Cereyan Eden Muharebeler’den Alınacak Dersler” (Çeviri Derleme), Ankara: Gen.Kur. As.Tarih ve Stratejik Etüt Bşk.Yay., 1979, s.425.

¹³³ Özaylar, “Kore Savaşı’nda Türk...”, s.31

¹³⁴ Donold M.Snow, “Barışı Koruma, Barış Yapma ve Barışı Zorlama- Yeni Uluslararası Düzendeki ABD’nin Rolü”, **Barışı Destekleme Harekati**, İstanbul: Harp Ak.K.lığı Yay.,1993, s.9.

devirdikleri hükümetin yerini alacak bir hükümeti tek başına kuramayacak kadar zayıf ve bölünmüşlerdi. İktidar mücadelesi General Ali Mahdi Muhammed ve General Mohamad Farah Aidid güçleri arasında cereyan etmiştir. Ülkedeki iç karışıklık ve uzun süren kuraklık nedeniyle açlık çekenlere yardımlar ulaştırılamamıştır. Yiyecek maddelerinin çoğu yağmalanmış ve sokaklar bu iki grubun askerlerince kontrol altına alınmıştır. BM Güvenlik Konseyi ülkedeki bu iç karışıklıklar karşısında yapılacak olan insani yardımların güvence altına alınması maksadıyla 03 Aralık 1992 tarihinde oy birliği ile bölgeye askeri operasyonların yapılmasını sağlayacak 794 sayılı kararı almıştır.¹³⁵

3.2.2. Türkiye'nin Katkıları ve Somali Operasyonunun Değerlendirilmesi

Somali Harekâtı iki aşamada gerçekleştirilmiştir. UNOSOM-I adı verilen ilk hareket ABD önderliğinde oluşturulan koalisyon kuvvetleri tarafından icra edilmiştir. UNOSOM-I hareketi 4.5 ay sürmüştür. Türkiye hareketin ikinci aşamasına (UNOSOM-II) 02 Ocak 1993-22 Şubat 1994 tarihleri arasında 300 kişilik bir mekanize bölük ile iştirak etmiştir. Türk Birliği Mogadişu havaalanının güvenliğini ve hava yoluyla gelen yardımların koordinesini ve düzenini sağlamakla ve UNOSOM karargahını korumakla görevlendirilmiştir. UNOSOM-II hareketinin özelliği sorumluluğun ve komutanın BM'ye devredildiği ilk hareket olmasından kaynaklanmaktadır. UNOSOM-II hareketinin komutanlığını bir süre Korg. Çevik Bir yapmıştır.¹³⁶

Bu hareketin özelliği BM'nin kurulmasından bu yana BM Anayasası'nın VII. bölümü esaslarına göre yapılan savaş şartlarını içeren ilk hareket olmasıdır. BM Kore Savaşı öncesinde de böyle bir harekate karar vermiş ancak komuta ve kontrolünü üstlenmemiştir. Kore'ye giden birlikler Amerikan 8. Ordusu'nun komuta kontrolüne girmiştir. Somali'den ABD'nin çekilme kararı alması üzerine BM hareketin bizzat komuta ve sorumluluğunu devralmak zorunda kalmıştır.¹³⁷ Bu durum BM'nin hazırlıksız yakalanmasına sebep olmuştur. Çünkü ABD'nin çekilme kararı aynı zamanda istihbarat temini, elektronik harp, muhabere ve lojistik hizmet faaliyetlerinin de aksaması anlamına gelmekteydi. BM bu altyapısı tam olmayan ortama kendi komutasında kuvvet

¹³⁵ Çokuluslu Kuvvetler..., s.24

¹³⁶ E. Org. Çevik Bir ile Somali ve Barışı Koruma Operasyonlarıyla ilgili yapılan görüşme için Bkz. EK-1

¹³⁷ Bir'e göre, uluslararası bir güç oluşturulmuş ve ABD'nin liderliğinde orada bir hareket yapılıyordu. ABD oradan çekilmek istediği için BM otomatikman kendisi devreye girmek durumunda kaldı. Bir ile 22.06.2005'de yapılan görüşmeden.

göndermek mecburiyetinde kalmıştır. Bu durum görevin yapılması esnasında başta emir komuta düzeninin işleyişi açısından çok uluslu kuvvete mensup ülkelerin görev yerlerini kendileri seçmek istemeleri, risk taşıyan görevleri kabul etmeden önce kendi hükümetlerine danışmaları ve böyle durumlarda BM'nin haberdar edilmesine rağmen BM'nin bir yaptırım gücünün olmaması gibi durumlarla karşılaşmıştır.

Somali operasyonu Türkiye açısından önemli dersler içermektedir. UNOSOM-II Komutanı Çevik Bir'in de değindiği komutanlık görevini kabul etme aşamasında Türkiye'ye pazarlık şansı yaratılmadığı anlaşılmaktadır. Örneğin danışmanların seçimi, hareketin ilaç ve suyunun temini gibi hususlarda Türkiye bir takım kazanımlar elde edebilecekken bunlar gerçekleştirilememiştir. Yine Türk birliğinin intikali aşamasında deniz yolunun tercih edilmesi, hava yolunun masrafların BM bütçesinden karşılandığının bilinmediğini ortaya koymaktadır. Gerek görevin kabul edilmesi aşamasında gerekse Somali'ye Türk askerinin intikalinde, kararın şartlar tam olarak oluşmadan verildiği anlaşılmaktadır.¹³⁸ Ayrıca Türk birliğinin silah, araç ve gereçlerinin konteynır tipi taşınma dediğimiz taşınma şekli yerine çuvallar ve sandıklar şeklinde intikal ettirildiği, Dışişleri Bakanlığı'nın BM ile gerekli koordinasyonu sağlayamadığı ve bu konuların bilinmediği de görülmektedir. Ayrıca bu operasyonlarda sivil toplum örgütlenmesi (NGO) ve bölgedeki etkinliği açısından Türkiye'den bir katılımın olmadığı da görülmüştür. Bu eksiklik ilerleyen günlerde yapılacak olan ve Türkiye'nin katıldığı operasyonlarda giderilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında bu tür hareketlere katılan iki tip ülke ortaya çıkmaktadır. BM hareketlerinde tecrübe kazanmış ülkeler, BM hareketlerinde tecrübesiz ülkeler. Tecrübe kazanmış ülkeler aynı zamanda BM karargahında kilit mevkilere personel yerleştirdikleri, BM'ye hakim ve yön verici oldukları BM adına yaptıkları her harcamayı aldıkları görülmektedir. Bu tarzdaki ülkelere başta ABD olmak üzere, Avustralya, Belçika, Fransa, İtalya, Kanada ve Yeni Zelanda gösterilebilir.¹³⁹

138 "BM'nin komuta ve kontrol edeceği savaş şartlarını içeren bu ilk hareketi biz bir yerde tam görerek gitmedik diye düşünüyorum. Ama bu tamamen sivil otoritenin kararıdır. Oraya gidildikten sonra biz resimle karşı karşıya kalmaya başladık ve ondan sonra biz esas durumun ne olduğunu anladık. Dolayısıyla ben bu kararın bir yerde tabii bir uluslararası görevdir, Türkiye'nin adı dünyaya duyurulacaktır, Türk askerinin adı dünyaya duyurulacaktır düşüncesiyle ama şartları tam öğrenmeden verilmiş bir karar olarak değerlendiriyorum...." Somali UNOSOM II Harekatı komutanı E. Org. Çevik Bir ile İstanbul'da 22.06.2005'de yapılan görüşme; tamamı için Bkz.EK-1.

139 Çevik Bir, **Somali'ye Bir Umut**, İstanbul: Sabah Kitapçılık, 1999, s.250.

Somali Umut Operasyonu BM için de önemli bir sonuç doğurmuştur. BM bu operasyondan sonra bugüne kadar bir daha bizzat kendi hareket sorumluluğunda bir uluslararası hareketi “savaş şartlarında” yapmamıştır. BM’nin mevcut yapılanması ve alt yapısının savaş şartlarında böyle bir hareketi yapmaya uygun olmadığı ortaya çıkmıştır. Mevcut şartlar BM’nin bundan sonra yapılacak barışı koruma operasyonlarını Afganistan’da olduğu gibi başta NATO olmak üzere çok uluslu kuvvetlerce ifa edeceğini tahminini güçlendirmektedir.

3.3. TÜRKİYE’NİN BOSNA-HERSEK OPERASYONLARINA (UNPROFOR-SFOR) KATKILARI

3.3.1. Türkiye’nin Bosna-Hersek’e Asker Göndermesi Öncesi Gelişmeler

Eski Yugoslavya üç ayrı dili konuşan farklı milliyetler, iki ayrı alfabe, Müslümanlığa ilave olarak Hristiyanlığın iki ayrı mezhebine inanan toplumu ile ulus devletler arasında en yapaylarından birisiydi.¹⁴⁰ İhtilafa yol açan problemler yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Soğuk Savaş’ın sona ermesinin ardından Yugoslavya’nın dağılmasıyla başlayıp Bosna-Hersek ve Kosova trajedileriyle devam eden gelişmeler ne yazık ki bölgeyi uzun süreli bir istikrarsızlık dönemine sokmuştur. Bu olayların fitilini ateşleyen gelişmelerde dönüm noktası 1980 yılında Tito’nun ölümü olarak kabul edilebilir. Tito, ülkedeki farklı din ve milliyetleri ölümüne kadar bir arada tutmayı başarmış bir liderdi. Ancak Tito’nun ölümünden sonra Slovenya ve Hırvatistan’ın 1991 yılında bağımsızlıklarını ilan edip Yugoslavya’dan ayrılmaları ve her iki ülkenin de Aralık 1991’de Almanya ve Ocak 1992’de Avrupa Birliği ülkeleri tarafından tanınması üzerine büyük bir kısmı ile Sırp kontrolü altında bulunan Yugoslav ordusu bu iki devletin Yugoslavya’dan ayrılmalarına mani olmak için askeri müdahalede bulunmuştur.

BM çatışmaların başlamasından sonra Yugoslavya’ya silah ambargosu uygulamaya başlamıştır. 1992 yılında yapılan referandum sonunda Bosna-Hersek bağımsızlığını ilan etmiş, buna karşılık Bosnalı Sırp’lar da Sırp Cumhuriyetini (*Republika Srpska*) ilan etmiştir.¹⁴¹ BM Güvenlik Konseyi’nin 21 Şubat 1992 günkü 743 sayılı kararıyla 14.000 kişilik uluslararası bir Barış Gücünün (UNPROFOR) teşkil edilerek Macaristan’ın Krajina Sırp bölgesine konuşlandırılması kabul

140 Snow, “Barışı Koruma, Barış...,” s.10.

141 <http://www.tika.gov.tr/Dosyalar/Bosna%20Hersek.doc> ; B.Tarihi: 25.11.2005

edilmiştir. Gelişmeler Bosna-Hersek'te Boşnak ve Bosnalı Hırvatlar ile Bosnalı Sırlar arasında 1995 yılının sonlarına kadar sürecek olan iç savaşı başlatmıştır.

3.3.2. Türkiye'nin Katkıları ve Bosna-Hersek Operasyonunun Değerlendirilmesi

*“Bosna-Hersek'te insani yardım harekatı için emniyetli bölgeler tesisi ve korunması maksadıyla UNPROFOR adı altında kurulan Birleşmiş Milletler Barış Gücü'ne katılım için Türkiye tarafından yapılan talep 22 Mart 1994'te Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından onaylanmıştır.”*¹⁴² Bosna Hersek'te Dayton Barış Antlaşması'nın¹⁴³ uygulanması, istikrarın sağlanması, insani yardımların gerektiği şekilde yapılması için emniyetli bölgeler tesis edilmesi ve korunması maksadıyla teşkil edilen UNPROFOR'a (United Nations Protection Force) 04 Ağustos 1993-31 Aralık 1995 tarihleri arasında 1400 kişiden oluşan alay seviyesinde bir birlikle iştirak etmiştir.¹⁴⁴

Bosna Hersek'te Dayton barış antlaşmasının uygulanması görevinin NATO'ya verilmesi üzerine önce IFOR(Implementation Force) ve devamında SFOR(Stabilization Force) teşkil edilmiştir. Türkiye UNPROFOR'da görevli alayı tugay seviyesine çıkartarak 20 Aralık 1995'den itibaren IFOR'a tahsis etmiştir. IFOR'un görevi tamamlaması ve SFOR'un teşkil edilmesini müteakip bu tugay, 20 Aralık 1996'dan itibaren SFOR'a tahsis edilmiştir.¹⁴⁵ SFOR kuvveti 2000 yılı başından itibaren yeniden teşkilatlandırılmış ve küçültülmüştür. SFOR görevi, 02 Aralık 2004 tarihinden itibaren AB kuvveti, EUFOR'a devredilmiştir. ALTHEA adı verilen bu harekata da TSK, toplam 356 personelden oluşan Bosna-Hersek Zenica'da konuşlu çeşitli birlikler ve karargah personeli ile katkı sağlamaya devam etmektedir. Ayrıca 23 Jandarma personeli AB polis gücünde görevlendirilmiştir. Türk Taburu görev kuvveti 10 yılı aşkın bir

142 “BM Askeri Gözlem Misyonları”,
<http://www.tsk.mil.tr/uluslararasi/barisidestekharekatkatki/barisdestekkatki.htm> B.Tarihi:24.11.2005

143 “Dayton Barış Antlaşması; 21 Kasım 1995'de ABD'nin Dayton kentinde parafe edilmiş ve 14 Aralık'ta Fransa'nın başkenti Paris'te düzenlenen bir törenle imzalanmıştır. 200 bin kişinin öldüğü, 3.5 milyon kişinin göç etmek zorunda kaldığı savaşın başlangıcından 3.5 yıl sonra resmen imzalanan Barış Antlaşması'na Bosna-Hersek Devlet Başkanı Alija İzzetbegović, Hırvatistan Devlet Başkanı Franjo Tuđman ve Sırbistan Devlet Başkanı Slobodan Milošević ülkeleri adına imza atmışlardır.”

<http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/1995/aramak1995.htm> B.Tarihi:25.11.2005

144 <http://www.tsk.mil.tr/uluslararasi/barisidestekharekatkatki/barisdestekkatki.htm> B.Tarihi:25.11.2005

145 **Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Dünya Barışına Katkıları...**, s.25

süredir barışı korumak adına görev yapmaktadır.¹⁴⁶ Bu birlik aynı zamanda Türkiye sınırları dışında en uzun görev yapan Türk birliği olma ünvanını da taşımaktadır.¹⁴⁷

Türk Silahlı Kuvvetleri, Bosna-Hersek'te görevlendirilen BM barış gücü , NATO uygulama kuvveti ve NATO istikrar kuvvetinin deniz ve hava desteğini sağlamak için oluşturulan deniz ve hava güçlerine de katkı sağlamıştır. UNPROFOR ve IFOR harekatı paralelinde Adriyatik'te icra edilen SHARP GUARD harekatına Türk Deniz Kuvvetleri'nden görevde 1, hazırlık durumunda 1 olmak üzere 2 fırkateyn, akaryakıt gemileri, mayın karşı tedbirleri gemileri görevlendirilmiş ve 13 Temmuz 1992 ile harekatın sona erdiği 2 Ekim 1996 tarihleri arasında toplam 18 fırkateyn/muhrip, 2 denizaltı, 4 akaryakıt gemisi ve yaklaşık 5000 personel görev yapmıştır.¹⁴⁸ Ayrıca Deny Flight harekâtı olarak isimlendirilen ve Bosna-Hersek hava sahasının kontrolünü sağlamak için yapılan harekâta İtalya'da konuşlandığı bir filo ile iştirak etmiştir.

Türk Görev Kuvveti, Bosna-Hersek halkına eğitim, sağlık ve tarihi eserlerin onarımı gibi konularda yardımcı olmanın yanında; savaşın psikolojik etkilerini üzerinden atamayanlara da yardımcı olmakta, Tabur'da bulunan hastane, hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm Bosna-Hersek halkına ücretsiz hizmet vermektedir.¹⁴⁹ Türk askeri, savaşın ardından köprü, okul, hastane, yol yapım ve onarımlarının yanı sıra açılan kurslar ve kendi maaşlarından oluşturdukları fonlarla halkın yaralarını sarmaya çalışmaktadır.¹⁵⁰ Halka yaklaşımıyla da diğer ülke askerlerine örnek olacak seviyede görev yapan Türk Birliği bilgi, disiplin ve insancıl yaklaşımıyla sadece Zenica'da değil, tüm Bosna-Hersek'te çok sevilmekte ve TSK'nın barışı koruma görevini başarılı bir şekilde sürdürmektedir.

146 SFOR'a 2004 yılındı 36 ülkeden yaklaşık 7000 askeri personel destek vermiştir. Bu ülkelerden 21'i NATO üyesidir. <http://www.nato.int/sfor/organisation/sfororg.htm> B.Tarihi:30.11.2005

147 "Avrupa'nın Ortasında 43 ay süren bu savaş, Boşnaklar'ın soykırma uğradığı bir insanlık ayıbı olarak tarihteki yerini almıştır. Bu ülkede barışı sağlamak maksadıyla kurulan çok uluslu Bosna Barış Gücü kapsamında; 27 Haziran 1994'de iki kafile halinde Bosna-Hersek'e giden Türk birliği, aynı yılın Ağustos ayından itibaren Zenica şehrinde fiilen barışı koruma görevine başlamıştır...", "Barışın Nöbetçileri" **Ayyıldız Gazetesi**, Sayı:2. (Mart-Nisan),2004), s.3.

148 **Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Dünya Barışına Katkıları...**, s.26.

149 "Barışın Nöbetçileri", **Ayyıldız Gazetesi**, Sayı:2, (Mart-Nisan), 2004, s.3.

150 Türk Askerleri, Bosna'da 1 köprü yaptı. Savaşta hasar gören, aralarında hastane ve okulların bulunduğu 52 kamu binasını, 91 yolu onardı. Su ve kanalizasyon sistemlerini tamir etti. Yine savaşta yıkılan 36 cami ve 10 kilisenin de yeniden yapılmasını sağladı. Bosna'daki askerlerin gönüllü olarak her ay maaşlarının bir kısmını kendi kurdukları insani yardım fonunda bugüne kadar 1 milyon 800 bin avro (3.2 trilyon lira) toplanmıştır. Bu fondan bölgedeki fakir halka yiyecek, giyecek ve yakacak yardımı yapılmaktadır. **Posta Gazetesi**, 28.04.2005, s.1

Türkiye, UNESCO tarafından dünya mirasına alınan Mostar köprüsünün yeniden inşası için de katkıda bulunmuş, köprü Türk taş ustalarının bir yıllık çalışması sonucu 23 Temmuz 2004 tarihinde tamamlanarak açılışı yapılmıştır.¹⁵¹ Türkiye halen Bosna-Hersek'te tabur seviyesinde bir kuvveti bulundurmaya devam etmekte halka eğitim, sağlık, altyapı konularında yardımcı olmaya çalışmaktadır.¹⁵²

3.4. TÜRKİYE'NİN KOSOVA OPERASYONUNA (KFOR) KATKILARI

3.4.1. Türkiye'nin Kosova'ya Asker Göndermesi Öncesi Gelişmeler

Yugoslavya Federasyonu dağılmadan önce altı federe cumhuriyetle iki özerk bölgeden oluşuyordu. Bunlar Hırvatistan, Sırbistan, Bosna-Hersek, Slovenya, Karadağ ve Makedonya; özerk bölgeler ise Voyvodina ile Kosova'ydı. Kosova 1963 Anayasası ile Sırbistan'a dahil edilmiş, 1974 Anayasası ile diğer federe devletlerle eşit statüde özerk bölge ilan edilmiştir.¹⁵³ Arnavutlar bu durumdan daha başlangıçtan itibaren hoşnut olmamışlar ve bunu değiştirmek için ellerinden geleni yapmışlardır.¹⁵⁴ Tito'nun 1980 yılında ölümünün ardından, Arnavut toplumunun Kosova'ya cumhuriyet statüsü verilmesi için talepleri yoğunlaşmıştır. Buna karşılık Kosova'ya 1974 Anayasasıyla verilen özerklik statüsü Sırbistan Anayasasında yapılan değişiklikle 1989'da kaldırılmış ve Kosova Sırbistan'a dahil edilmiştir.

Dayton Antlaşması'nda Kosova sorununun görüşülmemesi ve Sırp polisinin ve yönetiminin baskılarına karşı silahlı mücadele başlatan Arnavutların Kosova Kurtuluş Ordusu'nun (UÇK) faaliyete geçmesi, 1998 yılında Kosova'da iç savaşa kadar uzanan gelişmeleri de beraberinde getirmiştir.¹⁵⁵ UÇK'nın şiddet eylemlerine başlaması üzerine Sırbistan UÇK ile mücadele gerekçesiyle Kosovalı Arnavutlara karşı yürüttüğü baskı

151 "Mostar Köprüsü Açıldı",

<http://www.hurriyetim.com.tr/haber/0,,sid~13@tarih~2004-07-23-m@nvid~444387,00.asp> B.Tarihi:26.11.2005

152 Türk Taburu Görev Kuvveti'nin eğitime destek faaliyetlerinden bazıları; Lagatiçi ilkokulu Mayıs 2002- Ağustos 2002 tarihlerinde onararak kullanıma açılmıştır, Vareş okul binasının Kasım 2002'de dış cephe sıva ve boyası yapılmıştır. Shadow Dans Okulu'nun Şubat 2003'te restorasyonu yapılmıştır. Gostoviç ilk öğretim okulunun tamirati Haziran-Temmuz 2003'te yapılmıştır. Bilmişçe Lisesi kapalı spor salonu onarımı Haziran-Temmuz 2003'te yapılmıştır. Okullara kırtasiye, ders araç ve gereçleri yardımları yapılmıştır. Radyo Türk FM 94.5 MHZ yayın yapmaktadır. Yapılan ve proje aşamasında olan yardımlar 5 ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlar; 1. Alt yapı projeleri 2. İnsani yardım projeleri 3. Ekonomi Projeleri 4. Sağlık Projeleri 5. Sosyal kültürel ve sportif projelerdir. Bosna-Hersek Türk Tabur Görev Kuvveti Tanıtım CD'si, 2003.

153 Sönmezoğlu, *Uluslararası İlişkilere...*, s.117

154 Bilgin Çelik, "Balkanlarda Arnavutluk Sorunu", <http://kisi.deu.edu.tr/bilgin.celik/Makale%201.html> B.Tarihi:28.11.2005

155 Sönmezoğlu, *Uluslararası İlişkilere...*, s.118.

politikasını yoğunlaştırmıştır.¹⁵⁶ Arnavutların bağımsız cumhuriyet olma istekleri, buna karşılık Sırpların da bu isteğe karşı taviz vermez tutumları ve Kosova'daki halka karşı Sırp baskısı, iç savaşın en yalın çıkış sebebi olarak gösterilebilir.

3.4.2. Türkiye'nin Katkıları ve Kosova Operasyonu'nun Değerlendirilmesi

Eski Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte Balkanlarda ortaya çıkan sorunlar yumağı çerçevesinde, uluslararası toplumun gündemine yerleşen, bölgenin olduğu kadar Avrupa genelinin de barış, güvenlik ve istikrarını tehdit eder bir boyut kazanan Kosova Krizine, uluslararası toplumun çabaları ve bunun yansıması olan NATO hava harekâtı sayesinde ve BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 Sayılı Kararı ile¹⁵⁷ müdahale edilmiştir.¹⁵⁸ Türkiye NATO şemsiyesi altında yapılan bu harekâta 10 adet F-16 uçağı ile iştirak etmiştir. Türk uçakları harekât süresince gece ve gündüz toplam 2000 saatten fazla uçuş gerçekleştirmişlerdir.¹⁵⁹ Harekâtın başlamasıyla birlikte Makedonya ve Arnavutluk'a yönelik mülteci akını nedeniyle meydana gelen krizin çözümüne yardımcı olmak ve yaşanan insanlık dramında oluşan yaraları sarmak maksadıyla Arnavutluk'ta konuşlu insani yardım kuvvetine (AFOR) bir sahra hizmet bölüğü tahsis etmiş ve bu birlik 18 Mayıs-07 Eylül 1999 tarihleri arasında görev yapmıştır.¹⁶⁰

Hârekat süresince Türkiye'de 18.000'i aşkın mülteci barındırılmış, ayrıca Makedonya'da Boyana ve Arnavutluk'ta Elbasan mülteci kampları faaliyete geçirilerek, bu kampların her birinde 3200 civarında mültecinin barınması sağlanmıştır.¹⁶¹ Daha sonra mültecilerin Kosova'ya dönüşü üzerine kamplar kapatılmıştır.

Kosova'ya 04 Temmuz 1999 tarihinde giriş yapan Türk askeri Makedonya-Kosova sınırından itibaren coşkulu bir biçimde karşılanmış, bu coşku Prizren'de doruğa

156 Gökçen Alpaya, "NATO Müdahalesi Üzerine", <http://politics.ankara.edu.tr/~alpaya/kosova.htm> B.Tarihi:28.11.2005

157 BM Güvenlik Konseyi'nin 1244(1999) sayılı Kararı (özet); "BM Güvenlik Konseyi'nin kararına göre Kosova'da uluslararası güvenlik varlığının konuşlandırılıp görev yapması ve uluslararası sivil varlığın uygulamaya geçmesi için olanaklar yaratılmış, çok uluslu, çok kültürlü ve çok dinli bir Kosova toplumunun yeniden yapılandırılmasını geçilmiştir. Bu kararın amacı Kosova halkına karşı yürütülen şiddet eylemlerine son vermek, barışı sağlamak, bölgedeki durumun uluslararası barış ve güvenliğe bir tehdit olmaması için önlemler alıp Kosova'da geçici demokratik yönetim kurumlarının oluşturulması için uygun bir ortam ve gereken koşulları yaratmaktır." Bekaç, Kırkul, **Mehmetçik Kosova'da...**, s.28.

158 <http://www.msb.gov.tr/Birimler/GnPPD/GnPPDBeyazKBol2Kis4.htm> B.Tarihi: 28.11.2005

159 **Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Dünya Barışına Katkıları...**, ss.27-28

160 **Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Dünya Barışına Katkıları...**, s.28

161 <http://www.tsk.mil.tr/uluslararası/barisidestekharekatkatki/barisidestekkatki.htm> B.Tarihi:28.11.2005

ulaşmıştır.¹⁶² Türk Tabur Görev Kuvveti intikalini tamamlamasını müteakip önce Dragaş ilçesinde konuşlanmıştır. Dragaş ilçesinde ağır kış şartlarında arazide konuşlanmanın uygun olmaması sebebiyle Prizren bölgesinde keşif yapılmış ve Türk taburu Sultan Murat Kışlası'nda konuşlanmıştır. Türkiye Kosova'da barışın tesisi maksadıyla tesis edilen başlangıçta yaklaşık 50.000 personelden oluşan Kosova Uygulama Kuvveti'ne (KFOR) halen bir mekanize piyade taburu ile iştirak etmektedir.¹⁶³ KFOR kuruluşunda çok uluslu dört tugay mevcuttur. Türk Tabur'u çok uluslu Güneybatı Tugay Komutanlığı'nın hareket kontrolündedir.¹⁶⁴ Ayrıca Türk taburunun emrinde ülkeler arasında yapılan ikili antlaşmalar gereği bir Azeri ve bir Gürcü takımı da Eylül 1999'dan itibaren görev yapmaktadır.

Türk görev kuvveti; Kosova halkına ücretsiz sağlık hizmeti vermekte, köylere kadar uzanan altyapı çalışmaları yapmakta, eğitime, sosyal ve kültürel hayata katkı sağlamaya çalışmaktadır.¹⁶⁵ Ayrıca bölgede masum insanların yaşama hakkını tehdit eden mayın ve patlayıcı maddelerin etkisiz hale getirilmesi için çalışmalar da yapılmaktadır.¹⁶⁶ Türk görev kuvveti bölge barışına katkıda bulunurken Kosova'nın güney sınırlarının emniyetini almış, halkın can ve mal güvenliği için kontrol noktaları, köy ve ev aramaları yaparak halkın silahlardan arındırılması faaliyetlerini yürütmüştür. Makedonya'da oluşan gerginlik üzerine bir birimi ile buradaki silah toplama kampanyasına ve daha sonra Makedonya'da oluşan Fox görev kuvvetine katılmıştır.¹⁶⁷

Kosova'nın nihai statüsünün ne olacağı, Kosova Arnavutlarının daha önce ilan ettikleri cumhuriyetin tanınması beklentilerinin neler getireceği henüz açıklığa

162 "Mehmetçik'e Coşkulu Karşılama", Kosova'da Türk Birliği karşılaşmasında adeta izdiham yaşandı", <http://www.zaman.com.tr/1999/07/05/guncel/2.html>, B. Tarihi: 31.12.2005

163 KFOR'a şu anda 24'ü NATO üyesi toplam 35 ülke ve bu ülkelerden katılan 17.000'den fazla personel destek vermektedir. http://www.nato.int/kfor/kfor/kfor_hq.htm B.Tarihi: 30.11.2005

164 Çok Uluslu Güneybatı Tugay K.lığı, 1 Alman, 1 Türk, 1 Avusturya taburu ile, 3 İtalyan görev Kuvveti, 1 İspanyol görev kuvvetinden oluşmuştur. Türk Tabur Görev Kuvveti Tanıtım CD'si 2003

165 Mayıs 2004 ayı itibarıyla 42.500 Kosovalı muayene edilmiş, ilaç tıbbi malzeme yardımı yapılmış, 6348 çocuğa aşı uygulaması ile 76 hastaya ameliyat gerçekleştirilmiştir. 1587 çocuk sünnet edilerek 14 hastanın Türkiye'ye sevkı sağlanmıştır. Beş köye hizmet veren İbn-i Sina sağlık ocağı inşa edilerek hizmete açılmıştır. Bunun yanında Türk Taburu bünyesinde bulunan özel istihkam birliğince yol yapım çalışmaları, 9500 metrekare çevre düzenlemesi, 7 Km. dere ıslahı, 54 Km. karla mücadele, 44 okul, 6 cami, 3 dernek ve sağlık ocağından oluşan toplam 55 binanın bakım ve onarımı, 1.165 Mt. su şebekesi, 1330 metre kanalizasyon, 3 okul inşası, 2 çocuk parkı inşası ile tarihi Kırık (Namazgah) Camii'nin restorasyonu gerçekleştirilmiştir. "Mehmetçikle Özgür Kosova" **Ayyıldız Gazetesi**, Sayı:3 (Mayıs-Haziran), 2004, s.3

166 22 Eylül 1999'da Dragaş bölgesinde patlayıcı madde imhası esnasında Hv..Slh.Müht.Astsb.yı Hüseyin Kutlu şehit olmuştur. Şehit Astsb. Hüseyin Kutlu anısına Dragaş'ta bir anıt yapılmıştır. Prizren'de Kırık Camii'nin (Namazgah) etrafında yapılan parka şehit personelin ismi verilmiştir. **Mehmetçik Kosova'da...**, s.79.

167 **Mehmetçik Kosova'da...**, s.63.

kavuşmamıştır. Kosova halen BM Geçici Kosova Yönetimi UNMİK tarafından idare edilmektedir. UNMİK yönetiminde beş bölgesel idareye bağlı 30 belediye idaresi bulunmaktadır.¹⁶⁸ Kosova'nın bağımsızlığının tanınması halinde bunun Balkanlar'da yeni çatışmalara yol açabileceği konusunda endişeler mevcuttur. Kosova'nın bağımsızlığının en önemli savunucularından biri olan devlet Başkanı İbrahim Rugova'nın 21 Ocak 2006'daki ölümü, Şubat 2006'da Kosova'nın bağımsızlığı ile ilgili Sırbistan'la yapılacak olan görüşmeleri daha ileriki tarihlere taşımıştır.¹⁶⁹ BM himayesinde bağımsız devlet organlarına sahip olmayan Kosova'daki bu belirsizlik, Türkiye'nin de içinde bulunduğu barış gücünün daha uzun süre burada kalmaya devam edeceği beklentisini arttırmaktadır.

Bosna-Hersek ve Kosova'da görev yapan TSK personelinin ortak olarak ifade ettikleri izlenimlerin başında halkın kendilerine olan sevgi ve sıcak yaklaşımdan kaynaklanan memnuniyet gelmekteydi. Bölgenin kontrolü, kuvvet gösterisi ve sivil halkla teması sürdürmek maksadıyla yapılan görevlerde diğer ülke askeri personelinin konuşlandığı bazı bölgelerde halkla görevli askerler arasında olaylar çıkmasına rağmen Türk görev kuvvetleriyle herhangi bir problem yaşanmadığı da bu izlenimler arasındadır. Örneğin Türk görev kuvvetinin yapmış olduğu yol kontrolleri esnasında diğer ülke askerlerinden farklı bir yaklaşımın sonucu olarak, yaşlı olan insanlara verilen öncelik ve gösterilen saygı veya eş ve çocuklardan oluşan bir aileye karşı sağlanan kolaylık vb. yaklaşım tarzlarının halk üzerinde müspet bir etki yarattığı yine bu izlenimler arasındadır. Görevli Türk askeri personeli arasında çok önemli sağlık problemi yaşanmamasına rağmen, yaşanan savaşın bir sonucu olarak halkın bir kısmında fiziki ve ruhsal rahatsızlıklara rastlandığı ifade edilmiştir.

3.5. TÜRKİYE'NİN AFGANİSTAN OPERASYONUNA (UGYK-ISAF) KATKILARI

3.5.1. Türkiye'nin Afganistan'a Asker Göndermesi Öncesi Gelişmeler

Sovyet işgalinin 1989 yılında sona ermesinden sonra ülkede meydana gelen otorite boşluğundan kaynaklanan özellikle radikal İslamcı grupların iktidar mücadelesine sahip olan Afganistan'da ülkenin büyük bölümünde denetimi ele geçiren

¹⁶⁸ Yaklaşık 50.000 civarında Türk'ün yaşadığı tahmin edilen 2.5 milyonlu Kosova nüfusunun % 87'si Müslüman, % 10'u Ortodoks, % 3'ü Katoliktir. Önemli şehirleri başkent Priştine, Gilan, Prizren, İpek ve Mitroviça'dır. Türk Tabur Görev Kuvveti Tanıtım CD'si 2003.

¹⁶⁹ "Bağımsız Kosova'yı göremeden Öldü", **Sabah**, 22 Ocak 2006, s.18

Taliban yönetimi Usame Bin Ladin'e verdiği destekle uluslararası toplumun tepkisini toplamıştır. 1999 Ekim'inde BM Güvenlik Konseyi'nin 1267 sayılı kararıyla Usame Bin Ladin'e destek verdiği gerekçesiyle Taliban yönetimine karşı uluslararası yaptırım uygulanmaya başlanmış, 2000 yılı Aralık ayında ise BM Güvenlik Konseyi'nin 1333 sayılı kararıyla terörizme destek verdiği ve uyuşturucu üretim ticaretini yaptığı için Taliban'a karşı ek yaptırımlar yürürlüğe konulmuştur.¹⁷⁰

11 Eylül 2001'de New York'taki Dünya Ticaret Merkezi kulelerine ve ABD savunma bakanlığı Pentagon'a terörist gruplarca uçaklar ile saldırılar yapılmıştır. ABD, Afganistan hükümetinden 11 Eylül terörist hareketinin sorumlusu olarak düşündükleri Usame Bin Ladin'in teslimini istemiştir. Saldırının ertesi günü, 12 Eylül 2001'de BM Güvenlik Konseyi toplanarak, saldırıdan Usame Bin Ladin ve örgütü El Kaide ile birlikte Taliban iktidarını sorumlu tutan 1368 sayılı kararı almıştır.¹⁷¹ ABD'nin inisiyatifi ve katkısı ile BM Güvenlik Konseyi, 29 Eylül 2001'de terörizm ile ilgili gerçekleştirilecek politikalara hukuki zemin yaratmak ve diğer ülkelerin desteğini almak için 1373 sayılı kararı almıştır.¹⁷² Saldırını düzenlediği belirtilen Usame Bin Ladin ve Örgütü El Kaide'ye, Taliban'ın destek verdiği ve Afganistan topraklarını her türlü faaliyet için kullanmalarına olanak sağladığı gerekçesiyle 07 Ekim 2001'de Birleşik Krallık ve ABD, Taliban'a karşı bombardımana başlamıştır.¹⁷³

BM tarafından görevlendirilecek ve Afganistan Geçici Yönetimi'nin Kabil ve çevresinde güvenli bir ortam yaratmasına yardımcı olarak Afganistan'ın yeniden yapılanmasını destekleyecek bir uluslararası kuvvet kavramı Aralık 2001 tarihinde yapılan Bonn Konferansı'nda varılan anlaşmalar kapsamında şekillenmiştir.¹⁷⁴ BM Güvenlik Konseyi'nin 1386 sayılı kararı ve Bonn Antlaşması doğrultusunda, 19 Aralık 2001 tarihinde İngiltere liderliğinde ve aralarında Türkiye'nin de bulunduğu, başlangıçta 18 ülkenin katılımıyla Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti (UGYK-ISAF) oluşturulmuştur.¹⁷⁵

170 Sönmezoğlu, **Uluslararası İlişkilere...**, s.128.

171 Çakmak, **Uluslararası Krizler...**, s.230.

172 Çakmak, **Uluslararası Krizler...**, ss.230-231.

173 Sönmezoğlu, **Uluslararası İlişkilere...**, s.129.

174 Diego A.Luiz Palmer, "Kabil'e Giden Yol", <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue2/turkish/art3.html> B.Tarihi: 04.12.2005.

175 "UGYK(ISAF)'ın Tarihçesi", http://www.tsk.mil.tr/uluslararasi/isaf_int/tarihce.htm , B.Tarihi:04.12.2005.

3.5.2. Türkiye'nin Katkısı ve Afganistan Operasyonunun Değerlendirilmesi

Türkiye Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları çerçevesinde oluşturulan Uluslararası Güvenlik ve Yardım Kuvveti (UGYK) Harekatı'nın bütün safhalarına katkıda bulunmuştur. ISAF'ın ilk komutasını İngiltere, 20 Aralık 2001-20 Haziran 2002 tarihleri arasında yürütmüştür. Türkiye, İngiltere liderliğinde yürütülen UGYK-I dönemine bölük seviyesindeki birlik ve bazı karargah subayları ile birlikte toplam 276 kişilik personel katkısında bulunmuştur.¹⁷⁶ Türkiye, Başkent Kabil'in güvenliğini sağlamak üzere 19 ülkenin katılımıyla oluşturulan yaklaşık 5000 kişiden oluşan UGYK-II. döneminin komutasını 20 Haziran 2002'de İngiltere'den altı aylık bir süre için devralmıştır. Ancak müteakip dönemin hazırlıkları tamamlanmadığı için 21 Şubat 2003 tarihine kadar bu görevi sürdürmüştür. Harekâta bir tabur görev kuvveti tahsis etmiş ve aynı zamanda Kabil Uluslararası Havaalanı'nın işletilmesini de sekiz ay süreyle tek başına yürütmüştür.

NATO tarafından yapılan bir çalışma sonucu; daha önceden NATO'ya deklare edilmiş olan Dereceli Hazırlık Kuvvetleri (Gradual Readiness Forces - GRF) Karargahlarının bir rotasyon planına göre UGYK Harekatı'na liderlik yapması kararlaştırılmıştır.¹⁷⁷ Bunun ilk uygulaması olarak 09 Ağustos 2004 tarihinde başlayan UGYK-VI Harekatı Avrupa Kolordusu (EUROCORPS) liderliğinde devam edilmiştir. Bu kapsamda ISAF bünyesindeki Kabil Çok Uluslu Tugayı'nın (KÇUT) komutanlığını 27 Ocak'ta devralan Türkiye, 1 Şubat'ta da Kabil Havaalanı'nın sorumluluğunu İzlanda'dan almıştır. Türkiye, UGYK'nin yedinci döneminin komuta sorumluluğunu 13 Şubat 2005'de ikinci olarak devralmıştır. Bu dönemde TSK'nın 4'Ü general yaklaşık 1600 personeli görev yapmıştır.¹⁷⁸ Türkiye UGYK-VII komutasını 05 Ağustos 2005'de İtalya'ya, Kabil uluslararası havaalanının komutasını da aynı tarihte Portekiz'e devretmiştir. KÇUT'nin sorumluluğunu ise daha önce 19 Temmuz 2005 tarihinde İtalya'ya devretmiştir. Türk askeri bu dönem içinde 36 ülkeden yaklaşık 9800 personel ile Afganistan'da huzur ve güvenliğin arttırılması için görev yapmıştır.¹⁷⁹

176 "UGYK(ISAF)'ın Tarihçesi...",

177 "UGYK(ISAF)'ın Tarihçesi...",

178 "ISAF Birlikleri Yurda Döndü", **Cumhuriyet**, 06 Ağustos 2005, ss.1-6

179 "Mehmetçik Afganistan'dan Başarıyla Döndü", **Ayyıldız Gazetesi**, Sayı:10, (Temmuz-Ağustos), 2005, s.1

Gerek tarihten gelen yakınlık gerekse Müslüman bir ülke olmanın avantajıyla Türk askerine halkın yaklaşımı çok olumludur. Bu aynı zamanda Afgan halkının Türkiye’den beklentilerini de arttırmaktadır. Afganistan’a giden TSK personelinin karşılaştığı en önemli sıkıntılardan biri yapılacak yardımlar için Türkiye’nin ayırdığı fonların gerek ABD’nin gerekse AB ülkelerinin ayırdığı fonlara göre düşük kalması bir kısım yardım faaliyetlerinin gerektiği şekilde yapılamamasıdır. Afganistan’da görev yapan personelin izlenimlerine göre Afgan halkı büyük sıkıntılar çekmektedir. Bu sıkıntıların başlıcaları, sağlık hizmetlerindeki yetersizlik, halkın satın alma düzeyinin düşüklüğü, yol, okul yapım ihtiyacı ile okulların eğitim öğretim gereçlerindeki eksiklikler olarak sayılabilir.¹⁸⁰ Ayrıca ülkede yeterli su olmasına rağmen, düzgün bir su şebekesinin olmaması suyun çıkarılması için yaygın olarak kuyular ve tulumbalardan yararlanılmasına yol açmaktadır.

“Halkın % 85’i temiz içme suyundan yoksun olarak yaşamaktadır. Halkın % 70’i kırsal kesimde % 90’ı kentlerde Sağlık hizmetlerinden faydalanamamaktadır. Ülkede her on doğumdan dokuzu tıbbi destek olmadan gerçekleştirilmektedir. Bebeklerden % 54’ü yetersiz beslenmekte, her 1000 çocuktan 230’u 5 yaşına gelmeden ölmektedir. Okul öncesi eğitim alan çocuk yoktur (% 0). Okula gitmeyen çocuk sayısı 2.000.000. Kişi olarak tahmin edilmektedir. Okul çağına gelmiş çocuklardan erkeklerin % 67’si kızların ise % 40’ı eğitim almaktadır. Temel eğitimi bitiren çocukların oranı ise % 49’dur. Çocuklardan % 30’u ailelerine destek olmak amacıyla çalışmaktadır. Okulların % 75’inde temiz içme suyu, % 90’ında tuvalet yoktur. Nüfusunun yarısı genç olan Afganistan’ın diğer sorunlarının başında uyuşturucu, çocuk kaçırma, insan ve organ kaçakçılığı gelmektedir. Ülkedeki önemli sorunlardan biri de kara mayınlarına bağlı olarak meydana gelen ölümler ve sakatlanmalardır. Ayda yaklaşık 100 kişi mayınlardan sakat kalmaktadır. Bu miktar iki sene önce 350 kişiye denk gelmekteydi...”¹⁸¹

Halkın gelir düzeyi hakkında bir bilgi vermek gerekirse bir inşaat işçisinin gündeliği iki dolar, orta düzey bir yöneticinin aylık ücreti 50 dolar civarındadır. Türk görev kuvveti bu sorunlardan özellikle eğitim ve sağlık konularında yardımcı olmaya çalışmıştır.

180 Türkiye tarafından yapılan yardım faaliyetlerinin bir kısmının fotoğrafları için Bkz. EK-10

181 Devrim Gürkan (Haz.Sunan), “Kırmızı Hat” TRT-2’de yayınlanan TV programı, 21.01.2006, Saat: 20.10-20.40

Türkiye'nin UGYK VII. dönem komutasını yaptığı dönemde birliklerin yemek ihtiyaçları Avrupalı bir firma olan "Supreme" tarafından karşılanmıştır. Yiyecek maddelerinin hemen hepsi (su dahil) yurt dışından genellikle Birleşik Arap Emirlikleri'nden ithal edilmiştir. Hatırlarsak Türkiye'nin Somali'deki UNOSOM-II hareketinin komutasını aldığı dönemde de pazarlık sürecindeki diplomatik yetersizlik nedeniyle Türkiye bu konuda etkisiz kalmış, harekatta Türkiye'ye ekonomik açıdan katkı sağlayabilecek su, ilaç, yiyecek maddelerinin Türkiye'den temini mümkün olmamıştır.¹⁸² Yine Afganistan'da görev yapan TSK personelinin izlenimlerine göre bölgede Türk sivil toplum örgütlerinin yeterli olmadığı (Kızılay dahil) görülmüştür. Bunun yanında Afganistan'da görev yapan personel burada çok huzurlu görev yaptıklarını, kardeş bir toplum içinde olmanın rahatlığı ile halkla diyalog kurmada bir problem yaşamadıklarını aktarmışlardır. Yine bu izlenimlerin bir başkası ise, NATO üyesi tek Müslüman ülke olmanın ve tarihsel bağların etkisiyle Türk askerine halkın yaklaşımını gören, bu sempatinin farkına varan diğer ülke askerleri, dışarıda herhangi bir tehlide maruz kalmamak için araçlarını Türk bayraklarıyla donatarak dolaşmalarıdır. Afganistan aynı zamanda ulusal kurtuluş hareketini ve TBMM'yi resmi olarak ilk tanıyan ve Hindistan'daki Müslümanlar gibi Milli Mücadele'yi destekleyen bir ülkedir. Türkiye'nin ISAF çatısı altında Afganistan'a yaptığı katkıları aynı zamanda bir ahde vefa örneği olarak da değerlendirebiliriz.

Türk askeri kendisine verilen barışı koruma ile ilgili görevleri Somali'den Afganistan'a kadar uzanan süreçte layıkıyla yerine getirmiş, barış operasyonlarında alt yapı, eğitim, sağlık vb. projeleri de ayrıca hayata geçirmeye çalışmıştır. Örneğin TSK'nın Afganistan'da 2 milyon 735 bin dolarlık sivil-askeri yardım projeleri kapsamında yapılan 16 derslikli Atatürk Lisesi, NATO'nun Afganistan'daki özel temsilcisi Hikmet Çetin'in katıldığı törenle Temmuz 2005 ayında açılmıştır. Bundan önce de Afgan ordusuna 1993-2004'te 3.6 milyon dolarlık giyim desteği sağlayan

182 E. Org. Ç. Bir'in bu konudaki değerlendirmesi için bkz.; "... Dışışleri bu konuyla ilgilenmiş olsaydı otomatikman ben oraya pazarlık yapılarak oraya verilmeliydim. Ben orada danışmanı alabilirdim, o hareketin ilaçlarını biz karşılayabilirdik ki bayağı meblağ tutan bir rakamdı, suyunu biz verirdik. Oradaki harekatta Türkiye ekonomik olarak da bazı şeyler kazanabilirdi....." Somali UNOSOM II Harekatı komutanı E.Org. Çevik Bir ile 22.06.2005'de görüşmeden tamamı için Bkz.EK-1

Türkiye, Mayıs 2005’de de giyim, silah, mühimmat, telsiz, dürbün ve tıbbi malzeme sevk etmiştir.¹⁸³

TSK’NIN AFGANİSTAN’DAKİ PROJELERİ	
Maiwand Hastanesi Bulaşıcı Hastalıklar Polikliniği İnşaatı	193.602 ABD \$
10 Adet Su Kuyusu Açılması	99.950 ABD \$
Afgan Genel Kurmay Başkanlığı Bahçesine VIP Salonu İnşaatı	284.000 ABD \$
Parwarish Gah Kız-Erkek Yetiştirme Yurdu Onarımı	125.625 ABD \$
Özgürlük Parkı Spor Kompleksi İnşaatı	176.000 ABD \$
Afganistan Spor Kulübü Giriş Kapısı Onarımı	59.000 ABD \$
Kabil Üniversitesi Türkoloji Bölümüne İnternet Tesisi	13.477 ABD \$
Kabil Milli Müzesi Vitrin İmalı	20.500 ABD \$
Türk Mezarlığı Onarımı	21.600 ABD \$
Öğrenci ve Okul Kırtasiye Paketi alımı	70.000 ABD \$
Okullara Sıra Masa Ve Kara Tahta Alımı	35.000 ABD \$
16 Dersaneli Okul Binası Yapımı	608.000 ABD \$
Sayed Nur Lisesi’nin Onarımı İhalesi	94.914 ABD \$
Prof. Kamil Rıfkı Urgan’ın Onarım İhalesi	21.600 ABD \$
Atatürk Çocuk Hastanesi Onarımı ve Ek Poliklinik Binası İnşaatı	295.652 ABD \$
Afganistan Askeri Spor Kulübü Futbol Sahasında Çelik Konstrüksiyon Kapalı Tribün İnşaatı	66.000 ABD \$
Diğer Projeler	550.022 ABD \$
T O P L A M	2.735.000 ABD \$
KAYNAK: http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=159149&tarih=20/07/2005 , B.Tarihi:07.12.2005.	
http://www.milliyet.com/2005/07/19/guncel/gun06.html , B.Tarihi: 07.12.2005, Türkiye Gazetesi , 19 Temmuz 2005, http://www.tsk.mil.tr , B.Tarihi:07.12.2005 ve Afganistan’da görev alan personelden derlenmiştir.	

183 Tolga Akıner, “Afganların Tesellisi TSK.”,

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=159149&tarih=20/07/2005> , B.Tarihi:07.12.2005

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

Birçok düşünür Ortadoğu, Kafkasya, Balkanlar ve Orta Asya'nın 21. yüzyılın menfaat çatışmalarının güç kullanımına dönüşebileceği kriz bölgeleri olduğunda birleşmektedirler. Nitekim bugün Irak'ta savaş hali halen devam etmekte, Afganistan'da Taliban ve El Kaide'nin yapılanması sürmekte, Kosova'nın bağımsızlığı hususu belirsizliğini korumakta, İran ve Suriye ABD'nin ulusal güvenliğini tehdit eden ülkeler listesinde yer almaya devam etmektedir. Küreselleşen dünyada bölgesel krizler ve çatışmalar ise tüm ülkeleri dolaylı ve dolaysız olarak etkilemektedir. Barışı sağlamak ve korumak için mutlaka güvenliğin sağlanmış olması öngörüsü, Barışın tesisi için güçlü olmakla birlikte, gücü kullanırken meşru olma zorunluluğunu da gerekli kılmaktadır. Meşruiyetini kaybetmiş çabalar samimiyetten uzaktır. Meşruiyeti olmayan, kamuoyu desteğini ve barışı sağlamak için bulunulan ülke halkının desteğini alamayan barışı koruma çabalarının başarılı olmalarının çok zor olduğu, toplumsal barışın ve güven ortamının tesisinde mutlaka meşru ve uluslararası bir mutabakata gereksinim duyulduğunu başta Irak, Afganistan ve Balkanlardaki olaylarda görülmüştür diyebiliriz.

4.1. TÜRK DIŞ POLİTİKASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

4.1.1. TDP Açısından Barışı Koruma ve Destekleme Operasyonlarına

Katılım Koşulları

Dünyadaki son gelişmeler ve bu gelişmeler neticesinde oluşmakta olan yeni yapı ve davranış kalıpları Türkiye'nin hareket tarzlarının belirlenmesinde önemli etkiler yaratmaktadır. 20. yüzyılın sonlarında Sovyetler Birliği'nin dağılması, Soğuk Savaşın sona ermesi ve 21. yüzyılın başında ABD'de yaşanan 11 Eylül 2001 terör saldırıları uluslararası ilişkilerin seyrini değiştirmiş, gerek küresel ve gerekse bölgesel güvenlik ortamının şekillendirilmesinde yeni etkiler ortaya çıkarmıştır.

Türkiye'nin dış politikada başarılı olması, yani gelişmeleri istediği yönde yönlendirebilmesi açısından hem uluslararası sistem düzeyinde hem de içerisinde bulunduğu bölgesel sistem düzeyinde etkili olması gerektiği ortadadır.¹⁸⁴ Kanımca bu

184 Faruk Sönmezoğlu, "Uluslararası Sistemdeki Değişiklikler ve Türk Dış Politikası", **Çağdaş Türk Demokrasisi:**

etkinin oluşturula bilmesi için de dünya sorunları karşısında BM'nin uluslararası meşru sistemi içinde, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası kuruluşlar nezdinde, etkin ve uygun politikalar üretebilmesi ile mümkün olabilir. Bu politikaların belirlenmesinde dış politikaların oluşum süreci üzerinde bakanlar kurulunun yanı sıra askeri yapı ve cumhurbaşkanlığı makamının etkili olabildiği görölmektedir.¹⁸⁵

Dünya genelinde zengin yoksul kutuplaşması, aşırı milliyetçilik ve etnik, dinsel, siyasal, iktisadi çatışmalar nedeniyle birçok devlette şiddetli bir kırılmanın yaşanması, insani operasyonların ölçeği ve sayısını arttıracaktır.¹⁸⁶ Türkiye halen Bosna-Hersek'te, Kosova'da, Afganistan'da barış gücü faaliyetlerine iştirak etmekte, çeşitli askeri gözlem misyonlarında ve BM polis gücü faaliyetlerinde görev almayı sürdürmektedir.¹⁸⁷ Bu durum uluslararası güvenliği ilgilendiren bu tür harekâtlarda Türkiye'nin hangi nitelikleri ve duyarlılıkları ile yer alabileceği sorusunu aklımıza getirmektedir. Türkiye uluslararası operasyonlara vereceği desteğin hangi sınırlar içerisinde olması gerektiğini ve üstleneceği sorumluluğun sınırlarını hangi ölçütlere göre belirlemelidir? Bütün bu soruların karşılığı ise büyük ölçüde Türkiye'nin ulusal ve uluslararası sistemdeki yeri ve kapasitesi ile doğru orantılı olarak şekillenecektir. Nitekim bu çerçevede düşündüğümüzde, Türkiye'nin halihazırda uluslararası operasyonlardaki deneyimleriyle bağlantılı olarak elde edilen bulgular Türkiye'nin katkı ve sorumluluklarını etkileyen noktaları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

- Güç ve kapasite,
- Senaryo oluşturma ve strateji belirleme,
- Ulusal - uluslararası meşruiyet ve destek
- Esneklik ve inandırıcılık
- Operasyon sahasına ilişkin her türlü ön bilgi ve istihbarata sahip olabilmek.

200 Yıllık Süreç, Ankara: (15-17 Ekim 1997 Sempozyuma Sunulan Tebliğler) TTK.Yay. S.640

185 Gencer Özcan, "Türk Dış Politikasında Oluşum Süreci ve Askeri Yapı", **Günümüzde Türkiye'nin Dış Politikası**, Der:Barry Rubin-Kemal Kirişçi, İstanbul: Boğaziçi Ü. Yay., 2002, s.22.

186 Yavuz Gökalp Yıldız, "21. Yüzyıla Doğru Stratejik Vizyon Arayışları, Koşulları ve Ortaya Çıkan Eğilimler", **21. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Türkiye'nin Genel Vizyonu Politikası ve Stratejisi**, 07-08 Aralık 1999, İstanbul: Harp Akademileri K.lığı, 1999, s.245.

187 Türkiye'nin Uluslararası Barışı Koruma Çabalarına Katkıları İçin Bkz. EK-2.

Güç ve kapasite: Uluslararası veya bölgesel krizler ortaya çıktığı andan itibaren bunların sadece kriz bölgeleri ile sınırlı kalmaları, sonuçlarından diğer bölgelerin etkilenmemeleri mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla, olası krizlerin doğuracağı istikrarsızlıkların yayılmasını önlemek sadece kriz bölgesi ülkelerinin değil aynı zamanda uluslararası örgütlerin de ilgi/görev alanları içerisine girmektedir. Doğaldır ki bu durum beraberinde müdahalelerin meşruiyeti kadar operasyonlara destek verecek ülkelerin güç ve kapasitelerini de tartışmaya açmaktadır. Görev ve sorumluluk üstlenecek olan ülkelerin hangi birliklerinin, hangi bölgelerde hangi unsurları ile görev yapacakları, üstlenecekleri görevlerin lojistik kapasitelerinin neleri içereceği, komuta-kontrol mekanizmalarının nasıl oluşturulacağı önceden planlamayı gerektirmektedir. Buna bağlı olarak her ülkenin ulusal kapasitesine bağlı olarak bu tür operasyonlarda üstlenebileceği görev ve katkıların da birbirinden farklı olabilmesi mümkündür. Bununla birlikte bu tür operasyonlarda yer alacak birlikler arasında koordinasyon ve iletişimin altyapısının oluşturulması operasyonun başarısını şekillendirmektedir.

Uluslararası operasyonlara verilen destek söz konusu olduğunda ortaya çıkan temel sorunlardan biri de doğrudan operasyonların mali sorumluluk ve yükü ile ilgilidir. Her ne kadar operasyonların BM şemsiyesi altında gerçekleştirilmesi planlanmış olsa dahi destek verecek ülkelerin de kendi ulusal bütçelerinden/kaynaklarından pay ayırmaları gerekmektedir. Dolayısıyla operasyonlara verilecek destek söz konusu olduğunda bunun sadece moral bir destekle sınırlı olmayacağı açıktır. Türkiye açısından düşünüldüğünde bu operasyonlara katılmanın getirmiş olduğu sorumluluklar yalnızca moral alanla sınırlı kalmamakta aynı zamanda ekonomik ve askeri alanlarda da yeni yükler getirmektedir.¹⁸⁸ Türkiye’de silahlı kuvvetlerin modernizasyonu çerçevesinde bu tür operasyonlara katılma konusunda yeni bir planlama içerisinde olmanın getireceği yük ilke olarak kısmen BM kısmen de NATO çerçevesindeki yardımlarla hafifletilmeye çalışılmaktadır.

¹⁸⁸ Türkiye’nin bu tür operasyonlardaki becerisini Türkiye’nin askeri anlamdaki caydırıcılık kapasitesiyle bağlantılı değerlendirmek mümkündür. İstikrarsızlıkların çevrelediği bir coğrafyada yer alan Türkiye’nin bu istikrarsızlıkların giderilmesinde askeri roller de üstlenmesinin gerektiği açıktır. Bununla birlikte bunun yollarından biri askeri kapasitesini caydırıcı anlamda kullanabilmesidir. Örneğin Emekli büyükelçi Şükrü Elekdağ bu konuyla ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmıştır; “Türkiye’nin gözünde savaş güvenlik için son çaredir. Bu nedenle Türkiye caydırıcı bir dış politikayı, ülke güvenliğinin ön savunma hattı olarak görür. Ancak ne kadar üstün bir yetenekle oluşturulursa oluşturulsun, dış politika dayandığı askeri güçten daha güçlü olamaz. Bu bakımdan Türkiye’nin bölgesinde barış içinde yaşaması ve halkının refahını gerçekleştirmesi, güçlü bir caydırıcı güce sahip olmasına bağlıdır.” Şükrü Elekdağ, “İki Buçuk Savaş Stratejisi”, **Yeni Türkiye Dergisi**, “Dış Politika Özel Sayısı”, sayı:3, (Mart-Nisan 1995), s.522

Senaryo oluşturma ve strateji belirleme: Somali’de BM komutasında gerçekleştirilen UNOSOM-II harekâtı BM’nin barışı koruma operasyonlarına bakışı açısından bir dönüm noktası olmuştur. BM bizzat kendi komuta sorumluluğundaki UNOSOM-II harekâtında yetersizliğini ve güçlükleri görerek o tarihten bugüne kadar kendi komutasında bir barışı koruma operasyonunu savaş şartlarında (*peace making*) şartlarında gerçekleştirilmemiştir.¹⁸⁹ Daha açık bir ifadeyle, BM, kuvvet kullanılmasını gerektiren, çatışma ihtimali olan operasyonları kendi emir ve komutasında gerçekleştirecek alt yapıya günümüz için sahip değildir. Buna karşılık, NATO ise, Varşova Paktı’nın tarihe karışmasından sonra hala etkin olarak varlığını sürdürmektedir. Bunun nedenlerinden biri değişen şartlara ayak uydurarak tehdit algılamasını günümüz şartlarına uyarlayabilmesidir. NATO’nun önemini arttıran diğer bir husus ise üye ülkelerin silahlı kuvvetlerindeki sürekli modernizasyon ve bununla ilgili çalışmalarıdır. NATO’nun, BM çatısı altında yapılan barışı koruma operasyonlarında etkinliğinin artacağı tezinden hareket edersek, Türkiye’nin NATO üyesi olarak müteakip barışı koruma operasyonlarına katılması muhtemel gözükmektedir.

Türkiye, Birleşmiş Milletler barışı koruma operasyonlarına katılırken bu operasyonların planlamasından sorumlu olan Birleşmiş Milletler merkezinde etkinliğinin artırılması ve NATO üyesi olarak aktif politikalar izlenmesi ile ilgili tartışmalar zaman zaman TBMM’de gündeme gelmektedir.¹⁹⁰ Bu tartışmalardan büyük

189 “Bugün de zaten BM o harekattan sonra (Somali) hiçbir zaman bir daha kendi başına hareket kontrol edecek şekilde bir uluslararası hareketi “peace making” şartlarında kabul etmedi. Bir ülkenin liderliğinde ya da bir ittifakın liderliğinde, örneğin Balkanlarda yapıldığı gibi, örneğin Afganistan’da yapıldığı gibi NATO’nun komutasında yaptırmaya başladı.” Somali UNOSOM II Harekâtı komutanı E. Org. Çevik Bir ile 22.06.2005’de yapılan görüşmenin tamamı için bkz.EK-1

190 “...Türkiye’nin Birleşmiş Milletler barışı koruma faaliyetlerine katısının hatırı sayılır boyutta olduğu, tartışma götürmez niteliktedir. Peki, bu katının önemi, Birleşmiş Milletler tarafından doğru dürüst değerlendiriliyor mu; Birleşmiş Milletler karar mercileri, Türkiye’nin özverili, yoğun ve etkin faaliyetlerini takdir ediyor mu?”

Bu soruya, maalesef, olumlu bir yanıt vermek mümkün değil; çünkü, Birleşmiş Milletler merkezindeki barışı koruma operasyonları bölümünde Türkiye’nin hiçbir askeri temsilcisi yok. Barış operasyonlarına katkıları Türkiye’ninkiyle kıyaslanamayacak derecede zayıf olan devletler, bu bölümde, geniş oranda temsil ediliyorlar, görüşlerini belirtiyorlar, ülkelerinin yaklaşımlarını merkeze aktarıyorlar; buna karşılık, Türkiye, bu bölümden dışlanmış durumda.

Türkiye, Birleşmiş Milletler barışı koruma operasyonlarına büyük bir özveriyle ve yoğun şekilde katılıyor. Bu operasyonların yönetiminde sorumlu olan Birleşmiş Milletler merkezi, Türkiye’ye temsil görevi vermiyor; buna karşılık, Türkiye’yle kıyaslanamayacak derecede zayıf faaliyetleri olan, zayıf katkıları olan ülkeler, bu merkezde, geniş ölçüde temsil ediliyor. Değerli arkadaşlarım, burada, adaletsizliğin de ötesinde, bir iyi niyet eksikliği var. Durum, Türkiye açısından böyle devam ederse, tabiatıyla, haysiyet kırıcı hale gelebilir. Bu bakımdan, bu durumun süratle düzeltilmesi için gerekli girişimler derhal yenilenmelidir. Barışı koruma operasyonları bölümünde, kısa sürede, adil bir personelle temsil oranı sağlanamadığı takdirde, Türkiye, tepkisini, operasyonlara hissedilir şekilde katkısını azaltarak ortaya koymalıdır; çünkü, değerli arkadaşlarım, hepinizin de takdir edeceği ve hile, marifet iltifata tabidir, iltifatsız meta zayıdır.” İstanbul Milletvekili Mustafa Elekdag’ın konuşmasından Tutanaklar için Bkz., TBMM Genel Kurul Tutanakları, Dönem:22, Yasama Yılı:2, 42. Birleşim, 14.01.2004, <http://www.tbmm.gov.tr>, B.Tarihi: 26.09.2005

bir kısmı Türkiye'nin daha etkin bir dış politika izlemesini destekler niteliktedir. Türkiye'nin bu tür operasyonların siyasi ve ekonomik karar mercilerindeki etkinliğinin yetersizliği Somali'den bu yana yapılan operasyonlarda görülmüş ve eleştirilere yol açmıştır. Yürütülen görevin askeri niteliğine bağlı olarak Türkiye'nin, barışı koruma operasyonlarında görevi kabul etmeden önce bu tür hareketleri icra edebilecek şekilde hazırlıklı olması, bunun yanında yapılacak görevi iyi analiz etmesi, pazarlık şansı yaratması ve bunu kullanması, kabul edeceği görevlerin ülke çıkarlarını destekler ve mevcut kaynaklara uygun bir çizgide olması, uluslararası arenada Türkiye'nin saygınlık ve prestijinin artırılması yönünde katkılar sağlayabilir. Bu yaklaşım tarzı aynı zamanda insana verilen değerin de bir ölçüsü olarak değerlendirilebilir. Özellikle yürütülen operasyonlara verilecek destek söz konusu olduğunda görev bölgesindeki insani kaygılar kadar görev yapacak personelin de güvenli görev koşullarının sağlanması gerekmektedir. Bu alandaki rasyonel yapılanma beraberinde görevin en az kayıpla başarılmamasını getirecektir.

Ulusal - uluslararası meşruiyet ve destek: Türkiye barışı ve statükoyu bozucu herhangi bir girişim karşısında ortak mücadelenin verilmesi gerektiğinde bunun tamamlayıcı ögesi olmuştur. Türkiye uluslararası ilişkilerin işleyişi çerçevesinde gerek bölgesel, gerekse uluslararası çatışmalar söz konusu olduğunda barışı koruma operasyonlarında görev alma konusunda potansiyelini kullanmaktan çekinmemiştir. Nitekim Soğuk Savaş döneminde 1950'de Kore Savaşına, 1993-1994 yıllarında Birleşmiş Milletler Somali operasyonuna, 1994-1995 döneminde eski Yugoslavya ile ilgili Birleşmiş Milletler Koruma Gücüne, bilahare barışı uygulama gücüne, sonra da istikrar gücüne ve Afganistan ISAF gücüne destek vermiştir. Ayrıca BM, NATO ve AGİT'in ve diğer teşkilatların yapmış olduğu barışı korumayla ilgili gözlemci ve destek misyonlarının askeri ve sivil boyutuna katılmış ve katılmaya devam etmektedir.¹⁹¹ Objektif bir değerlendirme yapılması gerekirse, Türkiye, Birleşmiş Milletler'in barışı

"NATO, şu andaki dünya düzensizliği içinde sahip olduğu hazır, etkin, güçlü askerî potansiyeliyle dünyanın en önemli güvenlik gücünü oluşturan ittifak olarak etkisini artırarak gelecekte de devam edecektir. Ayrıca, unutulmaması gereken bir nokta da, ittifakların yok olması için görevlerini tamamlamış veya yerlerine, en az bir önceki kadar etkin bir başkasının kurulmuş olması gereğidir; ancak, NATO, ne misyonunu tamamlamıştır - aksine, kendine yeni görevler yaratarak bu misyonunun alan ve niteliğini genişletmiştir- ve ne de NATO'nun yerine geçebilecek çokuluslu bir güvenlik ittifakı uluslararası sisteme dahil olabilmıştır. Bu gerçeklerden yola çıkarak Türkiye, NATO ile bütünleşmeli ve onun caydırıcı güç ve desteğini yanına alarak aktif bir rol üstlenmelidir..." Şırnak Milletvekili M. Sait Değer'in konuşmasından Tutanaklar için Bkz., **TBMM Genel Kurul Tutanakları**, Dönem 21, Yasama Yılı:3, 79. Birleşim, 05.04.2001, <http://www.tbmm.gov.tr>, B.Tarihi:30.12.2005

191 Türkiye'nin Barışı Koruma ilgili görevlere ve misyonlara katılımıyla ilgili bilgi notu Bkz. EK-2

koruma çabalarına en aktif şekilde katılan ülkeler arasında yer almaktadır. Bu durumu kolaylaştıran unsur ise bu tür operasyonlara verilecek desteğin ulusal ve uluslararası hukuk açısından meşruiyetinin olup olmadığıdır. Ulusal alanda meşruiyeti sağlayan çerçeve Anayasa olmakla birlikte uluslararası alanda her zaman bu meşruiyet ilişkisinin tam olarak sağlanabilmesi mümkün olamamaktadır.¹⁹² Dolayısıyla, BM Antlaşması ve GK kararları çerçevesinde bir meşruiyet sağlandığı durumlarda Türkiye uluslararası insani operasyonlara destek vermekte, katkıda bulunmakta duyarlı davranmıştır.

Esneklik ve inandırıcılık: Türkiye bu tür operasyonlara katılırken, dünya siyasetinde ileride üstlenebileceği rollerin ve etkinliğinin gereklerini yerine getirmek için hareket tarzları geliştirmesi, ulusal güvenliğini tehdit edebilecek gelişmeler karşısında şimdiden hazır olması Türkiye’ye önemli faydalar sağlayabilir. Buna ek olarak özellikle istikrar ve işbirliğinin geliştirilebilmesi açısından salt askeri nitelikte değil aynı zamanda sosyo-ekonomik ve kültürel nitelikte de faaliyetler planlaması operasyonların tutarlılığı açısından zorunludur. Nitekim çatışmaları durdurduktan sonra özellikle mağdur durumunda olan halkın gündelik yaşam sorunlarını çözebilmek için operasyonda görev alan ülke birliklerinin yerel/merkezi otoriteye teknik ve personel desteğini sağlaması gerekmektedir. Özellikle operasyonun bölge halkı tarafından benimsenmesi, yürütülen operasyonun gerçekten “insani” olduğunu göstermesi bakımından inandırıcılığı arttırmaktadır. Nitekim, istikrarsızlık ve çatışmanın söz konusu olduğu bölgelere yapılan bu tür operasyonların en önemli “sorunu” müdahaleyi gerçekleştiren birliklerin gerçekten “insani” amaçlarla yapılıp yapılmadıklarıdır. Genellikle çatışma ve istikrarsızlıktan zarar gören taraflar bu operasyonları desteklerken çatışmayı sürdürme yanlısı olan kesimler operasyonlara karşıt pozisyon almaktadırlar. Diğer yandan bu tür operasyonlara katılan ülkelerin her zaman “insani” amaçları gerçekleştirmek için bu tür operasyonlara katılmış olduklarını söylemek de fazla iyimserlik olur. Kriz bölgelerinin dağılımını dikkate aldığımızda çoğu kez krize yol açan gelişmeler ve sonrasında ortaya çıkan ortamın yeniden yapılanma sürecinde hakim

¹⁹² Bu durum en belirgin olarak ABD’nin Irak’a müdahalesi aşamasında ortaya çıkmıştır. Türkiye “Tezkere Krizi” olarak adlandırılan kriz sırasında ABD’nin Irak’a müdahalesine açık destek vermekten kaçınırken müdahalenin uluslararası hukuk açısından meşruiyet temelini de sorgulamış ve ABD müdahalesini insani, barış operasyonu olarak görmediğini zımni olarak da olsa vurgulamıştır. TBMM’nin operasyona destek vermemesi aynı zamanda TSK’nın bu tür operasyonlar içerisinde yer almasına ulusal kamuoyunun da sıcak bakmadığını göstermesi açısından ilginç bir sonuç ortaya çıkarmıştır. Ulusal kamuoyu hem bu tür operasyonlardaki meşruiyeti sorgulamış hem de ulusal çıkar ve güvenlik açısından tehdit-yarar-önleme politikasını tartışmıştır. Bu konudaki tartışmalar için bkz.; Fikret Bila, **Sivil Darbe Girişimi ve Ankara’da Irak Savaşları**, Ankara: Ümit Yayınları, 2003; Murat Yetkin, **Tezkere: Irak Krizinin Gerçek Öyküsü**, İstanbul: Remzi Kitapevi, 2004; Mustafa Balbay, **Irak Bataklığında Türk-Amerikan İlişkileri**, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 2004.

destekçi güçlere veya ülkelere açıkça ekonomik, siyasi kimi olanaklar sunmakta olduğu görülmektedir. Bu durum Afrika, Balkanlar ve Asya gibi uluslararası çıkar çatışmalarının yoğunlaştığı bölgeler için özellikle önemlidir. Diğer yandan Türkiye'nin bölgesel jeostratejik konumu bu tür operasyon alanlarında önceden etkin roller üstlenerek kendi ulusal çıkarlarını sağlama alma siyasasını oluşturmaya olanak vermektedir. Sahip olduğu değerler dikkate alındığında bu bakımdan inandırıcılığının da olduğunu söylemek olasıdır.

Bu bağlamda ele alındığında Türkiye'nin yürütmekte olduğu veya katkıda bulunduğu operasyonel girişimlerde gerçekleştirdikleri bu yöndeki siyasasının başarısını göstermektedir. Nitekim, barışı koruma operasyonlarının bir aşaması olan insani yardım operasyonlarında ülke idarelerine kaynak aktarımının yanında, halkın yaşam koşullarına doğrudan doğruya faydası olacak (su getirmek, alt yapı çalışmaları yapmak, okul yardımları yapmak, halkı eğitmek için eğitmen ve teknisyen getirmek vb.) girişimlere daha fazla kaynak ayırmanın faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Bu teşhis Afganistan'da görev yapan TSK personelinin izlenimleri arasında yer almış güncel bir tespittir. Çünkü bu sayede yapılan yardımların halka kısa zamanda ulaştırılması sağlanabildiği gibi yapılan yardımların gerçekten ihtiyaç duyulan bölgelere ve insanlara ulaşip ulaşmadığının tespit ve kontrolü de mümkün olabilecektir.

Operasyon sahasına ilişkin her türlü ön bilgi ve istihbarata sahip olabilme:

Görevi kabul etme aşamasında operasyon görev bölgesi ile ilgili ayrıntılı bilgi ve iletişim olanaklarına sahip olmak yürütülecek görevin başarısını büyük ölçüde etkilemektedir. İstikrarsızlığa yol açan nedenleri ortadan kaldırmak ve olası çatışmaları daha çıkmadan önleyebilmek her aşamada "taraf"lar arasında karşılıklı güvene dayalı bir iletişim yapısının oluşturulabilmesine bağlı olacaktır. Nitekim çeşitli operasyonlara katılan TSK birimlerinin değerlendirmeleri de bu görüşü destekler niteliktedir. Örneğin bu değerlendirmelerden biri görev yapılacak bölgedeki etnik/toplumsal yapının görevin icrasını etkilediğine ilişkindir. Türkiye'nin görev yerinin seçilmesinde bölgenin etnik/toplumsal yapısının önemli olduğu unutulmamalıdır. Balkanlar'daki ve Afganistan'daki hareketlerde da halkın Türk askerine dostça yaklaşımının görevin yapılması esnasında büyük kolaylıklar sağladığı görülmüştür. Yer seçiminin ise muhakkak surette yine diğer ülkeler tarafından yapıldığı gibi, sivil ve asker temsilcilerden oluşan irtibat heyetlerinin bölgeye gönderilerek yapılması ve sivil asker işbirliği prensipleri çerçevesinde sivil toplum örgütlerinin de (STÖ) bu faaliyetlere

katılımının sağlanması, başarının kazanılmasında ve sürekliliğinde önemli faydalar sağlayabilir. Örneğin Bosna ve Kosova’da Türkiye’nin milli menfaatleri doğrultusunda faaliyet gösteren “Milli Kalkınma Vakfı” isimli sadece bir adet Türk STÖ örgütü olduğu tespit edilmiştir.¹⁹³ Balkanlarda icra edilen barışı destekleme harekâtlarında (BDH) ülkemiz adına STÖ’lerinin yapması gereken faaliyetleri bu bölgede görev yapan Türk askeri yapmaya çalışmaktadır. Bu da göstermektedir ki Türkiye’nin bu konuda daha fazla STÖ’ye ihtiyacı vardır.

4.1.2. TDP Açısından Uluslararası Barışı Koruma Çabalarına Katılımın Genel Bir Değerlendirmesi

Soğuk Savaş döneminde oluşan dengelerde 1990’larda büyük değişiklikler neticesinde; Berlin Duvarı yıkılmış, Sovyetler Birliği dağılmış, Varşova Paktı ortadan kalkmıştır. 11 Eylül 2001 saldırıları ise değişen dünya da geleneksel tehdit kavramlarının da değiştiğin teyit eden bir gelişme olarak, başta ABD olmak üzere dünyayı sarsmıştır. Küreselleşme bir takım nimetlerin yanında insanlar arasındaki eşitsizliklerin artmasına yol açmış, açlık ve çevre kirlenmesi, terör, etnik ve dini çatışmaları da beraberinde getirmiştir. Artan sorunlar karşısında BM dünya ülkelerinin hemen hemen tamamının tanıdığı bir örgüt olarak varlığını sürdürmektedir. BM Anayasası aynı zamanda barışı koruma operasyonları için NATO, AB vb. bölgesel teşkilatların değişen dünya şartlarında, değişen tehdit kavramlarına uygun olarak meşru veya uluslararası hukuka uygun hareket tarzlarını belirleyen, bir başka deyişle uluslararası mutabakatın sağlanmasında yegane yasal dayanak olarak işlevini yerine getirmeye devam etmektedir.

Türk dış politikası açısından uluslararası barışı koruma çabalarına katkı boyutu düşünüldüğünde; Türkiye BM kararlarına uygun olarak, krizlerin önlenmesinde, bölgesel gerginliklerin azaltılmasında aktif ve söz sahibi olması, ülke çıkarlarının gerektirdiği durumlarda barışı koruma operasyonlarına katılması ve komuta etmesi, barış ve istikrarın sağlanmasına yönelik inisiyatiflerde öncelik alması özellikle Türkiye’nin güvenliğini doğrudan ilgilendiren durumlarda gerekli görünmektedir diyebiliriz. Türkiye’nin güvenliğini dolaylı olarak ilgilendiren durumlarda ise olayların gelişiminin çok iyi izlenerek hareket tarzlarının belirlenmesi faydalar sağlayabilir. Bu tür gelişmelerde etkin ve söz sahibi olabilmek ise ancak Türkiye’nin doğru planlama

193 Kızıltepe, “BDH Uluslararası Sivil Toplum...”, s.110.

yapmasıyla, değişen şartları çok iyi yorumlamasıyla ve güçlü olmasıyla mümkün olabilir. Kısacası Türkiye ne zaman, hangi krizlerin, hangi merkezlerden, kimlerin aracılığı ile ve ne kadar süre için çıkarılacağını, kriz patlak vermeden öngörmeli, hazırlık yapıp, bertaraf edecek donanımı oluşturmaya yetecek zamana sahip olabilmeli ve en önemlisi bu zamanın kontrolünü de elinde tutabilmelidir.¹⁹⁴

4.2. TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

4.2.1. TSK'nın Barış İçin Ortaklık (BİO) Kapsamındaki Faaliyetleri:

NATO üyesi ülkelerin devlet ve hükümet başkanları 10-11 Ocak 1994'te Brüksel'de NATO Karargahı'nda yapılan Kuzey Atlantik Konseyi toplantısında alınan karar gereğince, NATO üyeleri ile çerçeve dokümanı imzalayan diğer devletler arasında politik ve askeri bağları kuvvetlendirmek, Avrupa-Atlantik bölgesi güvenliğine katkıları arttırmak üzere Barış İçin Ortaklık (BİO) ortak deklarasyonunu yayımlamışlardır.¹⁹⁵

Bu bağlamda Türkiye'de önemli bir görev üstlenmiş bulunmaktadır. Nitekim, *“Brüksel’de yapılan Ocak 1994 NATO Zirvesi’nde alınan kararların ışığında, Türkiye bir “BİO Eğitim Merkezi (BİOEM)” kurmaya karar vermiş ve BİOEM’in kuruluşu 30 Mayıs 1997’de Sintra/Portekiz’deki Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi toplantısında ilan edilmiştir. Kurulştan 13 ay sonra BİOEM 29 Haziran 1998’de uluslararası bir açılış töreniyle göreve başlamış ve 12 Şubat 1999’da NATO tarafından tanınmıştır. BİOEM NATO tarafından tanınan ilk BİO Eğitim Merkezi olarak 1998 yılından bu yana kurslar, seminerler vb. eğitim faaliyetleri icra etmek suretiyle barış için ortaklık sürecine hizmet etmektedir.”*¹⁹⁶

Türkiye'nin bu girişiminden sonra bir çok ülkede BİOEM açmıştır. Örneğin; İsveç 1999, Romanya 1999, Avusturya 1999, İsviçre 1999, Ukrayna 1999, Romanya 1999, Yunanistan 2000, Slovenya 2000, Finlandiya 2001 gibi.¹⁹⁷ BİOEM Komutanlığı halen 14 subay, 5 astsubay ve 10 sivil memur toplam 29 personelle çalışmalarını sürdürmektedir. BİOEM Komutanlığı öncelik Kafkaslar Orta Asya ve Balkanlar'da olmak üzere , BİO, Akdeniz Diyalogu ve NATO ülkeleri ile gerektiğinde diğer ülkelerin

194 Erhan Yaran, “Bilgiden Korkan Bir Türkiye'nin Bilinç Çağına İhtiyacı Vardır.”, **Yeni Türkiye Dergisi** “21.YY.Özel Sayısı” C.I, Sayı:19, (Ocak-Şubat 1998), s.362.

195 **Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Dünya Barışına Katkıları...**, s.52.

196 Bkz.TSK. BİOEM K.lığının tarihçesi, <http://www.bioem.tsk.mil.tr/anasayfa.htm> ; B.Tarihi:30.12.2005.

197 Çakmak. **Uluslararası Krizler...**, s.97.

personelinin, müşterek çalışılabilirlik hedeflerine ulaşmalarını sağlamak ve Türkiye Cumhuriyeti Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bu ülkelerdeki etkinliğinin artırılmasına yardımcı olmak maksadıyla, kurs, konferans, seminer, mobil eğitim timi vb. faaliyetleri icra etmektedir.¹⁹⁸ Barışı Destekleme Eğitim Kurulu'nun vermiş olduğu kurslardan bazıları ise; askeri gözlemci kursu, mayın, karşı mayın ve patlayıcı maddeler imha kursu, BİO karargah subayları lojistik oryantasyon kursu, kara harekatı operasyonel İngilizce kurslarıdır.Yapılan bu faaliyetlerin barış zamanından itibaren BİO girişimi çerçevesinde dünyada böyle bir teşkilat yapısıyla, Türkiye'de başlaması ve diğer ülkelere yayılması Türkiye'nin barışı korumak adına yaptığı önemli girişimlerden biri olarak değerlendirilebilir.

BİOEM KURSLARINA KATILIM		
TEŞKİLAT/ÜLKE	ÜLKE SAYISI	KATILAN PERSONEL
NATO	24	1231
TÜRKİYE	1	1450
BİO	20	3097
AD	7	122
DİĞER BM ÜYELERİ	6	18
TOPLAM	58	5918
Kaynak: BİOEM Brifingi, http://www.bioem.tsk.mil.tr/anasayfa.htm , B.Tarihi:07.02.2006		

4.2.2. TSK'nın Yurt Dışı Görevlerinin Genel Değerlendirmesi

Türkiye'nin barışı sağlamak adına yurt dışına asker göndermesi Kore savaşı ile başlayan ve günümüze kadar devam eden bir süreci kapsamaktadır. Kore Savaşı Türkiye'nin NATO üyeliğinin kapısını açmasının yanında Türk Silahlı Kuvvetleri açısından ilk defa iştirak edilen uluslararası bir harekâta eksikliklerin görülüp giderilmesi açısından faydalı olmuştur. Kore Savaşı çok uluslu harekâtlarda muhabere sistemleri, yazışma usulleri ile lisan konusunun öneminin anlaşılmasını sağlamıştır. Bunun sonucunda dil konusunda eğitim veren kara lisan okulu, hava lisan okulu gibi yabancı dil eğitimi veren okullar açılmıştır. Uluslararası savaş tecrübesi olan yetişmiş insan gücünden eğitim ve öğretimde yararlanılmıştır. Savaş tecrübeleri yeni yetişen personele aktarılmıştır. TSK, ilk defa gerilla harbi ve gece muharebelerini burada tecrübe etmiştir. “Kore’de Cereyan Eden Muharebelerden Alınacak Dersler” adlı kitapta

¹⁹⁸ Bkz.BİOEM vazifesi, <http://www.bioem.tsk.mil.tr/anasayfa.htm> B.Tarihi:30.12.2005.

bu konuyla ilgili olarak; *“Bilhassa hava gücü bakımından yetersiz olan orduların, iyi eğitildikleri takdirde birliklerin büyüklüğü ne olursa olsun, gece muharebeleri ile sonucu aradıkları ve çoğu zaman da başarıya ulaştıkları yine gerilla savaşı bakımından personel yetiştirmenin ve bu gibi hareketlere karşı tedbirli olmanın zorunluluğu”* belirtilmektedir.¹⁹⁹

Somali UNOSOM harekâtında ise Türkiye ilk defa uluslararası bir güce komuta etmiştir. Somali harekâtı, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin çuvalarla ve sandıklarla taşınma zorluklarının görülerek müteakip hareketlerde konteynır tipi taşınma olarak adlandırılan, yani çok çabuk toparlanabilen elastiki bir yapıya geçilmesi bakımından önemli bir tecrübe olarak değerlendirilebilir. Ayrıca sivil-asker işbirliğinin önemi de burada anlaşılmıştır diyebiliriz. Somali’de Türkiye’den STÖ’den kalıcı ve bölgede faaliyet gösteren katılımın olmadığı görülerek bu eksiklik en azından tespit edilmiştir. Örneğin Somali’ye deniz yoluyla getirilen Kızılay’a ait yardım, öncesinde planlanmadığı ve haber verilmediği için UNOSOM-II komutanı Çevik Bir’in özel girişimiyle boşaltılabilmektedir. Bu tür yardımların BM karargâhı ile planlanması gerektiğinin o dönemde bilinmediği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca burada Türkiye’nin bu tür operasyonlara katılmadan önce pazarlık şansının yaratılmasının Türkiye’ye sağlayacağı ekonomik getirilerin yanı sıra, uygun görev koşullarının yaratılması bakımından da önemli olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Somali’de görev yapılacak yerin özelliklerinin, halkın genel yapısının ve durumunun bilinmesinin önemi de anlaşılmıştır.

Barışı koruma operasyonlarında katılan diğer ülke silahlı kuvvetleri ile işbirliği ve birlikte çalışma imkanlarının da TSK’ya katkıları olmuştur. Barış gücü faaliyetlerine katılan personelin olaylara bakış ve görüş açısı genişlemekte, diğer ülke insanlarını ve silahlı kuvvetlerini tanıma imkanı bulmaktadırlar. Bu aynı zamanda TSK’yi diğer ülke silahlı kuvvetleri ile karşılaştırma imkanı vererek üstün ve eksik taraflarının tespit edilmesine olanak sağlamaktadır. Barış operasyonlarında sağlanan dostluk sayesinde insanlar birbirlerine yakınlaşarak sıcak ilişkiler kurabilmekte, bu dostluk ve iyi ilişkiler, siyasi ekonomik, askeri, spor vb. alanlarda da kendini göstermektedir. Örneğin Kore Savaşı’ndan sonra Güney Kore ile Türkiye arasında ekonomik ilişkilerin yanı sıra iki halk arasında sıcak ilişkiler kurulmuştur. Bugün Güney Kore ile Türkiye’nin ekonomik ilişkileri devam etmektedir. Bu iyi ilişkiler sporda da kendini göstermiştir. 2002 Dünya

199 Kore *“Kore’de Cereyan Eden...”*, s.I.

Futbol Şampiyonası'nda Kore halkı, Türk milli takımını desteklemiş, desteklerini ve sevgilerini ellerinde Türk bayraklarıyla tüm dünyaya göstermişlerdir. Türk ve Güney Kore futbol takımları arasındaki üçüncülük maçı dostluk adına ve barış adına önemli mesajlar vermiştir.²⁰⁰

11 Eylül saldırıları terörün küresel ölçekli hale geldiğini ve sınır tanımadığını en güçlü ülkelerin bile hassas bir taraflarının olduğunu tüm dünyaya göstermiştir. Türkiye yıllardan beri terörle uluslararası zeminde ortak katılımıla mücadele edilmesi gerektiğini savunmuş bir ülkedir. Türk Silahlı Kuvvetleri uzun yıllardan beri terörle mücadele ederek bu konuda önemli tecrübeler kazanmıştır. TSK, teröre karşı kazanmış olduğu bu kabiliyetini, diğer ülke silahlı kuvvetleriyle paylaşmak ve tecrübelerini aktarmak, aynı zamanda diğer ülke silahlı kuvvetlerinin tecrübelerinden yararlanma imkanı bulmuştur. TSK'nin bu alanda elde ettiği tecrübeler dünya güvenliğinin sağlanmasında önemli unsurlardan biri haline gelmesini sağlamıştır diyebiliriz.

Barışı koruma operasyonları çok değişik arazi, iklim koşullarında yapılmaktadır. Bu durum TSK'nin her türlü koşulda harekatta bulunma ve her türlü iklim ve arazide operasyon yapma yeteneğini arttırmaktadır. Bu operasyonlar TSK'nin kara, hava, deniz ve demiryollarıyla uzak mesafelere intikal edebilme yeteneğini geliştirmektedir.Örneğin Türkiye Somali operasyonuna lojistik hizmet destek araç ve gereçlerini çuvallar ve sandıklar şeklinde ve deniz yoluyla sevk ederken bundan sonra yapılan Bosna-Hersek, Kosova ve Afganistan operasyonlarda kazanılan tecrübeler sonucu konteynır tipi taşıma olarak isimlendirilen taşıma şekliyle hava ve kara yolunu kullanarak gerçekleştirmiştir.

“1960'lı yıllarda Türkiye'nin bölgesel sorunları, 1963 ve 1967 Kıbrıs bunalımları ve özellikle Kıbrıs Barış Harekatı ve söz konusu hareket sonrasında Türkiye'ye uygulanan silah ambargosu, milli kaynaklara dayalı bir savunma sanayinin

200 Güney Kore'nin Ankara Büyükelçisi Yaung-Ki Kim Türkiye'nin dünya üçüncüsü olmasından sonra Koreli taraftarların sevgi gösterisini değerlendirirken; *“Halkımız Türk askerinin kahramanlıklarını unutmadı. Bugün Güney Kore halkının özgürce yaşamasında Türk askerinin payı büyük, biz Kore Savaşı'ndaki kahraman Türk askerini hiç bir zaman unutmadık ki, onların torunlarını nasıl unutulur, Türkiye'nin kalbimizdeki yeri başka”* demiştir. Uğur Ergen, “Kalbimizdeki Yeriniz Başka”,

<http://www.hurriyetim.com.tr/haber/0,,sid~1@nvid~144965,00.asp>, B.Tarihi: 31.01.2006.

“Bu maça dair en etkileyici şey Güney Koreli taraftarları fair play şampiyonu yapan tavırlarıydı. Koreliler maç süresince kendi bayraklarının yanı sıra Türk bayraklarını da salladı. Hatta dev bir Türk bayrağını maçtan önce Koreliler ellerinde yükseltti. Maçtan sonra da yenilmelerine karşın bu desteği dostluğu sürdürmeleri çok etkileyiciydi...” Fuat Akdağ, “Dünya Kupası İzlenimleri”, <http://msnbcntv.com/news/164199.asp#BODY>, B.Tarihi: 31.01.2006

*gereğini ortaya koymuştur.*²⁰¹ Türkiye harekâtı sonrası uygulanan silah ambargosunun olumsuz neticelerini yaşamıştır. Kıbrıs harekâtı aynı zamanda yerli üretimin artırılması için bir vesile olmuş, bu konuda önemli yatırımlar yapılmıştır. Günümüzde Türkiye bir kısım silah ve malzemenin üretimini yerli üretim imkanlarıyla gerçekleştirebilmektedir.²⁰² Barışı koruma operasyonlarına katılım aynı zamanda bu silah ve malzeme için yeni pazar bulma imkanlarını da ortaya çıkarabilir.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin barışı koruma operasyonlarına katılması çatışma sonrası yapılacak barış görüşmelerinde Türkiye'nin de alınan kararlarda söz sahibi olmasını sağlayacak, bu sayede özel sektör de örneğin inşaat sektörü, yiyecek sektörü gibi sektörler de yeni pazar bulma imkanına kavuşabileceklerdir. Ayrıca bu operasyonlarda görev alan personelden erbaş ve erlere 25 ABD doları, subay ve astsubaylara ise 25 ila 70 ABD doları arasında harcırah ödenmektedir. Bu da görev alan personelin maddi durumunu iyileştirici bir katkı sağlamaktadır. Türk Silahlı Kuvvetleri günümüzde görevin özelliğine göre kolordu seviyesine kadar barış gücü birliği teşkil edebilecek bir kapasiteye ulaşmıştır. Barış gücü birliklerinde görev alacak personel prensip olarak altışar aylık dönemler halinde ve İngilizceyi iyi seviyede bilenler arasından seçilmektedir.

BM kontrolünde yapılan görevlerde katılımcı ülke tarafından göreve yönelik yapılan bütün harcamalar prensip olarak katılımcı ülkeye geri ödenmektedir. Geri ödemeye ilişkin standartlar görev öncesi BM ile katılımcı ülke arasında imzalanan mutabakat muhtırası (MDU-Memorandum of Understanding)'da belirtilmektedir. Yurt dışına gönderilen malzeme ve teçhizata da amortisman gideri ödemesi yapılmaktadır. Barışı koruma harekâtına katılmakla aynı zamanda Türkiye'nin BM'ye her yıl ödemiş olduğu maddi katkının önemli bir bölümünün tekrar ülkeye geri dönmesi sağlanmaktadır. Türkiye, NATO başta olmak üzere uluslararası kuruluşlara katkı payı ve üyelik aidatı ödemeleri olarak 2006 yılı bütçesinde 298,9 milyon YTL'lik kaynak ayırmıştır.²⁰³ BM'nin barışı koruma operasyonları için ayırdığı bütçe ise aşağıya çıkarılmıştır.

201 http://www.ssm.gov.tr/sub05a_tr.asp, B.Tarihi:18.12.2005

202 Söz konusu yerli ürünler için, "Türk Savunma Sanayi Ürünler Kataloğu" Bkz.

http://www.ssm.gov.tr/sub03_tr.asp, B.Tarihi:30.01.2006.

203 Bu miktarın içine ayrı kalemler halinde belirtilmediğinden savunma sanayi destekleme fonuna bütçeden yapılacak kaynak transferleri, dış askeri yardımlar, muhtaç erbaş ve er ailelerinin sağlık giderleri, dost ülkelere

BM BARIŞ OPERASYONLARININ MALİ GÖRÜNÜMÜ (MİLYAR \$)*	
Onaylanan bütçe (01.06.2005-30.06.2006)	5.03
BARIŞ OPERASYONLARINDA ÖDENMEMİŞ KATILIM PAYLARI (30.11.2005)	1.99
TAHMİN EDİLEN MALİYETLER (1948-30.06.2006)	41.04
*Yaklaşık	
Kaynak: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote.htm , B.Tarihi: 03.02.2006	

Türkiye'nin barış gücü faaliyetlerine katılması, dünya barışına katkı sağlamak adına barışçıl bir politika izlemesinin aynı zamanda fiili bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Türkiye hakkındaki olumsuz bakış açılarının ve olumsuz propagandaların boşa çıkarılması açısından Türkiye'nin bu operasyonlardaki başarıları, halkla arasında oluşturulacak güven ve işbirliği ortamı ve yapılan yardımlar dünyada olumlu bir Türkiye imajının oluşturulmasına katkı sağlayabilir.

ikili eğitim işbirliği anlaşmaları çerçevesinde eğitim amacıyla gelecek askeri personelin masraflarının karşılanması giderleri de dahildir. Karabük Milletvekili Hasan Bilir'in 2006 MSB bütçesi hakkındaki konuşmasından; tutanaklar için Bkz., **TBMM Genel Kurul Tutanakları**, Dönem 22, Yasama Yılı: 4, 37. Birleşim, 20.12.2005, <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil4/bas/b037m.htm> ; B.Tarihi:30.12.2005.

SONUÇ

Buraya kadar tespit edilen bulgu ve yorumlar ışığında barışın istenen bir kavram olmasına rağmen, sağlanması ve sürekliliği için özel bir çaba harcanması gereği ortaya çıkmaktadır. Barışın sağlanmasında güç, meşruiyet, otorite ve işbirliği kavramları kilit kavramlar olarak önemli bir yer tutmaktadırlar. Barışı sağlamak adına yapılan meşru olmayan müdahaleler, kamuoyunun ve müdahale yapılan ülke halkının tepkisini çekmekte ve barış operasyonlarına verilen desteğin sorgulanmasına yol açmaktadır. Bu tepki müdahalelere meşru olmayan yöntemlerle karşılık verilmesiyle sonuçlanabilmektedir. Bu aynı zamanda barış ortamının tesisinde onarılması güç yaralar açmaktadır. Barışı sağlarken girişilen faaliyetlerin meşruluğunun yanında barışı bozan ülkeleri veya ülke içindeki grupları bir takım kurallara itaat etmeye zorlayan bir erkin olmaması durumundadır savaşı bazen kaçınılmaz olmaktadır. Barışın sürekliliği ise ülkelerin güçlü, caydırıcı ve demokratik bir yapı içerisinde olmaları ile veya bunun mümkün olmaması durumunda diğeri bir erkin devreye girmesiyle yani BM ile bölgesel güvenlik teşkilatlarının veya güçlü devletlerin yaptırımlarıyla sağlanabilmektedir.

Türkiye 1950 yılında Kore Savaşı ile başlayan ve Afganistan operasyonuna kadar olan süreçte BM kararlarına uygun olarak ve NATO üyesi olarak gerek gözlem misyonlarına gerekse sivil polis misyonlarına personel göndererek, her şeyden önemlisi gerektiğinde çatışmaların içinde yer alarak önemli ve kritik görevler icra etmiştir. Ayrıca bulunulan ülkenin halkına yardım etmek amacıyla fonlar oluşturmuş, bu ülkelere kaynak aktararak altyapı, sağlık, eğitim, insani yardım, ekonomik, sosyo-kültürel ve sportif projelere destek vermiştir. Halen çeşitli gözlem misyonlarında Bosna-Hersek'te, Kosova'da, Afganistan'da Türk askeri görev yapmaya devam etmektedir. Ancak bugün gelinen noktada Türkiye'nin mevcut durumu itibarıyla bu katkılarına rağmen BM'deki etkinliğinin daha fazla olmasını istemesinden doğal bir şey olamaz. Değişen güç dengelerine bağlı olarak BM karar alma mekanizmasında meydana gelebilecek değişikliklerde, jeostratejik konumu ve güç unsurları ile birlikte düşünüldüğünde Türkiye'nin hedefi BM karar alma mekanizmasında etkinliğini artırmak olmalıdır. Bu aynı zamanda barışı koruma ve destekleme operasyonlarında kararlarda söz sahibi olabilme, ülke çıkarlarını koruma ve gözetmede ekonomik, sosyo-kültürel ve insani boyutuyla değerlendirildiğinde önemli faydalar sağlayabilir.

Bugüne kadar Türkiye'nin katıldığı barış operasyonlarında Türk askerinin yaptığı görevle ilgili olarak basına ve kamuoyuna yansımış bir sorun veya sıkıntı gündeme gelmemiştir. Türk görev kuvvetlerinin bulunulan ülkede gerek ülke halkının gerekse ülke yöneticilerinin takdir ve övgüsünü kazanmalarında en büyük etkinin görev anlayışından kaynaklandığı ifade edilebilir. Bu başarıda bulunulan ülkede gücü ve otoriteyi kullanırken meşru olmanın yanı sıra Türk milletinin tarihinden ve kültüründen gelen insancıl yaklaşımının da olumlu etkileri bulunmaktadır. Özellikle Somali'den sonra Türk askerinin katıldığı barışı koruma operasyonlarında Bosna-Hersek'te, Kosova'da ve Afganistan'da tarihi ve kültürel bağlarında etkisiyle halkla sıcak bir diyalog kurulmuş bu durum Türk görev kuvvetlerinin başarısını arttırmıştır

Aslında açıklıkla ifade edilemeyen veya başka bir deyişle ifade edilmesi gereken bir konu da devletlerin günümüzde barışı sağlamak adına yaptıkları operasyonların nitelik ve niceliğinin kendi çıkarlarına göre şekillendirdiği gerçeğidir. Bir ülkede insan haklarından ve demokrasiden uzaklaşma eğilimleri görülüyorsa ve ülke bir iç savaşın içine sürüklenmişse, büyük ve egemen güçlerin ilgisi bu ülkenin üzerinde değilse o ülkede barışın tesisi için yapılacak girişimler genelde çok uzun süreleri kapsayabilmektedir. Örneğin Sierra Leone'de süren iç savaşa BM on yılı aşkın bir süre sonra müdahale edebilmiştir. Dünyanın çeşitli yerlerinde çatışmalar bu satırlar yazılırken de devam etmekteydi. Bu satırları okunurken de muhtemelen bu çatışmalar dünya genelinde devam ediyor olacaktır. Örneğin Afrika ülkelerinin bir çoğunun halkı ülkelerinde zengin yer altı ve yer üstü kaynaklarının üstünde otururken bunlardan faydalanamamaktadırlar. Bu zenginlikleri çok düşük fiyatlarla hammadde şeklinde küresel sermayeye sahip ülkeler satın alarak, bunları mamul haline getirerek yine yüksek fiyatlarla aynı ülkenin halkına satabilmektedir. Bazen ülkedeki iç savaş emperyalist ülkelerin, ülkedeki madenleri ve doğal kaynakları kendi ülkelerine aktarmalarında kolaylaştırıcı bir etki de yapabilmektedir. Güçlü olan bir tarafla anlaşarak veya mevcut kargaşa ortamından yararlanarak bu kaynakları sorunsuz ve bürokratik engellere takılmadan elde edebilmektedirler. Ayrıca ülkedeki karışıklıklar bazen kaynakların başında bulunmayı kolaylaştırabilmektedir.

Sürekli barışın sağlanması için arayışlar ve girişimler günümüzde de devam etmektedir. Ancak ne yazık ki bu girişimler genelde hep acı tecrübeler neticesinde hayata geçirilmektedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi aynı zamanda geleneksel tehdit kavramlarının da değişmesini beraberinde getirmiştir. Nitekim Yugoslavya'nın

dağılması sonrasında Balkanlar'da, SSCB'nin dağılması sonrasında Kafkaslar'da yaşanan çatışma ve istikrarsızlıklar ve sonrasındaki 11 Eylül saldırıları yeni tehditlerin kapsamı konusunda önemli örneklerdir. Soğuk Savaş sonrası dönemde bölgesel ve etnik çatışmalar, açlık ve çevre kirlenmesi, uluslararası terörizm, insanlar arasındaki eşitsizlikler ve doğal afetler gibi sorunlar dünya gündemine yerleşmiştir. Bu tehdit ve riskleri karşılayabilmek için savaş dışı hareketin bir alt unsuru olan barışı koruma ve sağlama operasyonları önem kazanmıştır. Dolayısıyla böyle bir ortamda Türkiye, milliyet ve dinlere taraf olarak değil, kendi çıkarlarını da göz önünde bulundurarak, çatışmaları ve krizleri önlemek için aktif politikalar uygulamalıdır. Türkiye'nin barışı koruma operasyonlarına katılımına karar verildiğinde ise Türk askeri yıllar sonra dönüyor gibi görevin yapılış amacına aykırı, etnik veya din temeline dayalı mesajlar verebilecek ortam yaratmaktan kaçınılmalıdır. Bu konuda yapılacak yanlış bir değerlendirme, Türk askerini hedef haline getirebileceği gibi, Türkiye'nin dünya kamuoyunda inandırıcılığını, saygınlığını azaltabilir. Türkiye barışı koruma operasyonlarına katılırken karar alıcıların göz önünde bulundurmaları gereken kavramlar ülke çıkarlarına uygunluk, güvenlik, meşruiyet, olayın insani boyutu, kapasite ve işbirliği kavramları olmalıdır.

NATO güvenlik ve savunma kavramını günümüz koşullarına göre yorumlayarak tehditlere karşı güçlü bir yapılanma içerisindedir. BM'nin barışı koruma operasyonlarında karşılaştığı maliyet, yönetim ve kadro gibi zorluklar düşünüldüğünde, NATO, operasyonlarda vazgeçilmez bir örgüt statüsü kazanmıştır. Türkiye'nin NATO üyesi olarak bundan sonraki dönemde yapılacak operasyonlarda görev alması gündeme gelebilecektir. BM ve NATO içerisinde kararları etkileme gücü ve yönlendirici liderlik yapma açısından ABD'nin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca ABD dünyada etkisi gittikçe artan emperyal bir güç olmaya devam etmektedir. ABD'nin uluslararası ilişkilerde tutumunu belirleyen en önemli prensip "kendi çıkarlarının bilincinde olmaktır."²⁰⁴ Ancak temel çizgi hep aynıdır; güçlerin dizilişi avantajlıysa, yer ve zaman koşulları ABD'nin lehineyse uluslararası sorunları çözmede silahlı kuvvetlerin bir araç olarak kullanılması "ulusal çıkarların" bir gereğidir.²⁰⁵

204 Suat Parlar, **Emperyalist Müdahale Doktrinleri ve NATO**, İstanbul: Livane Yay., 2004, s.8.

205 Parlar, **Emperyalist Müdahale...**, s.9.

ABD günümüzde Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) veya Geniş Ortadoğu Projesi (GOP) olarak adlandırılan bir proje ile batı güdümünde Ortadoğu'yu düzen ve istikrara kavuşturmak istemektedir.²⁰⁷ Tabii bu yapılırken bölgenin jeostratejik bir konuma sahip olması ve geniş petrol yatakları belirleyici rol oynamaktadır. Kısacası bu bölge ABD çıkarları için çok önemli bir bölgedir. Ortadoğu'dan başka Kafkaslar ve Ortaasya'da ABD'nin ilgi alanları olarak görünmektedir.

Türkiye'nin yukarıda saydığımız bölgeler ile tarihi, kültürel ve ekonomik bağları mevcuttur. ABD'nin ulusal çıkarlarıyla Türkiye'nin ulusal çıkarlarının çatışması ihtimaline karşı, Türkiye BM kararları çerçevesinde, NATO üyesi olarak etkinliğini arttıracak, diğer ülkelerle ve AB gibi diğer örgütlerle birlikte meşruiyeti esas alacak politikalar geliştirilmesi yönünde çaba harcamalıdır. Uluslararası sistemden ayrı kalmak Türkiye'nin bir takım sıkıntıların içine girmesine sebep olabilir.

Türkiye, dış politikasında Lozan'da kurulan dengeleri gözetken ve esas kabul eden bir çizgide açılımlar geliştirmeli, ekonomik, siyasi ve askeri işbirliği ortamını geliştirerek istikrarı korumaya çalışmalıdır. Bugün dünyada sürekli barış tesis edilmek isteniyorsa ulusların muhakkak surette dayanışma ve işbirliği içinde olması, dünyanın huzurunu bozacak ve güvenliğini tehdit edecek yaklaşımlara ve oluşumlara müsaade etmemesi gerekmektedir. Bu dayanışma ve işbirliğinde Türkiye lider ülkeler içinde yer almalıdır.

207 Mustafa Sıtkı Birgin, "Büyük Ortadoğu'nun Yarını", **Radikal**, 07 Nisan 2004, s.11.

KAYNAKÇA

- Achcar, Gilbert. "Büyük Ortadoğu Projesi", **Vatan Le Monde Diplomatique Eki**, 21-27 Mart 2004, ss. 01-02.
- Alexander, Franz. "Savaş ve Barışın Psikiyatrik Yönleri", **Uluslararası ilişkilerin Psikolojisi**, Der: Erol Göka, Işık Kuşcu, Ankara: Asam Yay.2002, ss. 269-303.
- Arı, Tayyar, **Uluslararası İlişkiler**, 2.B., İstanbul: Alfa Yay., 1997.
- Arıboğan, Deniz Ülke. **Globalleşme Senaryosunun Aktörleri**, İstanbul: Der Yay., 2001.
- Arıboğan, Deniz Ülke. **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna**, İstanbul: Timaş Yay., 2003.
- Arıboğan, Deniz Ülke. "Güvenliksiz Barıştan Barışsız Güvenliğe", **ABD Dış Politikasında Yeni Yönelimler ve Dünya**, Toktamış Ateş(Der), Ankara: Ümit Yay., 2004, ss. 38-63.
- Artuç, İbrahim. **Kore Savaşlarında Mehmetçik**, İstanbul: Kastaş Yay., 1990.
- Ataöv, Türkkaya. "Günümüz Küreselleşmesi ve Farklı Bir Seçenek Önerisi", **Cumhuriyet ve Küreseleşme**, Ankara: Kültür Bak.Yay., 2002, ss. 95-141.
- Ateş, Toktamış(Der). **ABD Dış Politikasında Yeni Yönelimler ve Dünya**, Ankara: Ümit Yay., 2004.
- Avar, Banu.(Haz.Sunan), "Sınırlar Arasında" **TRT-2**'de yayınlanan TV programı, 18.02.2006, Saat:11.10-11.40
- Ay, Savaş, "Kabil'den Er Mektupları", **Sabah**, 01 Nisan 2005, s.14.
- Avcı, İbrahim, "Barışı Destekleme Harekatı" **K.K.Haber Bülteni**, yıl:7 sayı25, 2001, ss.24-26
- Balbay, Mustafa. **Irak Bataklığında Türk-Amerikan İlişkileri**, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 2004.
- Baç, Meltem Müftüler. **Türkiye ve AB: Soğuk Savaş Sonrası İlişkiler**, I.B., İstanbul: Alfa Yay., 2001.
- Barışı Destekleme Harekatı (Yardımcı Yayın)**, İstanbul: Harp.Ak.K.lığı Yay. 1993.
- Beksaç, Zeynel, Kırkul, Raif. **Mehmetçik Kosova'da**, Prizren: Kosova Türk Yazarlar Der.Yay., 2002.
- Bila, Fikret. **Sivil Darbe Girişimi ve Ankara'da Irak Savaşları**, Ankara: Ümit Yayınları, 2003.
- Bir, Çevik, **Somali'ye Bir Umut**, İstanbul: Sabah Kitapçılık, 1999.
- Birer, İsmail, "11 Eylül Sonrasına Stratejik Menfaatler Açısından Bakış", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Yıl:121, Sayı 371, Ocak 2002, ss. 105-118.
- Bozkurt, Enver, **Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı**, Ankara: Nobel Yay., 2003.
- Chomsky, Noam. **Yeni Askeri Hümanizm**, Çev.: Faruk Aydın, İstanbul: Pınar Yay., 2002.

- Çakmak, Haydar. **Uluslararası Krizler ve Türk Silahlı Kuvvetleri**, I.B.,Ankara: Platin Yay., 2004.
- Çokuluslu Kuvvetler Barışı Koruma ve NATO**, İzmir: Güneydoğu Avrupa Müttefik Kara Kuvvetleri K.lığı Yay., 1994.
- Decaux, Emmanuel. **AGİK**, Çev: Gökçen Tunalı Alpkaya, 2.B., İstanbul: İletişim Yay., 1995.
- Denizli, Ali. “Kore Harbinde 25 Ocak 1951 Kumyangjag-ni Muharebesi...”, **Kara Kuvvetleri Dergisi**, Yıl:14, Sayı:12, Nisan 2005, ss.3-9
- Dobbins, James. “Ulus Kurmada NATO’nun Rolü”,
<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/turkish/art1.html> , B.Tarihi: 01.12.2005.
- Elekdağ, Şükrü. “İki Buçuk Savaş Stratejisi”, **Yeni Türkiye Dergisi**, (Dış Politika Özel Sayısı), sayı:3, (Mart-Nisan 1995), ss. 516-522.
- Eralp, Atila. “Uluslararası İlişkiler Disiplinin Oluşumu: İdealizm-Realizm Tartışması”, **Devlet Sistem ve Kimlik**, 3.B., Der: Atila Eralp, İstanbul: İletişim Yay., 2000, ss. 57-89.
- Esenbel, Melih. **Türkiye’nin Batı ile İttifaka Yönelişi**, İstanbul: İsis Yay., 2000.
- Falk, Richard A. **Dünya Düzeni Nereye?**, Çev: Neşenur Domaniç, Nusret Arhan, İstanbul: Metis Yay., 2005.
- Falk, Richard. **Yırtıcı Küreselleşme**, Çev: Ali Çaksu, İstanbul: Küre Yay., 2001.
- Girgin, Kemal, Biren, Işık. **21.Yüzyıl Perspektifinde Dünya Siyaseti**, 2.B., İstanbul: Okumuş Adam Yayınevi, 2002.
- Gökçen, Alpkaya, “NATO Müdahalesi Üzerine”,
<http://politics.ankara.edu.tr/~alpkaya/kosova.htm>, B.Tarihi:28.11.2005.
- Gürkan, Devrim. (Haz.Sunan), “Kırmızı Hat” **TRT-2’de** yayınlanan TV programı, 21.01.2006, Saat: 20.10-20.40
- Gürkan, İhsan, **Kore’de Savaş Ulaştırması**, Ankara: E.U.R.S. Yay. 1953.
- Gürol, Alptekin “Barışı Destekleme Harekatında Zırhlı Birliklerin Kullanılması”, **Zırhlı Birlikler Dergisi**, yıl:5, sayı16, Ocak-Haziran 2001, ss. 55-61.
- Halliday, Fred, **2000’lerde Dünya Tehlikeler ve Vaatler, 2000’lerde Dünya**, İstanbul: İstanbul Bilgi Ü. Yay., 2002, s. 96.
- İnsel, Ahmet. “Güvenlik Konseyi Savaşları”**Radikal İki**, 26 Haziran 2005, s.3.
- İşçi, Metin. **Davranış Bilimleri**, İstanbul: Der Yay., 1996.
- Karadeli, Cem(Der). **Küreselleşme ve Alternatif Küreselleşme**, Ankara: Phoenix Yay., 2005.
- Kızıltepe, Celal. “BDH’da Uluslararası Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü ve Etkileri, STÖ’nin Barış Operasyonlarında Görünün Faaliyetleri, Görünmeyen Gizli Amaç ve Faaliyetleri ile Türkiye’nin Bu Alanda Durumu” **Harp Akademileri Bülteni**, İstanbul, Yıl :38, Sayı:202 (Temmuz 2002), ss. 101-119.
- Kili, Suna. “Cumhuriyet, Atatürkçülük ve Küreselleşme”, **Cumhuriyet ve Küreselleşme**, Ankara: Kültür Bak.Yay., 2002, ss. 95-141.

- Kirişçi, Kemal. “İki Bloklı Sistemde Türkiye’nin İzlediği Politika ve Sonuçları”, **21.YY. İlk Çeyreğinde Türkiye’nin Genel Vizyonu, Politikası ve Stratejisi Sempozyumu**, 7-8 Aralık 1999, İstanbul: Harp Ak.K.lığı, 2000, ss. 20-24.
- Kobieracki, Adam. “NATO’nun Artan Operasyonları”
<http://www.nato.int/docu/review/2004/issue2/turkish/art3.html>
B.Tarihi:25.11.2005
- Kona, Gamze Güngörmüş(Der.). **Uluslararası Çatışma Alanları ve Türkiye’nin Güvenliği**, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yay., 2005.
- Kore**, “Kore’de Cereyan Eden Muharebeler’den Alınacak Dersler”, (Çeviri Derleme), Ankara: Gen.Kur.As.Tarih ve Stratejik Etüt Bşk.Yay., 1979.
- Kore Harbinde Türk Silahlı Kuvvetleri’nin Muharebeleri (1950-1953)**, Ankara: Gen.Kur.Bşk.Yay., 1975.
- Kore’de Türk Askeri**, Ankara: Gen.Kur.As.Tarih ve Stratejik.Etüt Bşk.Yay. 1989.
- Külebi, Ali.“AB Ordusu ve Sorunlarının Çeşitliliği”, **Cumhuriyet Strateji**, Sayı:18, 01 Kasım 2004, ss. 14-15.
- Lipson, Leslie. **Uygarlığın Ahlaki Bunahımları**, Çev.: Jale Çam Yeşiltaş, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay., 2000.
- Odman, Tevfik. **Uluslararası Uyuşmazlıkların Yargı Dışı Barışçıl Yöntemlerle Çözülmesi ve Barışı Destekleme Operasyonları**, I.B., Mersin: Çağ Üniversitesi Yay., 2002.
- Oran, Baskın (Ed.). **Türk Dış Politikası**, I.Cilt, 6.B., İstanbul: İletişim Yay., 2003.
- Özaylar, Murat. “Kore Savaşı’nda Türk Askerlerinin Esaret Hayatı”, **Kara Kuvvetleri Dergisi**, Yıl:4, Sayı:14, Kasım:2005, ss.29-33
- Özcan, Gencer. “Türk Dış Politikasında Oluşum Süreci ve Askeri Yapı”, **Günümüzde Türkiye’nin Dış Politikası**, Der: Bary Rubin-Kemal Kirişçi, İstanbul: Boğaziçi Ü. Yay., 2002, ss.19-62.
- Palmer, Diego A. Luiz. “Kabil’e Giden Yol”,
<http://www.nato.int/docu/review/2003/issue2/turkish/art3.html>,
B.Tarihi:04.12.2005
- Parlar, Suat. **Emperyalist Müdahale Doktrinleri ve NATO**, İstanbul: Livane Yay., 2004.
- Petras, James. **Küreselleşme ve İmparatorluk**, Çev.: Saim Özen, İstanbul: Adonis Reklam ve Yay., 2003.
- Sadıklar, Cafer Tayyar. **2000’li Yıllar Dünya ve Türkiye**, Ankara: Kültür Bak.Yay.,1995.
- Sinanoğlu, Suat. “Açılış Konuşması”, **Dünya Problemleri Karşısında Felsefe Uluslararası Semineri**, 07-10 Temmuz 1986,Ankara:Türkiye Felsefe Kurumu Yay., 1988.
- Sönmezoğlu, Faruk. **Uluslararası İlişkilere Giriş**, İstanbul: Der Yay., 2002.
- Şenel, Alâeddin. **Siyasal Düşünceler Tarihi** ,11. Baskı, Ankara: Bilim ve Sanat Yay., 2004.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin Dünya Barışına Katkıları, Ankara: Gen.Kur.Bşk.Yay., 2001.

NATO El Kitabı, Brüksel:Belçika, NATO Basın ve Enf. Bürosu Yay., 1998.

Silahlı Çatışma Hukuku Ders Kitabı, Ankara: Gen.Kur.Yay., 2001.

Soğuk Savaştan Barış İçin Ortaklığa, İzmir: Güneydoğu Avrupa Müttefik Kara Kuvvetleri K.lığı Yay., 1994.

Toklu, Vefa. **Uluslararası İlişkiler**, 2.B., Ankara: İmaj Yay., 2004.

Yarar, Erhan. “Bilgiden Korkan Türkiye’nin Bilinç Çağını İhtiyacı Vardır.”, **Yeni Türkiye Dergisi**, “21.YY. Özel Sayısı”, C.I, Sayı:19, (Ocak-Şubat 1998), ss. 360-367.

Yazıcı, Tahsin. **Kore Hatıralarım**, İstanbul: Ülkü Basım Evi, 1963.

Yetkin, Murat. **Tezkere: Irak Krizinin Gerçek Öyküsü**, İstanbul: Remzi Kitapevi, 2004.

Yıldız, Yavuz Gökalp. “21. Yüzyıla Doğru Stratejik Vizyon Arayışları, Koşulları ve Ortaya Çıkan Eğilimler”, **21.Yüzyılın İlk Çeyreğinde Türkiye’nin Genel Vizyonu Politikası ve Stratejisi**, 07-08 Aralık 1999, İstanbul: Harp Akademileri K.lığı, 1999, ss. 238-266.

Yinanç, Refet, Taşdemir Hakan (Ed.). **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, Ankara: Seçkin Yay., 2002.

Yurdusev, A.Nuri. “Uluslararası İlişkiler Öncesi”, **Devlet Sistem ve Kimlik**, 3.B., Der: Atila Eralp, İstanbul: İletişim Yay., 2000, ss.15-57

Gazeteler:

“Barışın Nöbetçileri”**Ayyıldız Gazetesi**, Sayı:2, (Mart-Nisan), 2004.

“Mehmetçikle Özgür Kosova”**Ayyıldız Gazetesi**, Sayı:3, (Mayıs-Haziran), 2004.

“Mehmetçik Afganistan’dan Başarıyla Döndü”,**Ayyıldız Gazetesi**, Sayı:10, (Temmuz-Ağustos), 2005.

”ISAF Birlikleri Yurda Döndü”**Cumhuriyet**, 06 Ağustos 2005.

“Yaşa Mehmetçik”**Posta Gazetesi**, 28 Nisan 2005.

“Büyük Ortadoğu’nun Yarını”, **Radikal**, 07 Nisan 2004.

“Guantonomo’da Hipokrat Yok”, **Radikal**, 25 Haziran 2005

“Talefer’den Tecavüz İddiası”,**Radikal**, 30 Eylül 2005

“Barış için Tarihi Görev”**Sabah**, 30 Mart 2005.

“Kabil’den Er Mektupları”**Sabah**, 31 Mart 2005.

“Kabil’den Er Mektupları”, **Sabah**, 01 Nisan 2005

“Mehmetçik’e Coşkulu Karşılama”

<http://www.zaman.com.tr/1999/07/05/guncel/2.html>

“Bağımsız Kosova’yı Göremeden Öldü”,**Sabah**, 22 Ocak 2006.

İnternet Kaynakları:

“Kazancı Hukuk Kaynakları Programı Veri Tabanı”, <http://www.kazanci.com.tr>
<http://www.tsk.mil.tr>
<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil4/bas/b037m.ht>
<http://www.tdk.gov.tr/tdksozluk/>
<http://www.un.org>.
<http://www.milliyet.com/2004/09/12/yazar/bila.html>
<http://gazeteoku.internethaber.com/go.php?link=http://www.hurriyet.com.tr>
<http://gazeteoku.internethaber.com/go.php?link=http://www.vatanim.com.tr>
<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5010.html>
<http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/somalia.pdf>
<http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmibh/unmibh.pdf>
http://www.unmikonline.org/press/unmik_dpi/press/text/kosovo.pdf
http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/contributors/2005/aug2005_3.pdf
<http://www.nato.int/>
<http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/ANADOLUNUNSESI/216/AND8.htm>
<http://www.tbmm.gov.tr/agitpa/sil3/osce/www.osce.at/osze/agit.html>
<http://www.usak.org.uk/junction.asp?docID=358&ln=TR>
<http://www.anadolu.be/2004-12/29.html>
<http://www.tika.gov.tr/Dosyalar/Bosna%20Hersek.doc>
<http://www.nato.int/docu/review/2004/issue2/turkish/art3.html>
<http://www.hurriyetim.com.tr/haber/0,,sid~13@tarih~2004-07-23-m@nvid~444387,00.asp>
<http://www.msb.gov.tr/Birimler/GnPPD/GnPPDBeyazKBol2Kis4.htm>
http://www.nato.int/kfor/kfor/kfor_hq.htm
<http://www.nato.int/sfor/organisation/sfororg.htm>
<http://www.un.org.tr/Default.htm>
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=3507741&tarih=2005-11-11>
http://www.gazeteoku.org/gazeteoku_git.asp?url=http://www.sabah.com.tr
http://www.nato.int/docu/review/2002/issue2/graphics/contents/i2_st1_tu.gif
http://www.ssm.gov.tr/sub05a_tr.asp
http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_ss.birlesim_baslangic?P4=5169&P5=B&web_user_id=2516076&PAGE1=30&PAGE2=30
<http://msnbcntv.com/news/164199.asp#BODY>
<http://www.hurriyetim.com.tr/haber/0,,sid~1@nvid~144965,00.asp>
<http://www.bioem.tsk.mil.tr/anasayfa.htm>

http://www.ssm.gov.tr/sub03_tr.asp

<http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1024>

EKLER

EK-1

UNOSOM II KOMUTANI E. ORG. ÇEVİK BİR İLE YAPILAN GÖRÜŞME*

Taner Tanesen- Kore'den sonra ilk defa Türk askeri BM çatısı altında yapılan UNOSOM-II hareketına katılmak üzere Somali'ye gönderildi. Müsaadenizle şunu sormak istiyorum Somali'ye Türk birliğini gönderme kararı veya planı sivil irade-askeri irade açısından değerlendirirsek nasıl oluşturuldu?

Çevik Bir- Kore bizim NATO'ya girmemize neden olan bir karardı. Yani batı dünyası ile ilgili çok önemli bir organizasyona girmek nedenli uluslararası görevdi. Kore hareketında BM böyle bir harekate karar vermişti ama BM o hareketin komuta kontrolünü üstlenmemiştir. Yani o hareketi savaş şartlarını içerdiği için ABD liderliğinde yapıldı. Yani Kore hareketi ile Somali hareketi arasındaki en büyük fark Somali'de ilk defa BM bir uluslararası hareketi bizatihi kendisi komuta kontrol etmeye kalktı ve BM'in tarihinde ilk defa yapılan bir harekattı bu. BM'nin bizatihi komuta kontrol ettiği hareket olarak burası çok önemli biliyorsunuz. BM anayasasında iki bölüm vardır. BM hareketi ile ilgili VII nci bölüm, anayasanın VII nci bölümü bir de VI ncı bölümü, BM anayasasının VI ncı bölümü "*peace keeping*" hareketini içerir. (Kıbrıs'taki hareketler gibi) Yani savaş şartlarını içermeyen ancak BM askerinin kendi nefsi müdafaası karşısında yani kendisinin hayatı tehlikedeyse silah kullanabilir. Başka türlü silah kullanma hakkı olmayan harekattır. Tamamen barış hareketidir. onlar yani hiçbir zaman savaş şartlarını içermez. Buna "*peace keeping*" diyorlar ama BM anayasasının VII nci bölümü tamamen savaş şartlarını içerir. Buna da "*peace making*" hareketi diyorlar. Orada tamamen savaş şartlarındadır. BM'in oradaki komutanının hazırladığı çatışma kurallarını onaylamasıyla sen tamamen savaşın içerisindeindir. Somali hareketi ilk defa böyle bir harekattı ve dolayısıyla BM'de bunu tarihinde ilk defa bunu gündeme getirdiği için hazır değildi böyle bir hareketi idare etmeye hazır değildi. Yani bir hareket odası bile yoktu. Bizim hareketimizi takip eden bir hareket odası bile yoktu BM'de, dolayısıyla ABD orada aynen Kore'de olduğu gibi hareket

* GÖRÜŞMEYİ YAPAN: Taner TANESEN

GÖRÜŞME YERİ VE TARİHİ: İSTANBUL-22 HAZİRAN 2005

yapıyordu. Uluslararası bir güç oluşturulmuştu ve ABD'nin liderliğinde orada bir hareket yapılıyordu. ABD oradan çekilmek istediği için BM otomatikman kendisi devreye girmek durumunda kaldı ve böyle bir görev verildi bize ve tarihte de ilk defa ben bir Türk generali olarak savaş şartlarını içeren bir BM hareketına komuta etmekle görevlendirildim. Ben bu göreve gittiğim zaman bu karar şöyle oluşturuldu; BM hareketı Amerikan kuvvetleri komutanlığında, liderliğinde yapıldığı zaman da bizim orada bir kontenjanımız vardı. O kontenjan orada havaalanının korunmasıyla görevliydi. Bizim zamanın Başbakanı, Dışişleri Bakanı, Savunma Bakanı bölgeye ziyaretler yaptılar ama ben o tarihe kadar belki yani burada yanlış düşünüyorum haddimi aşıyorum, o hareketın böyle bir hareket olduğu konusu bilinmiyordu. Dolayısıyla ben oraya görevlendirildim. O zaman gidip bir bölgeyi göreyim dedim gittim. Ben bölgeyi gördüğüm zaman oradaki şartları görünce tamamen resimle karşı karşıya kaldım ve dönüp geldiğim zaman orada savaş şartları var, orada kuvvetli unsurların bulundurulması lazım dolayısıyla bu görevi almakta bizim biraz daha dikkatli olmamız lazım geldiği raporunu verdim ilgililere çünkü bir hareketı yapabilmek için kuvvet çarpanlarına ihtiyaç var. İstihbarat temini konusu, elektronik harp konusu, muhabere konusu... BM hazır olmadığı için biz oraya gittikten sonra bize muhabere temin edecekti. Biz oraya gittikten sonra bize istihbarat nasıl toplanabilir konularında yardımcı olmaya çalışmaktı. Onlar da ihale usulüyle yaptığı için uzun zaman alacak durumdu. Ben bunların hepsini gördüm gelip komutanlarıma aktardım. Ama o zamanki siyasi irade sanki ben oraya gitmekten çekiniyormuşum düşüncesiyle ben apar topar oraya gönderildim. Peki gidiyorum dedim. Yani böyle bir şeyi de kabul etmediğim için ben gidip orada o kuvvet çarpanlarını falan kendim bizatihi BM temasa geçerek Amerikan kuvvetlerinin bazılarının kalmasını sağladım bölgede. Powell bölgeye geldi, ondan bazı isteklerde bulunduk ve dolayısıyla orada hareketı götürebilecek, istihbaratı toplayabilecek, onlar hakkında bilgi alabilecek şekilde bir alt yapı oluşturarak oradaki hareketı idame ettirmeye çalıştım. Yani özetle söyleyecek olursak; bu ilk BM'in komuta ve kontrol edeceği savaş şartlarını içeren bu hareketı biz bir yerde tam görerek gitmedik diye düşünüyorum. Ama bu tamamen sivil otoritenin kararıdır. Oraya gidildikten sonra biz resimle karşı karşıya kalmaya başladık ve ondan sonra biz esas durumun ne olduğunu anladık. Dolayısıyla ben bu kararın bir yerde tabii bir uluslararası görevdir, Türkiye'nin adı dünyaya duyurulacaktır, Türk askerinin adı dünyaya duyurulacaktır düşüncesiyle ama şartları tam öğrenmeden verilmiş bir karar olarak değerlendiriyorum.

TT- Biraz önce anlattıklarınız çerçevesinde şunu sormak istiyorum; Türk Birliği'nin Somali'ye intikali aşamasında zorluklar yaşandığını ben kitabınızdan öğrendim bunlar nelerdi diye tekrar sormama gerek yok ama özellikle intikal aşamasında bir takım zorluklar yaşanmış, deniz yolunun tercih edildiğini görüyoruz. Hava yolunun tercih edilmemesi intikal masraflarının BM bütçesinden karşılandığının bilinmemesinden mi kaynaklanıyordu bu durum dışişleri bakanlığının bir zafiyeti miydi? Böyle bir şey söyleyebilir miyiz?

ÇB- Ben onu kitabımda da yazdım. Türkiye BM'nin 1945 yılından beri üyesiydi. Biz birliğimizi gönderdiğimiz zaman ben Genel Kurmay Harekat Başkanıydım. Benim sınıf arkadaşlarım lojistik başkanıydı. Tabi Dışişleriyle de koordineli olarak biz birliğimizi göndermeye karar verdiğimiz zaman bunun masraflarının ülkemiz tarafından karşılanacağını bilerek, bu şekilde, bu düşünceyle planlamalar yaptık ve deniz yolunun daha rantıbil olacağını düşündük masraflar bakımından ve deniz yoluyla birliğimizi gönderdik. Ama ben kendim komutan olarak gidip gördükten sonra orada yanımda da benim karargahım vardı. Kurmay subaylarım vardı. Emir subaylarım vardı. Pakistanlıların kendi hava yolları uçaklarıyla, İtalyan'ların kendi hava yollarıyla geldiklerini görünce inceledik konuyu ve orada bu masrafların BM tarafından yapıldığını orada öğrenmiş olduk. Eğer biz bunu önceden bilmiş olsaydık biz de o zaman Türk Hava Yollarıyla birliklerimizi çok daha rahat ve güvenli bir şekilde gönderebilirdik. Burada ben maalesef Dışişlerinin bu konuyu bilemediğini düşünemiyorum. Ama konuya alakasız kaldıklarını düşünüyorum ve dolayısıyla biz onların bu ilgisizliği nedeniyle böyle bir durumda bulunduk ve ben bunu kitabımda da açık açık ortaya koydum. Artı ben oraya gittiğim zaman büyükelçi, BM'deki daimi temsilcimiz büyükelçi New York dışında bir konferansa gitmişti. Türkiye tarihinde ilk defa olarak böyle bir görev alıyor ben orada büyükelçi ile gideceğim koordine edeceğim, beni BM'nin yetkililerine tanıştıracak, bana BM'yi anlatacak ben kendisini orada göremeden gidip Müsteşarıyla ve oradaki Konsolos arkadaşımınla bu faaliyetleri yürütmeye çalıştım ve ben ayrıca bir şey daha söylemek istiyorum. Oraya gönderilirken Dışişlerindeki Müsteşar arkadaş bana; “aman paşam lisanınıza dikkat edin belki burada sizi lisan bakımından da deneyecekler biraz işte BM kelimelerine filan muttali olun yani bu konularda da konuşmalarda anlama zorluğu çekmeyezsiniz diye bunlara da hazırlıklı olarak gidin” dedi ve ben oraya gittiğim zaman BM'nin bizi kapmış olduğunu gördüm. Çünkü “peace making” şartları BM ilk defa

böyle bir komuta kontrol hareketini yapıyor, savaş şartlarında hazır değil. Orada ben onu gördüm ki hiçbir ülke onu istememiş. Ben oraya gittiğim zaman beni oraya ürküterek yolladılar ama gittiğim zaman da teslim olduğumu benim adımın oraya verildiğini ve benim bu görevi üstlendiğim konusu gündeme geldi. Onu da şu olayla spesifik olarak açıklamak istiyorum. Ben o zaman benden önce Somali’de Türk heyetiyle birlikte görev yapan Dışişleri mensubu ilgili arkadaşın yanında politik danışmanım olmasını istedim ve onu düşünerek beraber gittik. Biz New York’a ben o zaman BM genel sekreter yardımcısı olan Kofi Annan ile konuştuğum zaman o arkadaşımı ben orada benim politik danışmanım olarak görev yapmasını istedim. Kofi Annan’ın bana cevabı gülerek “General Bir diplomatik yanlışlık yapıyorsunuz siz bize verdiniz . Sizin yeriniz benim karşım değil yanım” dedi. Şaşırdım kaldım. Dolayısıyla “Senin politik danışmanın hazır, biz onu seçtik” dedi. Ben burada şuna gelmek istiyorum Dışişleri bu konuyla ilgilenmiş olsaydı otomatikman ben oraya pazarlık yapılarak ben oraya verilmeliydim. Ben orada danışmanı alabilirdim, o hareketin ilaçlarını biz karşılayabilirdik ki bayağı meblağ tutan bir rakamdı, suyunu biz verirdik. Oradaki hareketin Türkiye ekonomik olarak da bazı şeyler kazanabilirdi. Benim komutan yardımcısı olan generalin görevi alması konusundaki toplantıya Kofi Annan’la beraber BM temsilen katıldım. Karşı tarafın (ABD’nin) New York’taki BM daimi temsilcisi Moynihan’dı. O zaman o dahil yanında iki tane daha büyük elçi, bir oramiral ve bir orgeneral ve çok sayıda subayın katıldığını gördüm. 8-10 kişilik bir heyettiler ve çatır çatır pazarlık yaparak benim yardımcımı oraya gönderdiler. Orada da şu dersi çıkardım. Demek ki biz bu konuların tamamen dışındaymışız ve bu anlayış bizde yokmuş. Dolayısıyla bunların değişmesine, bu düşüncelerin değişmesine Somali hareketi neden olmuştur diyebilirim.

TT- Oraya gittikten sonra yine kitabınızdan okuduğum kadarıyla UNOSOM-II komutanı olarak, bağlı birliklerle aranızda olan emir komuta düzeninin işleyişi açısından sıkıntılar yaşadığınızı yazmışsınız bunlar nelerdi?

ÇB- Şimdi oraya gelen ülkeler, o hareket savaş şartlarını içerdiği için insanlarına vermiş oldukları kıymet nedeniyle, hiçbir askerinin veya sivilinin burnunun kanamasını istemeyecek yerlerde görev alacak şekilde faaliyette bulunuyorlardı ve ben onları böyle savaş şartlarını içeren yere gönderdiğim zaman, BM bir tarafa bırakıp kendi hükümetlerinden emir almadan hareket yapmıyorlardı. Bu en büyük sorundu ve ben bunu BM’ye duyurduğum zaman BM’den de bana şöyle yap böyle yap diye bir emir

gelmiyordu. Bu da işte uluslararası ortamın aynı bugün terör konusunda olduğu gibi omuz omuza olmadığını olamayacağını gösteriyor.

TT- Bugün geline nokta dersek...

ÇB- Ben bugün de zaten BM o harekattan sonra hiçbir zaman bir daha kendi başına hareket kontrol edecek şekilde bir uluslararası hareketi “peace making” şartlarında kabul etmedi. Bir ülkenin liderliğinde ya da bir ittifakın liderliğinde örneğin Balkanlarda yapıldığı gibi,

TT- NATO gibi

ÇB- Örneğin Afganistan’da yapıldığı gibi NATO’nun komutasında yaptırmaya başladı. Kendisi tamamen komuta kontrol sisteminden dışarı çıktı Somali büyük bir yanlışlıktı. BM hazır değildi. Ben her türlü toplantıda gerek New York’ta yapılsın gerek bölgede yapılsın devamlı surette bunu söyledim ve BM yetkilileri de bunu kabullendiler. Düşünebiliyor musunuz bir hareket odası yok karar veriyorsunuz bir hareketle ilgili olarak, BM’de o kararı onaylayacak ilgiliyi bulamıyorsunuz. Bizler bunu söyledikten sonra 24 saat çalışan bir hareket bir oluşturuldu ama Amerikalıların o alt yapısı bırakılmasaydı bölgede bizim masamızda telefonlarımız dahi olmayacaktı.

TT- Evet yani Lojistik konusundaki...

ÇB- Hiç hazır değildi. Lojistik tamamen milli sorumluluk düşüncesiyle tamamen BM yanlış yaptı.

TT- Yani Amerikalıların desteği olmasaydı hareket zora girebilirdi.

ÇB- O da benim şahsi zorlamalarımla general Powell’ı davet ettik Amerikalı komutan yardımcımınla beraber tabii o da Amerikalı olarak aynı şartları yaşıyordu orada. Powell geldi bizim durumumuzu gördükten sonra bize böyle kuvvetler ve altyapıyı bırakarak gitti ve tamamen o hareketin lojistik desteği de Amerikalılar tarafından sağlandı. Ben sadece orada Amerikalıların lojistik birliklerine komuta ettim. Muharip birliklerine komuta yetkim yoktu.

TT- Görev esnasında karşılaştığınız en önemli sıkıntı ya da sorun neydi?

ÇB- Görev esnasında karşılaştığım en önemli sıkıntı BM’in bu konuda hazır olmayışı, ülkelerin de BM politikalarını dikkate alarak değil kendi ülke politikalarını dikkate alarak görev yapmalarıydı. Bu büyük sorun çıkarıyordu bana. Görev veriyorsunuz, o ülke ben o ülkenin yanında görev yapmam diyor. Yani kendi ilişkilerini

dikkate alarak yada ilişkileri iyi olan ülkeler beraber bulunuruz , beraber harekatta bulunuruz yada beraber bölge sorumluluğu alırız şeklinde bir takım faaliyetlerle karşılaştım ve bunları çözmek çok büyük sorundu zaten. Ben oraya göreve gittiğim zaman orada BM'nin genel sekreterinin temsilciliğini yapan İsmet Kıttani isimli biri (şimdi rahmetli oldu kendisi) bana çok teferruatlı bir rapor verdi ve ben o raporda bütün yaşadıklarımın tamamını hepsini görmüş oldum. Zaten konuya girmeme de çok büyük faydası oldu o raporun.

TT- Kore Savaşına Takım Komutanı olarak katılan emekli Kurmay Albay İ. Metin GÜRSOYTRAK (1946-7) ile yaptığım röportajda Kore'ye intikal aşamasında kıyafetlerinin sıcak denizlere uygun olmadığını çok terlediklerini ve sıkıntı duyduklarını, diğer ülkelerin askerlerinin kısa kollu gömlek ve şort giyerek yolculuğu tamamladıklarını söyledi. Somali 'de Türk Birliği'nin bu tür sorunları oldu mu?

ÇB- Somali'de bu konuda biz örnek olarak görev yaptık diyebilirim. Bizim orada giymiş olduğumuz üniforma tamamen Somali şartlarına uygun bir üniformaydı ve diğer ülkeler de gelip böyle bunun nerede nasıl yapıldığını bizden sorarak onu öğrenmeye çalıştılar. O konuda hiçbir sorun yaşamadık. Biz orada askeri birlik olarak konteynır şeklinde intikaller biz de daha girmemişti. Yani malzemelerin konteynır şeklinde girmesi konusu daha yoktu. Biz oraya işte malzememizi götürürken çuvallar halinde götürmüştük. Çünkü bu alt yapı yoktu. Ama çok kısa sürede derhal bu konuya da adapte olduk ve birlikler dönüşte tamamen konteynırlar içerisinde nakliyat yaptı. Yani çok çabuk toparlanabilen elastiki bir yapıya da sahip olmuş oldular. Bu konuda da bizim için bir ders çıkarıldı ve o dersten biz orada da faydalandık.

TT- Bağlı birliklerinizde ve Türk birliğinde sağlık sorunları ve bulaşıcı hastalıklar oldu mu? Olduysa ne gibi önlemler alındı?

ÇB- O konuda BM alt yapısı çok kuvvetli. BM uluslararası hareket yaptığı için bölge şartlarını bilerek, ilgili ülkelerin kontenjanlarındaki oraya gönderilecek insanların hangi ilaçları ne zaman alması lazım geldiğini, ne kadar müddetle alması lazım geldiği konusunda ülkelere bir takım bilgiler veriyordu, dokümanlar veriyordu ve ülkeler buna göre hazırlıklı gittikleri için bu konuda hiçbir şekilde sorun olarak yaşanmadı. Örneğin ben BM'ye gitmeden önce aldığım ilaçlar vardı oradaki bulaşıcı hastalıklara karşı bir

sene görev yaptıktan sonra döndüm ve üç ay müddetle de ben o ilaçları kullanmaya devam ettim. Böyle bir müeyyideleri vardı BM'nin, bu konuda hazırды BM.

TT- Demek ki Kore'den beri hazır. Kore gazileri ile yaptığım röportajlarda da Kore gazileri herhangi bir hastalığa yakalanmadıklarını bana beyan ettiler.

ÇB- Bizden hiç kimsenin herhangi bir hastalığı olmadı.

TT- Kore'den beri demek ki hazırlar.

ÇB- BM o konuda çok tecrübeli tabi BM. Ben burada şunu da söylemek istiyorum BM hakikaten lüzumlu bir müessese ama savaş şartlarını komuta edecek alt yapıya sahip değil. Ama bildiğimiz işte o barış şartlarını içeren BM, hareketlerini en iyi şekilde yapabilecek bir alt yapıya sahip, bilgiye sahip, dokümana sahip, birikime sahip.

TT-Bölgede Türk Kızılayı'ndan başka yardım yapan Türk sivil toplum örgütü var mıydı?

ÇB- Bu konu da çok önemli bir konu. Bizim orada sivil toplum örgütü olarak Türkiye'den orada hiç kimse yoktu ve sivil toplum örgütleri olarak da biz BM hareketlerindeki prosedürleri bilmediğimizi gördük orada. Ben orada görevliyken Kızılay Türkiye'den Japonya'ya giden ve Somali'ye de uğrayan bir şileple çok sayıda yardım malzemesi gönderdi. Ama o yardım malzemesi gönderilirken bunun BM ile koordine edilmesi lazım, ne zaman gitmesi lazım, ne zaman bunun arada alınacağı, BM çünkü çok sayıda ülkeler yardım ettikleri için oradaki liman alt yapısı gemi sayısı dikkate alınarak böyle bir planlama yapıyorlar. Bu konuda da ben orada komutan olduğum için zannediyorlar ki ben komutan olduğum için hemen öncelik verilerek yapılabilir. Ama o sorunla da karşılaştım. Ama yine orada yanlış anlaşılmasa için imkanlarımı zorlayarak bizim bir şilebi orada Japonya'ya devam edecek olan şilebi, mümkün olduğu kadar az zaman bekleterek bu yardımı yaptırды. Ama dediğim gibi bu konunun da tamamen bir takım prosedürleri, bir takım planlamaları var. Bunların da BM karargahı ile yapılması lazım. Bu konuda da biz gerekli planlama ile ilgili faaliyetlerden, bilgilerden ben şahsen orada uzak olduğumuzu gördüm. Şimdi tabi bu konuda da ülkemiz dersler çıkardı. Öyle sanıyorum ondan sonraki hareketlerde öyle bir şey yaşanmadı diye düşünüyorum.

TT- UNOSOM-II komutanı olarak göreviniz esnasında Yunanistan Savunma Bakanı Bölgeye geliyor ve sizi ziyaret etmeden ayrılıyor. Bu sizi oldukça

etkilemiş bu durum Türk-Yunan ilişkilerindeki sorunların sizin şahsınıza yansması mı? Yoksa BM'ye yansıtılması mıydı?

ÇB- Ben kişisel olarak Yunan birliğini defalarca gittim ziyaret ettim. Her ziyaret edişimde de bana gereken saygı gösterildi ve Yunanlılar'ın bana olan tepkisi diğer ülkelerden farksızdı. Ama politikacısının yaklaşımı çok yanlıştı. Yani o bakan oradaki prosüdürleri gayet iyi bilir. Yani geldiği zaman oradaki BM temsilcisini ve komutanı ziyaret etmesi lazım. Bütün ülke temsilcileri geldiği zaman bunu yapıyordu. Ama Yunanlı savunma bakanı bunu yapmadı. Ben de Onu bu nedenle karşılamada bulunmadım. Ne de kendisi ile ilgili bir diyalog içersine girme teşebbüsünde bulunmadım. Çünkü Onu kişisel, ama oradaki uluslararası konuyu etkileyebilecek bir konu olarak değerlendirdim ve tepkiyle karşıladım. Onun ben bilinçli olarak yapıldığını düşünüyorum. Yanlış bir hareketti. Zaten ben burada şunu söylemek istiyorum; Bakın bugün Türk-Yunan ilişkilerinde dört tane karar verici vardır. Bunlar her iki tarafın politikacıları her iki tarafın askerleri. Ben burada bizim politikacılarımızın ve karşı tarafın askeri kesimiyle birlikte bizim askeri kesimimizin bu konuda çok iyimser davrandığını gayet iyi biliyorum. NATO'daki tecrübelerimden de biliyorum. Ama burada sorun yaratanlar hep Yunanlı politikacılar olmuştur. Bunu da bir tecrübe olarak söylemek istiyorum yani bu o dört unsurdan sadece birisi hep sorun çıkarmıştır bu ilişkilerde. O da Yunanlı politikacılarıdır, o bir gerçek. Yunanlı askerlerde bizim gibi düşünür. Diyalogları bakımından, ama politikacıları da yanlış düşünüyorlar işte...

TT- Kore'ye beraber gidiyorlar aynı gemide tabi ben Kore gazilerinin anlattıklarını size aktarmaya çalışacağım ve aralarında hiçbir sorun çıkmıyor. Yolculuk esnasında gayet dost ve arkadaş olarak gidiyorlar ve beraberce savaşıyorlar. Yani demek ki dediğiniz gibi...

ÇB- Tamamen o yani orada bir Türk generalin olmasını kabul edemiyor. Yani dolayısıyla bu şekilde bir davranış içerisinde bulunuyor. Orada başka bir ülkenin komutanı olsa gelecek ziyaret edecek. Tamamen politik ve o kişisel zafiyeti gösteren, ama bir yerde o kişisel zafiyet, ben onu şahsen Yunan politikası olarak değerlendiririm ve nitekim o şekilde değerlendirdim orada ve BM yetkilerine de bunu rapor ettim.

TT- Somali'ye Bir Umut adlı kitabınızda “Türkiye Cumhuriyeti ve TSK, Somali'den aldığı dersler ve tecrübeler ışığında, müteakip BM görevleri için

kolayca teşkilatlanmış ve arınılan bir ülke durumuna gelmiştir”²⁰⁸ diyorsunuz. Türk Dış Politikası açısından bakıldığında BM çatısı altında yapılabilecek bu tür barışı koruma ve sağlama operasyonlarında Türkiye görevi kabul ederken nelere dikkat etmelidir? Öncelikleri, duyarlılıkları, daha doğrusu Türkiye’nin kriterleri ne olmalıdır?

ÇB- Ben orada görev yaparken ülkelerin o BM hareketi konusunda birlik göndermeye karar vermeden önce bir irtibat heyeti görevlendirdiğini gördüm. Bu irtibat heyetinin içerisinde diplomatlar, askerler ve ilgili diğer müesseselerin temsilcileri bulunmakta onlar geliyorlar bölgeyi inceliyorlar, görev yerlerini inceliyorlar, komutanlarla konuşuyorlar, BM daimi temsilcisiyle konuşuyorlar, kendi politik yaklaşımlarını da dikkate alacak şekilde görev yerlerini adeta dikte ettirdiklerini gördüm. Yani kendilerine görev verildiği yeri kendi düşüncelerine göre aldıklarını gördüm ve bunda da başarılı oluyorlardı. İşte Türkiye’nin de benzeri yaklaşım içerisinde bulunması lazım geldiğini düşünüyorum. Gerçi bunlar BM’in prensiplerine uymuyor ama uygulama böyle. Yani oradaki o bölgedeki etnik yapının size yaklaşımı sizin görev yerinizin seçmesinde önemlidir diye düşünüyorum ve işte bunu Balkanlar’daki hareketlerde da gördük. Orada özellikle Zenitsa’ya, ben o zaman birlikten döndükten sonra, görevden döndükten sonra yine hareket başkanı olarak Zenitsa’ya gidip oradaki birlikleri denetledim. Ondan sonra bu denetleme konusu sık sık yapılmaya başladı. Orada görev yerinin uygun bir şekilde seçilmiş olduğunu gördüm ve halktan birliğimize karşı çok büyük bir destek vardı. Ama bu yer seçiminde ben o zaman zamanın kuvvet komutanı benden görüşlerimi sorduğu zaman, bunun muhakkak surette yine diğer ülkeler tarafından yapıldığı gibi, sivil ve asker temsilcilerden oluşan irtibat heyetlerinin bölgeye gönderilerek seçilmesi lazım geldiğini konusunu teklif etmiştim. Bunlar hep dikkate alındı ve Somali hareketi bu konuda da bir başlangıç olmuştur diye düşünüyorum.

TT- Evet yani Türkiye’ye sağladığı avantajlar dersek askeri, siyasi, ekonomik...

ÇB- Çok büyük avantajlar ben BM’de ve NATO’da görev yapmış olarak söylüyorum. Bizim NATO’ya girmemiz TSK için yani bugün Türkiye’nin batı dünyası ile ilişkilerini sağlayan tek müessesedir. Yani batı dünyası ile birlikte olduğumuz tek

208 Çevik Bir, Somali’ye Bir Umut, İstanbul: Sabah KitapYay, 1999,s.255

müessesedir. NATO ve Türkiye'ye çok şeyler kazandırmıştır. Ben bunu Somali'de NATO üyesi ülkelerin yaklaşımı ile olmayan ülkelerin arasındaki farkı görerek bizatihi yaşadım. Somali harekatı da bizim uluslararası harekatlarda etkin bir şekilde katılmamız, etkin bir şekilde rol almamız ve bu konuda tertiplenmemiz, teşkilatlanmamız bakımından büyük bir başlangıç olmuştur diye düşünüyorum.

TT- Türkiye'nin bu Operasyonlara katılımının uluslararası/bölgesel güç dengesi içerisindeki sonuçları/etkileri neler olmuştur?

ÇB- Yani bugün uluslararası dünya uluslararası terör denen bir tehditle karşı karşıya Türkiye'de bundan çok büyük zararlar gördü, çok çekti bundan. Hep yalnız bırakıldı. Dolayısıyla bugün dünya hür, barış içinde yaşamak istiyorsa ulusların muhakkak şekilde dayanışma içinde olması lazım ve dolayısıyla bu dünyanın huzurunu bozacak yaklaşımlara müsaade etmemesi lazım geldiği şeklinde düşünüyorum. Dolayısıyla Türkiye'nin bu anlayışla her türlü uluslararası ilişkiler içerisinde mutlaka bulunması lazım geldiğini düşünüyorum zaten politikamızda bu merkezde.

TT- Herkesi bir takım kurallara itaat etmeye zorlayan bir erkin yokluğunda savaş kaçınılmaz mıdır? Somali'de bunun örneğini gördük Bosna'da, Kosova'da bunu gördük... Buralarda bir çok insan hayatını kayıp etti, soykırımlar yaşandı. BM Teşkilatı; dünya barışına katkı sağlarken zamanında, yerinde ve gerektiği şekilde müdahale veya önleyici tedbirler alma yeteneğini nasıl arttırabilir?

ÇB- Ben BM'nin etkin bir müessese olduğunu lüzumlu bir müessese olduğunu düşünüyorum. Burada mühim olan BM'nin koymuş olduğu prensiplere ülkelerin riayet etmesidir. Bu prensiplere ülkeler ne kadar çok riayet ederse, ne kadar çok BM'in bu prensiplerini kabul eder ve ona göre hareket içerisinde bulunursa ben BM'in çok daha muvaffak olacağını düşünüyorum. O zaman da bu düşüncedeydim, hala bu düşüncedeyim. Yani mühim olan burada BM'in politika ve prensiplerine ülkelerin uymasından kaynaklanıyor. Ama maalesef ülkeler bu şekilde hareket etmiyorlar. Kendi menfaatlerini aynı uluslararası teröre olan tepkilerinde olduğu gibi "bana dokunmayan terör bin yaşasın" ya da "ben bu harekata girersem harekatın hedefi benim için mühim değil benim ekonomik menfaetim önemlidir." şeklinde girdiği takdirde işte o zaman da bu düşünülen ortam sağlanamamış oluyor.

TT- Zaten kitabınızda ona değiniyorsunuz. “Dünya Barışının sağlanmasında BM önemli bir görev üstlenmektedir. BM teşkilatı yaşanabilir, güvenli bir dünya teminindeki gayretlerinde çok samimidir. Mühim olan ülkelerin BM’ye tam destek vermesidir.”²⁰⁹diyorsunuz.

ÇB- Bütün konu o, bütün konu o...

TT- Bu teşhisten sonra bu tam destek nasıl sağlanabilir?

ÇB- Bu tam destek tamamen ulusların bu anlayış içerisinde, bu politikaları benimseyecek şekilde hareket etmeleriyle sağlanır. Yani hala bugün ülkeler dünyayı tehdit eden uluslararası terörün tanımı konusunda bile bir araya gelemiyorlar. Yani terör ki BM davet ediyor ülkeleri özellikle bu 11 Eylül olayından sonra, gelin terörün bir tanımı yapalım ve bunu bir tehdit olarak algılayalım, bize karşı böyle bir harekette bunu bir savaş şartı, savaş nedeni olarak görelim ve buna karşı tedbirler alın bu terörü hep beraber yok edelim düşünceleriyle bütün ülkeleri davet etti. Hatta 11 Eylül’den sonra üç ay da müddet verdi ülkelere gelin dedi bu konularda neler yaptıklarınızı ve terörü nasıl tanımlayalım diye hepinizi göreve davet ediyorum dedi. Hala bugün terör konusunda, terörün tanımı konusunda bile ülkeler maalesef birleşmiş değiller. Bu tamamen ekonomik nedenlerden, ülkelerin kendi menfaatlerini uluslararası toplumun menfaatlerinden önde tutmasından kaynaklanıyor. Ama ben burada şunu söylemek istiyorum; ülkemiz olarak Türkiye olarak biz bu konuda çok samimiyiz. Şunu söyleyebilirim BM prensiplerine en fazla riayet eden, en samimi şekilde onların davetlerine uyan bir ülke olduğumuzu ben Somali’de ve ondan sonraki hareketlerde bizatihi yaşayarak gördüm.

TT- Peki bu sistemin bir sorunu olabilir mi? Yani özellikle soğuk savaş dönemi ve sonrası uluslararası sistem bu tür operasyonları etkiliyor mu?

ÇB- Bugün özellikle ülkelerde şöyle bir anlayış var. Soğuk savaş sonrası dönemde Varşova Paktı’nın silahlı gücü tarih sahnesinden silinmiştir. Özellikle Avrupa kıtası ve Avrupalı ülkeler bakımından bu ülkeler tehditten uzak bir ülke konumuna geldikleri için ve asimetrik ortamdan da, asimetrik ortamın tehdidi olan göç hareketlerinden, etnik hareketlerden, uluslararası terörden, zayıf ekonomilerden, uyuşturucu kaçakçılığı, fundamentalizm gibi konulardan uzak oldukları için “bana

209 Bir, Somali’ye Bir Umut, s.255

dokunmayan terör bin yaşasın” anlayışını hala devam ettiriyorlar ve bunun en tipik örneği NATO, Varşova Paktı’nı tarih sahnesinden silmiştir. Türkiye buna herhangi bir Avrupalı bir ülkeden çok daha fazla katkıda bulunmuştur. Neden? ABD’den sonra ikinci büyüklükteki silahlı gücü NATO’nun içinde idame ettirmiştir. Bugün Avrupa tehditten uzak bir kıta konumuna geldiyse bunda Türkiye’nin payı herhangi bir Avrupa ülkesinden çok daha fazladır. Ama soğuk savaş bitip de soğuk savaş sonrası döneme geldiğimizde bu belirsizlikler, Batı tarafından da dünyayı tehdit eden yeni bir stratejik konsept olarak, tehdit konsepti olarak belirlendiği zaman Türkiye soğuk savaşta Almanya’nın konumunu aldı, cephe konumuna geldi çünkü bu belirsizlikler göç hareketleri, uyuşturucu kaçakçılığı, zayıf ekonomi, etnik çatışmalar, uluslararası terör, Balkanlar’da, Ortadoğu’da ve Kafkaslar’da vardı. Türkiye bu üçgenin içinde kaldı. Biz zannettik ki onlar bizim onlara gösterdiğimiz vefayı, dostluğu gösterecekler ama Avrupa arkasını bize döndü. Dolayısıyla işte bu yaklaşım hala bugün sorunların devam etmesinin nedeni olarak devam ediyor. Yani ben basit bir misal vermek istiyorum ama ben şahsen Türk vatandaşı olarak bundan çok etkilendim. Avrupa kupası maçları yapılıyor. Türkiye’de terör olayları oldu, patlamalar oldu. Çok insan hayatını kayıp etti. Hiçbir açıklanamayan nedenle bir hafta sonra Türkiye’de bir uluslararası Avrupa kupası maçı yapılacaktı, Türkiye’ye gelmedi Avrupalı takım. Türkiye’yi yalnız bıraktı. Ama aynı olay İspanya’da oldu benzeri olay, orda tekrar maç vardı, oradaki maç yapıldı. Dolayısıyla onların bize bakış açısı şunu ortaya çıkarmış oluyor. “Senin terörün sana aittir bana ait değildir.” İşte bu çok yanlış işte bu nedenle bugün dünyada terör önlenemiyor. Bunda ben Avrupalıların tehditten uzak bir kıta konumuna gelmiş olmaları nedeniyle, silahlı kuvvetlere yaptıkları harcamaları, savunma harcamalarını azaltmaları nedeniyle tekrar buna dönemedikleri için bizleri bu konuda yalnız bırakıyorlar ve çok yanlış politika uyguluyorlar. Esasında bizim Avrupa ile entegrasyonumuzda güvenlik yapılanması bakımından Türkiye çok büyük adımlar atmıştı. 1997 yılında Türkiye Avrupa Birliği’nin ortak üye statüsünde olmasına rağmen güvenlik organizasyonlarında tam üye haklarına sahip olmuştu. 1997 yılına gelindiğinde, yani savunma bakanı aynen NATO’da olduğu gibi toplantılara katılabiliyordu, genel kurmay başkanı katılabiliyordu, çekirdek kadromuz oluşturulmuştu, Avrupa Birliği’nin güvenlik yapılanması içinde ki o zaman Batı Avrupa Birliği olarak (BAB) isimlendiriliyordu bu yapılanma. 1999 yılında Helsinki kararları alındığı zaman Türkiye’ye tarih verileceği konusu gündeme getirildi ama BAB lağv edilerek Türkiye’nin bütün güvenlik organizasyonu içinde almış olduğu kazanımları

elinden alındı ve kimse de Türkiye'ye bunun neden yapıldığını söylemedi. İşte ben burada vatandaş olarak AB'nin bize samimi bakmadığını bu konuyu çok iyi bilen bir insan olarak ifade etmek istemiyorum.

TT- Aslında iş ciddiye bindikten sonra yani müzakere sürecinden söz ediyorum, Ekim 2005'de başlayacak görüşmeler, bundan sonra aslında görüş değişikliği tamamen belirtiler bu yönde.

ÇB- Şimdi burada konunun bir güvenlik organizasyonu var bir de politik organizasyonu var. Güvenlik organizasyonunda Türkiye'ye yapılan haksızlıkların dikkate alınması lazım geldiğini düşünüyorum ben. Politik organizasyon içinde Türkiye bu güvenlik organizasyonu içinde üç defa kazanımlar elde etmiştir. Her üç defasında da bize hiç bir şey söylenmeden bu kazanımlar Türkiye'nin elinden alınmıştır. Tamamen bunlar samimi yetsizliktir. Ben benzerlerinin politik yapılanma içinde geçerli olduğunu düşünüyorum.

TT- Bir tahmin sorusu sorabilir miyim? Son olarak

ÇB- Tabii

TT- Yakın gelecekte Türkiye, yani bir barışı koruma operasyonuna katılacak olursa bu neresi olabilir?

ÇB- Şimdi dünyanın ağırlık merkezi enerji bölgelerin kontrolünün sağlanması o enerjinin lider konumundaki ülkeler bölgesine aktarılmasını sağlayacak yapılanma içerisinde, dolayısıyla bu hareketler işte bugün Afganistan'da olduğu gibi, Ortadoğu'da olduğu gibi uzak doğuyu da içerecek şekilde bu bölge içinde kalacaktır diye düşünüyorum.

22 Haziran 2005 İstanbul

EK-2

TÜRKİYE'NİN ULUSLARARASI BARIŞI KORUMA VE DESTEKLEME OPERASYONLARINA KATKILARI HAKKINDA BİLGİ NOTU*

Türkiye, Kore Savaşı'ndan bu yana uluslararası barışı koruma çabalarına özveri ve somut katkılarda bulunmaktadır.

Türkiye, 1950'de Kore Savaşı'na 4500 askerden oluşan tugay seviyesinde bir birlikle katılmış ve bugüne kadar muhtelif bölgelerde icra edilen barışı destekleme operasyonlarına toplam 10.000'den fazla askeri personelin yanı sıra farklı boyutta hava ve deniz destek unsurlarıyla katkıda bulunmuştur.

Uluslararası misyonlarda bugüne kadar toplam 229 Türk subayı gözlemci ve danışman olarak görevlendirilmiştir.

Türkiye'nin dünyada istikrar ve barışa olan katkıları yalnızca askeri olanaklarla sınırlı değildir. Ülkemiz, barışı koruma operasyonlarının önemli bir unsuru olan sivil polis faaliyetlerine de önemli katkılarda bulunmaktadır. Bugüne kadar, uluslararası misyonlarında toplam 900'ü aşkın sivil polis ve jandarma görev almıştır.

Son on yılda dünya çapındaki ani ve süratli değişikliklere paralel olarak, çok uluslu barışı destekleme operasyonlarının sayısında meydana gelen artış çerçevesinde, Türkiye'nin de bu tür faaliyetlere katılımı artmıştır.

I. GEÇMİŞTE İŞTİRAK OLUNAN BARIŞI KORUMA OPERASYONLARI VE GÖZLEMCI MİSYONLARI:

a. Askeri boyut:

Birleşmiş Milletler çerçevesinde:

Dünya barışının korunmasına yönelik BM barışı koruma faaliyetlerine Türkiye'nin katkısı Kore Savaşı'na, 1950 yılında gönderilen 4500 askerden oluşan bir tugayla başlamaktadır. Türkiye Kore'de dönüşümlü olarak 1950-1953 yılları arasında toplam 15.000 personel görevlendirmiştir.

İran-Irak harbini müteakip, tarafların ateşkes anlaşmasına uymalarını gözlemlemek ve birliklerin çekilmesine nezaret etmek amacıyla tesis edilen BM İran-Irak askeri Gözlemci Grubu (UNIIMOG)'nda Ağustos 1988 - Mayıs 1991 tarihleri arasında 6 aylık sürelerle dönüşümlü olarak 10'ar askeri gözlemci görevlendirilmiştir.

1991 tarihinde teşkil edilen UNIKOM'da, Mayıs 1991 tarihinden itibaren toplam 75 personel görev yapmıştır. Mart 2003'te başlayan Irak Harekatı nedeniyle misyon BM tarafından askıya alınmış ve UNIKOM'da görevli personelle birlikte 6 Türk subayı da 18 Mart 2003 tarihinde bölgeden tahliye edilmiştir.

* Kaynak: www.mfa.gov.tr, www.tsk.mil.tr, www.bm.org, www.nato.int, sitelerinden ve **Türk Silahlı Kuvvetlerinin Dünya Barışına Katkıları**, Ankara: Gen.Kur.Bşk.Yay. 2001 kitabından derlenmiştir.

Bosna Hersek'te, 1992 – 1996 yıllarında ambargonun kontrolü maksadıyla icra edilen “Sharp Guard” hareketına deniz unsurlarıyla;

Bosna Hersek'te, 1993–1996 yıllarında hava sahası üzerindeki uçuş yasağını uygulamak maksadıyla icra edilen “Deny Flight” hareketına 1 F-16 filosuyla;

Somali'de düşmanlıkların durdurulması ve insani yardım hareketı için güvenli bir ortam sağlanması maksadıyla Ümit Operasyonu adı altında icra edilen insani yardım ve barışı koruma hareketına 2 Ocak 1993 - 22 Şubat 1994 tarihleri arasında 300 kişilik bir mekanize taburla iştirak edilmiştir. UNOSOM II olarak adlandırılan barış gücünün komutanlığını belirli bir süre Türk Korgenerali Çevir Bir yapmıştır.

Bosna-Hersek'te insani yardım hareketı için emniyetli bölgeler tesisi ve korunması maksadıyla UNPROFOR adı altında kurulan Birleşmiş Milletler Barış Gücü'ne katılım için Türkiye tarafından yapılan talep 22 Mart 1994'te Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından onaylanmıştır. Türkiye 04 Ağustos 1993 - 31 Aralık 1995 tarihleri arasında 1400 kişiden oluşan alay seviyesinde bir Mekanize Birlik Görev Kuvveti ile UNPROFOR'a iştirak etmiştir.

BM Bosna Hersek Misyonu "Askeri Danışmanlar Timi"nde 2000-2001 yılları (Ocak 2001-Ocak 2002) arasında 1 Türk subayı askeri danışman olarak görev yapmıştır.

NATO çerçevesinde:

Türkiye NATO'nun Bosna Hersek'te Aralık 1996-2004 yılları arasında SFOR askeri hareketına mevcudu dönem dönem 346-844 askeri personel arasında değişen bir taburla katkıda bulunmuştur. Anılan hareketın sona erdirilmesinden sonra başlayan AB hareketına da benzer şekilde katkı yapılmaktadır.

Türkiye ayrıca, UNPROFOR ve IFOR hareketı paralelinde Adriyatik'te STANAVFORMED tarafından icra edilen SHARP GUARD Harekatına Türk Deniz Kuvvetlerinden görevde 1, hazırlık durumunda 1 olmak üzere 2 fırkateyn, akaryakıt gemileri, Mayın Karşı Tedbirleri gemileri görevlendirilmiş ve 13 Temmuz 1992 ile hareketın sona erdiği 2 Ekim 1996 tarihleri arasında toplam 18 fırkateyn/muhrip, 2 denizaltı, 4 akaryakıt gemisi ve yaklaşık 5.000 personel görev yapmıştır.

Bosna Hersek'te, NATO Uygulama Kuvveti (IFOR) ve bilahare NATO İstikrar Kuvveti'ne (SFOR), 1996 - 2000 yıllarında toplam 1 tugay, 1 muhafız bölüğü, 4 F-16 uçağı ve 1 fırkateyn ile;

Kosova'da, NATO hava hareketına, 1999 yılında toplam 18 F-16 uçağı, 3 tanker uçağı, 2 fırkateyn ve 1 mayın avlama gemisi ile;

Kosova'da, NATO bünyesindeki Kosova Barış Gücü'ne (KFOR), 1999 yılında 994 askerden oluşan bir taburla;

Arnavutluk'ta, Kosova krizi çerçevesinde oluşturulan NATO bünyesindeki Kosova Barış Gücü'ne (KFOR) destek sağlamak amacıyla, 1999 yılında 36 kişilik bir askeri inzibat takımı ile;

Arnavutluk'ta, Kosova krizi çerçevesinde oluşturulan İnsani Yardım Kuvveti'ne (AFOR), 1999 yılında 1 sahra hizmet bölüğüyle;

Makedonya’da, Kosova krizi çerçevesinde oluşturulan NATO bünyesindeki Kosova Barış Gücü’ne (KFOR) destek sağlamak amacıyla, 1999 yılında 35 kişilik bir piyade takımı ile;

Makedonya’da, Arnavut militanları silahsızlandırmak amacıyla kurulan Çokuluslu Tugay’a, 2001 yılında bir bölük timiyle;

Makedonya’da icra edilen NATO “Amber Fox” harekatına, 2001 yılında 1 mekanize piyade takımı ve 4 karargah personeliyle iştirak edilmiştir.

AGİT çerçevesinde:

Arnavutluk’ta, İtalya liderliğindeki Çokuluslu Koruma Gücü’ne 1997 yılında 779 kişiden oluşan bir birlikle katkı sağlanmıştır.

Avrupa Birliği çerçevesinde:

AB’nin 31 Mart – 15 Aralık 2003 tarihlerinde Makedonya’da düzenlediği ve NATO imkan ve yeteneklerinden yararlanmak suretiyle gerçekleştirilen ilk askeri harekat olan “Concordia” harekatına 11 personelle katılmıştır.

b. Sivil boyut:

Birleşmiş Milletler çerçevesinde:

Bosna-Hersek’te Dayton Barış Anlaşması’nın uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla oluşturulan BM Uluslararası Polis Gücü’ne (UNIPTF), 1996-2002 yıllarında 101 personel ile katılım sağlanmıştır.

Ayrıca, barışın inşası çalışmalarının ekonomik ve sosyal temelin güçlendirilmesiyle başarıya ulaşılabileceğine inanan Türkiye, Kosova’da kriz süresince yaptığı ve günümüzde de devam eden yoğun insani ve ekonomik yardımların yanı sıra, 2001 yılında 5 milyon dolarlık bir bağışla Kosova’daki sosyal, kültürel ve eğitimsel projeleri desteklemiştir.

Türkiye, BM misyonlarının bütçelerine ve bu misyonların barışı tesis etme ve yeniden imar faaliyetlerine kaydedeğer maddi katkılarda da bulunmaktadır. Bu kapsamda ülkemiz, Kosova’nın yanı sıra Afganistan’da da yeniden imar projelerine maddi kaynak tahsis etmiştir.

Afganistan’a ülkemiz tarafından 2001 yılından bu yana sağlık ve eğitim başta olmak üzere yapılan ve sürdürülen insani yardım projeleri için toplam 5.841 milyon ABD Doları harcanmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri’nin bu ülkede sivil-askeri işbirliği çerçevesinde Temmuz 2002’den bu yana harcamalarının tutarı da 3 milyon ABD Dolarını aşmıştır.

II. HALEN İŞTİRAK OLUNAN BARIŞI KORUMA OPERASYONLARI:(2005)

a. Askeri boyut:

Şubat 2005 itibarıyla Türkiye, dünyanın çeşitli yerlerine konuşlandırılmış barış operasyonlarına toplam 1700’ü aşkın askeri personel ile katkıda bulunmaktadır. Ülkemizin dünyada barış ve istikrara yaptığı somut askeri katkılar aşağıda sunulmaktadır:

Birleşmiş Milletler çerçevesinde:

1993 tarihinde teşkil edilen UNOMIG Misyonuna Türkiye Ekim 1994 tarihinden itibaren 6 aylık sürelerle dönüşümlü olarak 5'er personel görevlendirilmiştir. Halen 5 subay görevde bulunmaktadır.

Güvenlik Konseyi'nin 24 Mart 2005 tarih ve 1590 sayılı kararı ile BM Sudan Misyonu (UNMIS) Nisan 2005 ayında teşkil edilmiştir. Türkiye söz konusu misyonun Hartum'daki Ana Karargahında ve Juba'daki ileri üssünde Nisan 2005'den itibaren 6 aylık süreler ile 3 personel görevlendirmektedir.

NATO çerçevesinde:

NATO'nun Kosova'da 12 Haziran 1999'dan bu yana devam eden KFOR askeri hareketına halihazırda yaklaşık 380 kişilik bir taburla katkıda bulunmaktadır.

NATO'nun Saray Bosna karargahında 3 personel, Üsküp ve Tirana karargahlarında 1'er personel görev yapmaktadır.

Aralık 2001'de başlayan ISAF Harekatına Haziran 2002 – Şubat 2003 döneminde lider ülke olarak (ISAF-II) 1400 kişilik bir birlikle katkıda bulunulmuştur. NATO'nun Ağustos 2003'te üstlendiği ve İttifakın Avrupa-Atlantik alanı dışındaki ilk hareketını oluşturan ISAF'a halihazırda 351 personelle katkıda bulunmaktadır. Ayrıca ISAF'a 3 adet genel maksatlı helikopter tahsis edilmiş ve Kabil uluslararası havaalanının işletimi için dokuz personel tahsis edilmiştir. Türkiye'nin liderliğini üstlendiği ISAF Harekatının Şubat-Ağustos 2005 döneminde 1500 personelle katkıda bulunulmuştur.

NATO'nun Kuzey Atlantik Antlaşmasının 5. maddesi uyarınca Ekim 2001'de Doğu Akdeniz'de başlattığı ve Mart 2004'te bütün Akdeniz'e genişlettiği Akdeniz'deki "Operation Active Endeavor" hareketına 389 personelle (2 fırkateyn, bir devriye uçağı) katılmaktadır.

NATO Irak Eğitim Misyonu Karargahında halen 2 subay görev yapmakta olup, bu sayı 5'e çıkacaktır.

Avrupa Birliği çerçevesinde:

.Dayton Barış Antlaşması'nın uygulanması görevinin NATO'ya verilmesi üzerine UNPROFOR'a tahsisli Türk Barış Gücü takviye edilerek Tugay seviyesine çıkarılmış ve 20 Aralık 1995'ten itibaren IFOR'a tahsis edilmiştir. 20 Aralık 1996 tarihinde IFOR görevini tamamlayarak yerini SFOR'a bırakmış ve Türk Tugayı da SFOR'a tahsis edilmiştir. Daha sonra yapılan indirimler kapsamında Türk Tugayı Tabur seviyesine düşürülmüştür. SFOR görevi, 02 Aralık 2004 tarihinden itibaren AB Kuvveti, EUFOR'a devredilmiştir. ALTHEA adı verilen bu harekate da TSK, toplam 356 personelden oluşan Bosna-Hersek Zenica'da konuşlu çeşitli birlikler ve Karargah personeli ile katkı sağlamaya devam etmektedir. Ayrıca 23 jandarma personeli de AB polis gücünde görevlendirilmiştir.

AGİT çerçevesinde:

Gürcistan-Çeçenistan sınırında oluşturulan AGİT Gözlem Misyonu'ndaki 2 gözlemci subayının görevleri, Operasyonun süresi uzatılmadığından bugünlerde sona erecektir.

Diğer çerçevelerde:

El Halil’de Uluslararası Geçici Mevcudiyet’e (Temporary International Presence in Hebron – TIPH) 6 gözlemci subay tahsis edilmektedir.

b. Sivil boyut:

Mart 2005 itibariyle Türkiye, dünyanın çeşitli yerlerine konuşlandırılmış barış operasyonlarına toplam 337 sivil polis ve 34 jandarma ile katkıda bulunmaktadır. Söz konusu sivil katkılar aşağıda sunulmaktadır:

Birleşmiş Milletler çerçevesinde:

BM Kosova Misyonu polis gücüne (UNMIK-CIVPOL) 128 sivil polis memuru ve 86 gözetim memuru

BM Sierra Leone Misyonu’na (UNAMSIL) 5 polis memuru;

BM Kongo Gözlem Heyeti sivil polis misyonuna (MONUC - CIVPOL) 2 polis memuru;

BM Liberya Misyonu’na (UNMIL) 31 polis memuru;

BM Fildişi Sahili Operasyonu’na (UNOCI) 10 polis memuru;

BM Haiti İstikrar Misyonu’na (MINUSTAH) 6 polis memuru

BM Doğu Timor Destek Misyonu’na (UNMISET) 6 polis memuru

BM Burundi Operasyonu’na (ONUB) 2 polis memuru

BM Sudan Öncü Misyonu’na (UNAMIS) 1 polis memuru ile katkıda bulunmaktadır.

BM Afganistan Yardım Misyonu’nda (UNAMA) görevli bulunan tek polis memurumuz ise görev süresini Mayıs 2004 itibariyle tamamlayarak geri dönmüştür.

Türkiye, New York’taki BM Merkezi’nde bulunan Sivil Polis Birimi’nde de 1 polis memuru ile temsil edilmektedir.

Avrupa Birliği çerçevesinde:

Bosna-Hersek’teki AB EUFOR-ALTHEA Harekatına 23 kişilik jandarma timi (2’si karargah personeli);

Makedonya’da 15 Aralık 2003 tarihinden bu yana yürütülmekte olan polis misyonu “Proxima”ya 6 polis memuru ve 2 jandarma;

Bosna-Hersek’te 1 Ocak 2003’ten bu yana devam eden ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası bağlamındaki ilk sivil kriz yönetimi operasyonu olan AB Polis Misyonu’na (EUPM) 8 polis memuru ve 8 jandarma;

Devlet Koruma ve Soruşturma Ajansı’nda (EUPM bağlantılı/Bosna Hersek) 1 jandarma subayı ile destek verilmektedir.

AGİT çerçevesinde:

AGİT Alan misyonlarında bulunan uluslararası kadrolardaki sivil Türk personelin sayısı 28'dir. Anılan personelin. Bu personelden 1'i Dışışleri Bakanlığı'nın eski bir mensubu, 1'i Çevre ve Orman Bakanlığı personeli ve 2'si Ortadoğu Teknik Üniversitesi mensubudur. Kosova Misyonda medya ve seçim birimlerinde görevli 2 vatandaşımız kamu personeli değildir. AGİT alan misyonlarında görevli 22 Emniyet Genel Müdürlüğü personelinin misyonlara göre dağılımı ise aşağıdaki gibidir:

Kosova'da 5 polis memuru

Makedonya'da 12 polis memuru

Sırbistan-Karadağ'da 4 polis memuru

Gürcistan'da 1 polis memuru

EK-3

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER HAZIR BARIŞ GÜCÜ DÜZENLEMELERİ SİSTEMİNE KATKILAR HAKKINDA TÜRKİYE HÜKÜMETİ VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ARASINDA ORTAK NİYET BEYANININ ONAYLANMASININ UYGUN BULUNDUĞUNA DAİR KANUN

Kanun No. 5010

Kabul Tarihi : 3.12.2003

MADDE 1. – 14 Haziran 2000 tarihinde New York'ta imzalanan “Birleşmiş Milletler Hazır Barış Gücü Düzenlemeleri Sistemine Katkılar Hakkında Türkiye Hükümeti ve Birleşmiş Milletler Arasında Ortak Niyet Beyanı”nın onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE 2. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. – Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER HAZIR BARIŞ GÜCÜ DÜZENLEMELERİ SİSTEMİNE KATKILAR HAKKINDA TÜRKİYE HÜKÜMETİ VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ARASINDA ORTAK NİYET BEYANI

TARAFLAR

Türkiye Hükümetini Temsilen

Volkan Vural

Büyükelçi

Türkiye Daimi Temsilcisi

ve

Birleşmiş Milletleri Temsilen

Bernard Miyet

Barışı Koruma Operasyonlarından Sorumlu

Genel Sekreter Yardımcısı

Güvenlik Konseyince verilen yetki çerçevesinde icra edilecek Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonlarının zamanında ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi için belirli kaynakların Birleşmiş Milletler'e teminini kolaylaştırma ve hızlandırma ihtiyacını kabul ederek,

Barışı Koruma Operasyonları için önceden kaynak taahhüdünde bulunmanın, esneklik sağlanması ve maliyetlerin düşürülmesi açısından yararlarını ayrıca kabul ederek,

Aşağıdaki ortak niyet beyanına varmışlardır :

I) AMAÇ

Bu ortak niyet beyanının amacı, Türkiye Hükümetinin belirli koşullar altında yapılan barışı koruma operasyonlarında Birleşmiş Milletler'e sağlayacağını belirttiği kaynakların belirlenmesidir.

II) KAYNAKLARIN TANIMI

1. Türkiye Hükümeti tarafından sağlanacak kaynakların detaylı tanımı işbu ortak niyet beyanının ekinde yer almaktadır.

2. Türkiye Hükümeti ve Birleşmiş Milletler, Ek'in hazırlanmasında barışı koruma operasyonlarında Birleşmiş Milletler'e kaynak temini konusunda mevcut rehber ilkeleri izlemişlerdir.

III) KAYNAK TEMİNİ KOŞULLARI

Kaynakların nihaî olarak fiilen kullandırılması, Türk makamlarının ulusal kararına tabidir.

IV) BEYANIN YÜRÜRLÜĞE GİRMESİ

İşbu ortak niyet beyanı, Türk ulusal mevzuatına göre onaylandığında yürürlüğe girecektir.

V) BEYANIN DEĞİŞTİRİLMESİ

İşbu ortak niyet beyanı ve eki, taraflarca her zaman mektup teatisi yoluyla değiştirilebilir.

VI) SONA ERME

Ortak niyet beyanı, Taraflardan herhangi birince, diğer Tarafa en az üç ay önce bildirimde bulunmak koşuluyla, her zaman sona erdirilebilir.

14 Haziran 2000 tarihinde New York'ta imzalanmıştır.

TÜRK HÜKÜMETİ ADINA
(İMZA)

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ADINA
(İMZA)

Türkiye Hükümeti ve Birleşmiş Milletler Arasında Yapılan Ortak Niyet Beyanına Ek

KATKILAR

Ulusal Yanıt						
Numara	Tanım	Kategori	Kaynak	Süresi	Mevcut	Gözlemler
1.	Seyyar Hava Kontrol Timi	Grup	Askerî	30 Gün	24	Gerekli Teçhizat ile birlikte
2.	Sihhiye Tahliye Timi	Grup	Askerî	30 Gün	29	5 Ambulans
3.	Mekanize Piyade Taburu	Grup	Askerî	30 Gün	873	Tam Teçhizatlı
4.	Sivil Polis Görevlileri	Bireyler	Sivil	30 Gün	100	Soruşturma, İngilizce ve Almanca bilen
5.	Askerî Gözlemciler	Bireyler	Askerî	14 Gün	24	İngilizce ve Fransızca Bilen
6.	Karargâh Subayları	Bireyler	Askerî	14 Gün	9	Kara Ordusu
7.	Kıdemli Karargâh Subayları	Bireyler	Askerî	14 Gün	11	9 Kara ve 2 Sağlık Sınıfı
8.	Zırhlı Personel Taşıyıcı (Silahlı-Paletli) CVRT	Teçhizat	Askerî	14 Gün	4	
9.	Kamyon, Vinç 10 tonun altında	Teçhizat	Sivil	14 Gün	2	
Kaynak: http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5010.html B.Tarihi:18.03.2004						

EK-4

KORE HARİTASI

Kaynak: <http://www.askasia.org/image/maps/korea1.htm> B.Tarihi:13.10.2005

EK-5

SOMALİ HARİTASI

Kaynak: <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/somalia.pdf> B.Tarihi: 13.10.2005

EK-6

BOSNA-HERSEK HARİTASI

Kaynak: <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmibh/unmibh.pdf> B.Tarihi: 13.10.2005

EK-7

KOSOVA HARİTASI

Kaynak: http://www.unmikonline.org/press/unmik_dpi/press/text/kosovo.pdf B . Tarihi: 13.10.2005

EK-8

AFGANİSTAN HARİTASI

Kaynak: <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/afghanis.pdf> B.Tarihi:31.10.2005

EK-9

TÜRKİYE’NİN BİRLEŞMİŞ MİLLETLERE SİVİL POLİS KATKISI

<i>UN Mission's Summary detailed by Country</i>					
<i>Month of Report :</i> 31-Aug-05					
<i>Country</i>	<i>UN Mission</i>	<i>Description</i>		<i>Members</i>	
Turkey	MINUSTAH	Civilian Police	6	MINUSTAH	6
	MONUC	Civilian Police	2	MONUC	2
	ONUB	Civilian Police	2	ONUB	2
	ONUCI	Civilian Police	24	ONUCI	24
	UNAMSIL	Civilian Police	5	UNAMSIL	5
	UNMIK	Civilian Police	167	UNMIK	167
	UNML	Civilian Police	31	UNMIL	31
	UNMIS	Troop	3	UNMIS	7
		Civilian Police	4		
	UNOMIG	Military Observer	5	UNOMIG	5
	UNOTIL	Civilian Police	2	UNOTIL	2
				Turkey	251

http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/contributors/2005/aug2005_3.pdf B.Tarihi 13.10.2005

EK-10

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SÖZLEŞMESİ VI.VE VII. BÖLÜMLER*

VI. BÖLÜM: Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözülmesi

33. Madde

1. Devamı uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye düşürebilecek nitelikte bir uyuşmazlığa taraf olanlar, her şeyden önce görüşme, soruşturma, arabuluculuk, uzlaşma, hakemlik ve yargısal çözüm yolları ile, bölgesel kurulu ya da anlaşmalara başvurarak veya kendi seçecekleri başka yollarla buna çözüm aramalıdır.

2. Güvenlik Konseyi, gerekli gördüğünde, tarafları aralarındaki uyuşmazlığı bu gibi yollarla çözmeye çağırır.

34. Madde

Güvenlik Konseyi, herhangi bir uyuşmazlık veya uluslararası bir anlaşmazlığa yol açabilecek ya da uyuşmazlık doğurabilecek bir durum konusunda, bu uyuşmazlık ya da durumun süregitmesinin uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye düşürme eğiliminde olup olmadığını saptamak için soruşturmada bulunabilir.

35. Madde

1. Birleşmiş Milletler'in her üyesi herhangi bir uyuşmazlık ya da 34. Maddede öngörülen nitelikte bir duruma Güvenlik Konseyi'nin ya da Genel Kurul'un dikkatini çekebilir.

2. Birleşmiş Milletler üyesi olmayan bir devlet, taraf olduğu herhangi bir uyuşmazlık konusunda, işbu Antlaşma'da öngörülen barışçı yollarla çözüme yükümlülüğünü bu uyuşmazlık için önceden kabul etmek koşuluyla, Güvenlik Konseyi'nin ya da Genel Kurul'un dikkatini çekebilir.

3. Bu madde uyarınca dikkatine sunulan işlere ilişkin olarak Genel Kurul'un girişeceği işlemler, 11 . ve 12. Maddelerin hükümlerine bağlı olacaktır.

* Kaynak: <http://www.usak.org.uk/junction.asp?docID=358&ln=TR> Hazırlanma Tarihi: Ekim 2005, s.l. B.Tarihi:19.11.2005

36. Madde

1. Güvenlik Konseyi, 33. Madde'de belirtilen nitelikte bir uyuşmazlığın ya da benzeri bir durumun herhangi bir evresinde, uygun düzeltme yöntem ya da yollarını tavsiye edebilir.

2. Güvenlik Konseyi, bu uyuşmazlığın çözülmesi için taraflarca önceden kabul edilmiş olan tüm yöntemleri gözönünde tutacaktır.

3. Güvenlik Konseyi bu Madde'de öngörülen tavsiyelerde bulunurken, genel kural olarak, hukuksal nitelikteki uyuşmazlıkların taraflarca Uluslararası Adalet Divanı Statüsü hükümlerine göre Divan'a sunulması gerektiğini de gözönünde tutacaktır.

37. Madde

1. 33. Madde'de belirtilen nitelikte bir uyuşmazlığa taraf olanlar sözkonusu uyuşmazlığı anılan maddede gösterilen yollarla çözmeyi başaramazlarsa, Güvenlik Konseyi'ne sunarlar.

2. Güvenlik Konseyi bir uyuşmazlığın süregitmesinin gerçekten uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye soktuğu kanısına varırsa, 36. Madde uyarınca mı hareket edeceğini yoksa uygun gördüğü başka çözüm yolları mı tavsiye edeceğini kendisi kararlaştırır.

38. Madde

Güvenlik Konseyi, 33-37. Maddeler hükümlerini zedelemeksizin, bir uyuşmazlığa taraf olanların tümünün istemesi halinde bu uyuşmazlığın barışçı yollarla çözülmesi için taraflara tavsiyelerde bulunabilir.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SÖZLEŞMESİ

VII. BÖLÜM: Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemi Durumunda Alınacak Önlemler

39. Madde

Güvenlik Konseyi, barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu ya da bir saldırı eylemi olduğunu saptar ve uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için tavsiyelerde bulunur veya 41 ve 42. Maddeler uyarınca hangi önlemler alınacağını kararlaştırır.

40. Madde

Güvenlik Konseyi, durumun ağırlaşmasını önlemek üzere, 39. Madde uyarınca tavsiyelerde bulunmadan ya da önlemleri kararlaştırmadan önce, ilgili tarafları gerekli ya da uygun gördü ü geçici önlemlere uymaya çağırabilir. Bu geçici önlemler tarafların haklarını, iddialarını ya da konumlarını hiçbir biçimde zedelemes. Bu geçici önlemlerin yerine getirilmemesi halinde Güvenlik Konseyi bunu gereğince dikkate alacaktır.

41. Madde

Güvenlik Konseyi, kararlarını yürütmek için silahlı kuvvet kullanımını içermeyen ne gibi önlemler alınması gerektiğini kararlaştırabilir ve Birleşmiş Milletler üyelerini bu önlemleri uygulamaya çağırabilir. Bu önlemler, ekonomik ilişkilerin ve demiryolu, deniz, hava, posta, telgraf, radyo ve diğer iletişim ve ulaştırma araçlarının tümüyle ya da bir bölümüyle kesintiye uğratılmasını, diplomatik ilişkilerin kesilmesini içerebilir.

42. Madde

Güvenlik Konseyi, 4. Madde'de öngörülen önlemlerin yetersiz kalacağı ya da kaldığı kanısına varırsa, uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için, hava, deniz ya da kara kuvvetleri aracılığıyla, gerekli saydığı her türlü girişimde bulunabilir. Bu girişimler gösterileri, ablukayı ve Birleşmiş Milletler üyelerinin hava, deniz ya da kara kuvvetlerince yapılacak başka operasyonları içerebilir.

43. Madde

1. Birleşmiş Milletler'in tüm üyeleri, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına katkıda bulunmak üzere, Güvenlik Konseyi'nin çağrısı ile özel anlaşma ya da anlaşmalar uyarınca, uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli silahlı kuvvetleri ve geçit hakkını da içine almak üzere her türlü yardım ve kolaylığı Konsey'in hizmetine sunmayı yüklenirler.

2. Bu anlaşma ya da anlaşmalarda, söz konusu kuvvetlerin sayısı, niteliği hazırlık derecesi ve genel mevkileri ile, sağlanacak kolaylık ve yardımın niteliği belirlenecektir.

3. Anlaşma ya da anlaşmalar, Güvenlik Konseyi'nin girişimi ile, mümkün olan en kısa zamanda görüşülecektir. Anlaşmalar, Güvenlik Konseyi ile örgüt üyeleri arasında ya da Güvenlik Konseyi ile ülke grupları arasında yapılacak ve imzalayan devletlerce, herbirinin anayasası gereğince, onaylanacaktır.

44. Madde

Güvenlik Konseyi kuvvet kullanmaya karar verdiği zaman, Konsey'de temsil edilmeyen bir üyeyi, 43. Madde uyarınca üstlenilen yükümlülüklerin yerine getirilmesi için silahlı kuvvet vermeye çağırmadan önce, o üyeyi, dilerse, o üyenin kendi silahlı kuvvetlerine bağlı birliklerin kullanılmasına ilişkin Güvenlik Konseyi kararlarına katılmaya çağıracaktır.

45. Madde

Birleşmiş Milletler'in ivedi askeri önlemler alabilmesini sağlayabilmek üzere üyeler, birleşik uluslararası zorlayıcı önlemleri yürütmek için derhal kullanılabilecek ulusal hava kuvveti birlikleri bulunduracaklardır. Bu birliklerin gücü ve hazırlık derecesi ile, bunların birlikte hareketini düzenleyen planlar, 43. Madde'de belirtilen özel anlaşmanın ya da anlaşmaların öngördüğü sınırlar içinde, Askeri Kurmay Komitesi'nin yardımı ile Güvenlik Konseyi'nce belirlenecektir.

46. Madde

Silahlı kuvvet kullanılması için planları, Askeri Kurmay Komitesi'nin yardımı ile Güvenlik Konseyi hazırlar.

47. Madde

1. Uluslararası barış ve güvenliğin korunması, Güvenlik Konseyi'nin buyruğu altına konulan kuvvetlerin kullanılması ve yönetilmesi, silahsızlanmanın düzenlenmesi ve muhtemel bir silahsızlanmanın gerçekleştirilmesi için Konsey'e gerekli olan askeri ihtiyaçlara ilişkin her konuda Güvenlik Konseyi'ne danışmanlık yapacak ve ona yardımcı olacak bir Askeri Kurmay Komitesi kurulacaktır.

2. Askeri Kurmay Komitesi, Güvenlik Konseyi'nin sürekli üyelerinin Kurmay Başkanları'ndan ya da onların temsilcilerinden oluşur. Kurmay Komitesi'nde sürekli olarak temsil edilmeyen herhangi bir Birleşmiş Milletler üyesinin Komite çalışmalarına katılması Komite'nin görevini iyi yapabilmesi için gerekli olduğu zaman, Komite bu üyeyi kendisiyle işbirliği yapmaya çağırır.

3. Askeri Kurmay Komitesi, Güvenlik Konseyi'nin yetkisi altında Konsey'in emrine verilen tüm silahlı kuvvetlerin stratejik açıdan yönetilmesinden sorumludur. Bu kuvvetlerin komutasına ilişkin sorunlar daha sonra çözülecektir.

4. Askeri Kurmay Komitesi, Güvenlik Konseyi'nin izniyle ve uygun bölgesel kuruluşlara danıştıktan sonra, bölge alt komiteleri kurabilir.

48. Madde

1 . Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliğin korunması konusundaki kararlarının yürütülmesi için gerekli önlemler, Birleşmiş Milletler'in tüm üyeleri ya da bunlardan bazıları tarafından alınır.

2. Bu kararlar, Birleşmiş Milletler üyeleri tarafından doğrudan doğruya ve üyesi bulundukları uluslararası kuruluşlar içindeki eylemleriyle yürütülürler.

49. Madde

Birleşmiş Milletler üyeleri, Güvenlik Konseyi'nin kararlaştırdığı önlemlerin yürütülmesinde birbirlerine karşılıklı yardımcı olmak için işbirliği yaparlar.

50. Madde

Güvenlik Konseyi tarafından bir devlet aleyhine önleyici ya da zorlayıcı önlemler alındığında, Birleşmiş Milletler üyesi olsun ya da olmasın başka herhangi bir devlet, bu önlemlerin yürütülmesi yüzünden özel ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalırsa, bu devletin, söz konusu sorunların çözümü için Güvenlik Konseyi'ne danışma hakkı vardır.

51. Madde

Bu Antlaşma'nın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına hâlel getirmez. Üyelerin bu meşru savunma hakkını kullanırken aldıkları önlemler hemen Güvenlik Konseyi'ne bildirilir ve Konsey'in işbu Antlaşma gereğince uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez.

EK-11

FOTOĞRAFLAR

KORE GAZİLERİ İLE GÖRÜŞME

Soldan Sağa Kore Gazisi Ahmet Dereli, Kore Gazisi A.İhsan Uygun, Taner Tanesen

Soldan Sağa Kore Gazisi Ahmet Dereli, Taner Tanesen, Kore Gazisi A.İhsan Uygun,

SOMALİ'DE AÇLIK

Somali Fotoğrafları Çevik Bir'in, **Somali'ye Bir Umut** kitabından alınmıştır.

BOSNA-HERSEK TÜRK GÖREV KUVVETİ FAALİYETLERİNE AİT
FOTOĞRAFLAR

KOSOVA'DA TÜRK ASKERİ'NİN KARŞILANIŞI

AFGANİSTAN'DA TÜRK GÖREV KUVVETİ FAALİYETLERİNE AİT FOTOĞRAFLAR

AFGANİSTAN ATATÜRK ÇOCUK HASTAHANESİNE YARDIM

AFGANISTAN CIMIC MAHRI BADA KHSHI OKULUNA YARDIM

AFGANİSTAN MAHJUBA-R HERAWI OKULUNA YARDIM

AFGANİSTAN DAKIKE BALKI OKULUNA YARDIM

CHALKALARI VEZIR AKBAR OKULUNA YARDIM

AFGAN KIZILAYINA YARDIM

Afganistan fotoğrafları bölgede 2005 yılında görev yapan TSK personelinden derlenmiştir.

BİYOĞRAFI

Taner Tanesen; 1967 Yılında Bolu’da doğdu. İlk ve Orta Öğrenimini Bolu’nun Mudurnu ilçesinde tamamladıktan sonra 1986 yılında Çankırı Astsubay Hazırlama Okulundan, 1987 yılında KKK. Personel Sınıf Okulundan, 1995 yılında Anadolu Ü. İşletme Fakültesi İşletme Bölümünden mezun oldu. 2006 yılında Yıldız Teknik Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap tarihi bölümünde yüksek lisans eğitimini tamamladı.Yurdun çeşitli yerlerinde MSB.lığına bağlı birimlerde görev yaptı. Evli ve iki kız çocuk babasıdır.